

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.ДРАГОМАНОВА**

На правах рукопису

КОНДРАТЕНКО ГАННА ГРИГОРІВНА

УДК 378.637.016.036:784.9

**ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ
ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ В ПРОЦЕСІ
МУЗИЧНО-СЦЕНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

**Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

Науковий керівник:
Болгарський Анатолій Георгійович
кандидат педагогічних наук, професор

**Київ - 2006
З М І С Т**

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 Теоретичні основи формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності	15
1.1. Зміст та структурні компоненти поняття “творча активність”	

в психолого - педагогічній та методичній літературі	15
1.2. Музично-сценічна діяльність студентів як фактор оптимізації їх фахової підготовки	47
1.3. Специфіка фахової підготовки студентів педагогічного коледжу до музично-сценічної діяльності.....	65
Висновки до розділу 1.....	85
РОЗДІЛ 2 Педагогічне керівництво формуванням творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності.....	88
2.1. Діагностика формування творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності.....	88
2.2. Методика формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності	124
2.3. Динаміка сформованості творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності.....	149
Висновки до розділу 2.....	167
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	170
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	175
ДОДАТКИ	196

В С Т У П

Розвиток творчої активності особистості є одним із найактуальніших завдань сучасного суспільства, яке перебуває на етапі глобальних перетворень в системі освіти України, інтеграції у світовий освітній простір. Відповідно до європейських вимог (положень Болонської декларації) та вітчизняних державних документів (Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти України, Закон України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Концепція національного виховання) потребують оптимізації завдання та педагогічні механізми творчого розвитку студентської молоді, здатної до професійного самовдосконалення та самореалізації. У директивних документах освітнього напрямку наголошується, що вища освіта є одним із визначальних чинників відтворення інтелектуально-творчих сил суспільства, запорукою зміцнення авторитету України. Від якості освіти, її інноваційного напрямку залежить конкурентоспроможність молоді на ринку праці та держави в цілому. Тому державні освітні програми акцентують увагу на процесах творчого самовираження та самореалізації, передбачають удосконалення роботи з формування творчої розвиненої особистості, здатної спрямувати свою життєдіяльність шляхом гуманістичного розвитку суспільства і активізації саморозвитку в контексті

загальнолюдських гуманістичних цінностей [108].

Одне із стратегічних завдань реформування освіти в Україні Державна Національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ століття”) визначає як “формування освіченої творчої особистості, становлення її фізичного і морального здоров’я, забезпечення пріоритетності розвитку людини...”[41, с. 6].

Гуманістична парадигма сучасної педагогіки відповідно до державних документів спрямовує викладачів та науковців на особистісно-орієнтовану модель навчання і виховання, де першочергово постають завдання, пов’язані з підготовкою спеціаліста у вищій школі, з його здатністю до творчості, активності, самопроектування, самоактуалізації, самореалізації, його конкурентноспроможністю в сучасному освітньому просторі [48].

Метою Національної доктрини розвитку освіти є створення умов для творчої самореалізації кожного громадянина України. А в пріоритетних напрямках цього документу увага акцентується на “формуванні у дітей та молоді сучасного світогляду, розвитку творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості... на підготовці кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці”[108]. Серед очікуваних результатів цієї програми є зростання самостійності і самодостатності особистості, її творчої активності, що зміцнить демократичні основи громадянського суспільства і прискорить його розвиток та входження в європейський освітній простір.

Відповідно до цього виникає необхідність внесення кардинальних змін до змісту, форм і методів навчально-виховної роботи з молоддю, зокрема зі студентами педагогічних коледжів, де реалізується креативний підхід до розвитку особистості, формування активно-перетворюючої позиції, творчого потенціалу.

Формування і розвиток творчої активності особистості є одним із найактуальніших завдань, пріоритетність педагогічної цінності саморозвитку стає формулою нової педагогіки ХХІ століття, необхідною умовою повноцінного життя людини, її культури, реальним двигуном прогресу в усіх сферах життєдіяльності. Адже тепер, на початку третього тисячоліття, коли прискорюється темп життя, змінюється людина, переосмислюються загальнолюдські орієнтири та цінності, людині інертній та безініціативній важко знайти своє місце в житті, виразити себе в професійній діяльності, самореалізуватися. Все більше уваги приділяється вихованню особистості майбутнього – творчої, активної, ініціативної, ділової, працьовитої, здатної до інноваційної діяльності. У педагогічній професії все більше оцінюється індивідуальність, оригінальність, творчий стиль діяльності. Організація творчої атмосфери в навчальних, культурно-освітніх та інших колективах є необхідною запорукою того, що праця людини стане не тільки продуктивною, а й

змістовною, цікавою та творчою.

У період модернізації та реформування освіти в Україні перед закладами різних рівнів педагогічної освіти постає актуальна проблема підготовки педагогічних кадрів інноваційного типу, зокрема творчих вчителів музики, які будуть здійснювати естетичне і художнє виховання підростаючого покоління в умовах динамічних подій ХХІ століття. Сучасний навчальний заклад очікує вчителя, який володіє міцними знаннями, розвинутими музичними та педагогічними здібностями, новітніми технологіями, професійною культурою, здатний творчо перетворювати педагогічну діяльність.

Саме тому педагогічні коледжі покликані забезпечити не тільки високий рівень професійної підготовки студентів, оволодіння сучасними методиками педагогічного впливу, а й формування творчої особистості фахівця, здатного до самовдосконалення, до виявлення та реалізації творчих можливостей своїх вихованців.

Творча активність повинна стати суттєвою та обов'язковою властивістю сучасного студента – майбутнього вчителя музики. Саме в студентські роки має сформуватися впевненість в тому, що вчити та виховувати на основі творчої перетворюючої діяльності зможе лише той педагог, який сам є творчою особистістю. Такий вчитель здатний бачити і самотійно долати недоліки, що гальмують реальний процес оновлення навчання і виховання, схильний до аналізу педагогічної діяльності, здатний забезпечити особистісно-гуманний підхід до дітей, виробити і реалізувати нові форми і методи взаємодії з вихованцями.

Серед засобів активізації творчого розвитку, самоактуалізації та самореалізації особистості, значний інтерес викликає музично-сценічна діяльність, яка в системі підготовки студента педагогічного коледжу посідає важливе місце. Враховуючи те, що діяльність вчителя близька до діяльності актора на сцені, доречним і важливим є використання музично-сценічних форм роботи у становленні майбутнього вчителя-музиканта. Такі форми сприяють підвищенню творчої активності, виявленню творчого потенціалу студентів з урахуванням їхніх можливостей та уподобань.

Використання творчих форм у музично-сценічній діяльності є продовженням навчальної роботи, адже багато творів, що вивчаються в процесі індивідуальних дисциплін, виконуються на різноманітних концертах. Така діяльність не просто готує музиканта-виконавця або є частиною звітності, а є результатом виявлення творчої активності та обдарованості кожного студента в умовах публічного виступу. В навчально-виховній роботі студентів-музикантів у педагогічному коледжі музично-сценічна діяльність є важливим засобом удосконалення музичної підготовки, а не лише формою художньої самодіяльності, як в інших навчальних закладах.

Опрацювання літератури з теми дослідження дає змогу стверджувати, що проблема формування творчої активності розглядалася у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях з позиції професійної підготовки майбутнього педагога в університетах та інститутах. Це сприяло накопиченню певного позитивного досвіду у розробці основних теоретичних положень з цієї проблеми.

Так, філософський аспект творчості розглядають в своїх працях В. Біблер, Ю.Бородай, М.Данилов, К.Кедров, П.Копцин, О.Коршунов та ін.

Психологічні основи цієї проблеми викладені в працях Ю.Азарова, Д.Богоявленської, Л.Виготського, П.Гальперіна, Л.Гапоненко, В.Давидова, Д.Ельконіна, О.Леонтьєва, А.Лука, Б.Нікітіна, Л.Олексєєвої, Я.Пономарьова, С.Рубінштейна, М.Ярошевського та ін.

Педагогічний аспект проблеми формування і розвитку творчої активності розглядається в працях: Л.Арістової, А.Алексюка, В.Андрєєва, Д.Вількєєва, М.Данилова, Н.Кичук, М.Махмутова, І.Огороднікова, Н.Половнікової, І.Родак, М.Скаткіна, С.Сисоєвої, Т.Шамової, Г.Щукіної та ін.

У науковій літературі, де розглядаються вимоги до підготовки майбутніх учителів музики, висвітлюються різні позиції щодо професійно значущих творчих якостей вчителя, його фахової підготовки в роботах Л.Арчажнікової, Н.Білої, А.Болгарського, Б.Бриліна, В.Бутенко, І.Гринчук, Р.Джердималієвої, С.Мельничука, С.М'ясного, О.Олексюк, Г.Падалки, О.Ростовського, О.Рудницької, Т.Стратан, Л.Хлебнікової, В.Шульгіної, О.Щолокової та ін.

До вивчення поняття творчості та творчої активності зверталися і зарубіжні автори: Х.Бітчер, С.Васильєв, Е.Вернон, Д.Гілфорд, Ф.Джексон, Р.Коттель, А.Кроуплі, Д.Мак-Міллан, К.Роджерс, Е.Синнот, які розглядали сутність творчості як цілісного багатогранного процесу.

Праці видатних діячів театрального мистецтва розкривають природу музично-сценічної діяльності (Д.Антонович, О.Курбас, В.Мейєрхольд, В.Немирович-Данченко, К.Станіславський, Г.Товстоногов). Різноманітні аспекти використання театралізованої діяльності як засобу удосконалення творчих здібностей вчителя висвітлено у наукових дослідженнях В.Абрамян, Т.Борисової, З.Гіптерс, І.Зайцевої, Н.Іванової, Л.Пелех, Г.Переухенко, О.Хижної та ін.

Разом з тим, позитивно оцінюючи здобутки вищезазначених науковців, слід зауважити, що проблема формування творчої активності поки залишається висвітленою частково, існуючі роботи в даній галузі розкривають лише деякі шляхи вдосконалення підготовки студентів педагогічних училищ, однак бракує системних досліджень в наукових працях з проблеми підготовки майбутнього вчителя музики як творчого спеціаліста, в яких би вивчалися специфічні прояви виявлення творчої активності в умовах музично-сценічної діяльності в педагогічних

навчальних закладах I – II рівнів акредитації. У сучасній теорії та методиці музичного навчання існують певні прогалини щодо використання системи музично-сценічних форм роботи у процесі формування творчої активності студентів-музикантів.

Таким чином, сучасна постановка проблеми формування і розвитку творчої активності студентів-музикантів у педагогічному коледжі ставить нові завдання і перед педагогом, і перед студентами.

Аналізуючи процес підготовки майбутніх вчителів музики загальноосвітніх шкіл у педагогічних коледжах, ми наголошуємо, що він повинен бути єдиним і тому потребує комплексних заходів щодо формування компетентного творчого фахівця. Адже метою підготовки спеціаліста даної галузі є не тільки формування піаніста або співака, диригента або теоретика, а формування творчого вчителя-музиканта, який би поєднував у собі всі ці якості і міг реалізувати свій потенціал у відповідній діяльності.

Таким чином, соціальна зумовленість актуальності проблеми, її недостатня теоретична і методична розробленість, а також практична потреба творчого розвитку майбутнього вчителя музики дали підстави для визначення теми дослідження: **“Формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності”**.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану наукових досліджень кафедри методики музичного виховання, співів та хорового диригування Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова і складає частину наукового напрямку “Зміст, форми і методи фахової підготовки вчителів музики”. Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 9 від 26.05.2005р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 10 від 20.12.2005 р.).

Об’єкт дослідження - процес фахової підготовки студентів музично-педагогічного відділення педагогічного коледжу.

Предмет дослідження - методика формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності.

Концептуальні ідеї дослідження. Формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності має значний педагогічний потенціал, спрямований на удосконалення особистості, її професійної майстерності. Мистецтво музично-сценічної діяльності взаємопов’язано з мистецтвом педагогічної дії. Тому розробка і

впровадження відповідної методики формування творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності сприятиме оволодінню студентами основами фахової майстерності, самореалізації творчого потенціалу та саморозвитку особистості, сприятиме удосконаленню системи музичного виховання загалом.

Гіпотеза дослідження – ефективність формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності підвищується за умови розробки і впровадження в практику відповідної методики, що містить: систематичне використання комплексу творчих завдань в усіх видах музичної діяльності; стимулювання самостійної творчості в музично-сценічних формах; розвиток здатності до рефлексії власної творчої діяльності та її наслідків.

Відповідно до поставленої мети та гіпотези були визначені **завдання** дослідження:

- проаналізувати стан дослідженості проблеми в теоретичних розробках і педагогічній практиці з подальшим узагальненням;
- уточнити сутність поняття “творча активність”, виявити її структурні компоненти з огляду на специфіку діяльності вчителя музики;
- з’ясувати зміст музично-сценічної діяльності студентів педагогічного коледжу;
- визначити критерії та виявити рівні творчої активності студентів педагогічного коледжу;
- визначити зміст, методи та послідовність формування творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності;
- експериментально перевірити доцільність застосування розробленої методики формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності;
- розробити методичні рекомендації щодо проведення музично-сценічних заходів у педагогічному коледжі.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять: концепції філософів минулого щодо витоків творчості (Арістотель, Демокрит, Платон, Фома Аквінський); положення сучасних філософів про сутність творчої діяльності особистості (А.Бергсон, М.Бердяєв, Д.Гілфорд, П.Енгельмейер, О.Шумілін); концептуальні положення щодо психологічної основи творчої обдарованості (О.Матюшкін, В.Моляко, Б.Теплов, Я.Пономарьов) та активності (А.Маслоу, В.Мясіщев, С.Рубінштейн); ідеї сучасних дослідників про впровадження елементів театральної педагогіки у процес підготовки майбутнього вчителя (К.Арбузов, О.Бондаренко, І.Зязюн, Н.Миропольська); положення музичної педагогіки про значення і шляхи розвитку творчих здібностей майбутніх учителів музики (Л.Арчажнікова, Г.Падалка, О.Рудницька та ін.); дослідження цілісної фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів (А.Болгарський, Л.Масол, О.Ростовський, О.Щолокова та ін.); праці

видатних діячів театрального мистецтва, в яких розкривається природа музично-сценічної діяльності (Д. Антонович, О. Курбас, В. Немирович-Данченко, К. Станіславський, Г. Товстоногов), державні документи про стратегію розвитку освіти в Україні (Закон України “Про освіту”, Державна національна програма “Освіта” (“Україна XXI століття”), Концепція національного виховання).

Для досягнення мети, розв’язання поставлених завдань та перевірки гіпотези було використано комплекс наукових теоретичних та емпіричних **методів**. *Теоретичні*: теоретичний аналіз літератури з проблеми дослідження з філософії, психології, педагогіки, методики музичного виховання; вивчення і аналіз навчального плану спеціальності 6.010100 “Педагогіка і методика середньої освіти. Музика”; теоретичне моделювання. Дані методи використані для розробки структурної моделі та методики формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності.

Емпіричні: анкетування, інтерв’ю та бесіди зі студентами й викладачами педагогічного коледжу; педагогічне спостереження за діяльністю студентів як у процесі навчання, так і в позаурочний час; педагогічне спостереження за процесом формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності; педагогічний експеримент, що включає констатувальний та формувальний етапи, контрольну перевірку отриманих результатів; статистичні методи обробки отриманих даних. Дані методи дозволили визначити вихідний стан сформованості творчої активності студентів в процесі музично-сценічної діяльності, перевірити ефективність розробленої методики та достовірність отриманих експериментальних даних.

Наукова новизна дослідження. *Вперше* розроблено та апробовано методику формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності, її зміст та методи стимулювання; теоретично обґрунтовано структурну модель формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності. *Уточнено* поняття “творча активність”, виявлено її структурні компоненти з огляду на специфіку діяльності вчителя музики та музично-сценічної діяльності; *розроблено* критерії, показники, на основі яких визначено рівні сформованості творчої активності студентів. *Подальшого розвитку* набули питання щодо вдосконалення форм і методів музично-сценічної діяльності студентів.

Теоретичне значення дослідження полягає в уточненні та збагаченні педагогічних позицій щодо методики формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності.

Практичне значення дослідження полягає у можливості впровадження у вищі заклади педагогічної освіти методики формування

творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності, у розробці спецкурсу “Основи музично-сценічної діяльності” з метою формування і розвитку творчої активності студентів, методичних рекомендацій щодо проведення музично-сценічних заходів у педагогічному коледжі.

Матеріали дослідження можуть бути використані у практичній роботі викладачів педагогічних коледжів, зокрема у сфері урізноманітнення наявних методик формування творчої активності студентів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Київського педагогічного коледжу імені К.Д. Ушинського, Білгород-Дністровського училища Південно-українського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського, педагогічного коледжу Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича, Бердичівського педагогічного коледжу. Експериментальним дослідженням було охоплено 354 студенти та 59 викладачів.

Організація дослідження. Дослідження проводилися у три етапи протягом 1995 – 2006 років.

На *першому етапі* (1995 - 1997 рр.) проаналізовано наукову літературу з даної теми; здійснено теоретичне осмислення обраної проблематики, обгрунтовано актуальність, визначено теоретичні та методичні засади дослідження, його об’єкт, предмет, мету, гіпотезу та основні завдання дослідницької роботи. Уточнено зміст поняття, систематизовано концепції формування творчої активності студентів.

На *другому етапі* (1998 - 2000 рр.) було розроблено та теоретично обгрунтовано методику формування творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності; проводився констатувальний експеримент з метою визначення критеріїв та рівнів творчої активності студентів.

На *третьому етапі* (2001 - 2006 рр.) проведено формувальний експеримент, апробовано, систематизовано й проаналізовано результати експериментальної роботи, впроваджено результати дослідження в педагогічну практику навчальних закладів. Проаналізовано й узагальнено матеріали формувального експерименту, сформульовано висновки та оформлено текст дисертації.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується методологічною обгрунтованістю вихідних положень; використанням комплексу методів, адекватних поставленим завданням; об’єктивністю критеріїв та показників дослідження; результатами якісного та кількісного аналізу науково-експериментальних даних й ефективністю впровадження їх у практику.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження доповідалися та обговорювалися на Всеукраїнських науково-практичних конференціях: “Психолого-педагогічні проблеми підготовки кадрів у системі ступеневої освіти” (м

. Київ, 1999 р.), “Професійна підготовка майбутнього вчителя” (м. Ніжин, 2003 р.), “Актуальні проблеми музичної освіти в Україні” (м. Ніжин, 2005 р.), на науково-практичній конференції дошкільних працівників м. Києва “Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку” (м. Київ, 1998 р.), на засіданнях циклової комісії музичного виховання Київського педагогічного коледжу імені К.Д.Ушинського.

Теоретичні положення та практичні результати дослідження впроваджено у навчально-виховну роботу музично-педагогічних відділень Київського педагогічного коледжу імені К.Д.Ушинського (довідка № 303-а від 01.12.2006р.), Білгород-Дністровського училища Південно-українського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського (довідка № 367 від 14.12.2005 р.), педагогічного коледжу Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича (довідка № 170 від 28.11.2005 р.), Бердичівського педагогічного коледжу (довідка № 279 від 29.11.2006 р.).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано у 7 публікаціях, серед них 3 - у наукових фахових виданнях.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел з 205 найменувань, з них 3 - іноземними мовами. Повний обсяг дисертації становить 235 сторінок. Основний текст викладено на 174 сторінках. Робота містить 20 таблиць, 1 рисунок і 5 гістограм. Доповненням є 11 додатків на 40 сторінках.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ В ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-СЦЕНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Зміст та структурні компоненти поняття “творча активність” в психолого – педагогічній та методичній літературі

Формування творчої активності вчителів музики та музичних керівників у процесі їх фахової підготовки набуває особливого значення в теорії та практиці педагогіки, адже це обумовлено необхідністю всебічного гармонійного розвитку особистості, потребою в самореалізації, високою роллю творчості в пізнанні світу. Творча діяльність розвиває психічні процеси та якості особистості: пам’ять, мислення, спостережливість, логіку, інтуїцію. Все, що творчо засвоюється - міцно запам’ятовується та аналізується, а пізнання набуває розвиваючого характеру. В процесі творчого розвитку відбуваються й якісні зміни – перехід від простих творчих виявів до більш складних, формування якостей, притаманних творчій особистості – ініціативності, самостійності, цілеспрямованості.

Оновлення освіти на сучасному етапі вимагає переорієнтації її змісту, відмови від спрямованості на “середнього студента”, від звички

працювати за шаблонами, стереотипами. Важливим фактором стає підвищення престижу інтелекту та культури особистості з урахуванням її творчого потенціалу. Це, в свою чергу, вимагає модернізації змісту, форм, методів навчально-виховного процесу.

Враховуючи важливість поставленого питання, виникає потреба у створенні теоретичних засад і відповідної методики формування творчої активності майбутніх фахівців - вчителів музики. Впровадження її стане вирішальним фактором цілеспрямованого формування творчої активності та виявлення цієї якості в процесі музичного навчання і музично-естетичного виховання.

Розробка теоретичних засад даного питання потребує уточнення формулювання понять “творчість” і “творча активність”.

Аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури дає змогу стверджувати, що на теперішній час єдиної трактовки даних понять не існує, а іноді їх значення ідентифікуються.

Розглядаючи трактовки поняття “творчість” в словниках та енциклопедіях, ми зробили висновок, що воно розуміється як перетворююча діяльність особистості, яка завжди утворює щось нове у власному або загальному досвіді, що являє собою нові духовні чи матеріальні цінності. Так, у Філософському енциклопедичному словнику “творчість” визначається як “діяльність, що породжує дещо якісно нове, таке, яке раніш не існувало” [184, с. 474].

У Великій Радянській енциклопедії зазначається, що “творчість може виступати як діяльність у будь-якій сфері: науковій, виробничо-технічній, художній, поетичній тощо – там, де створюється, відкривається, винаходиться щось нове” [21, с. 330]. Таке визначення творчості охоплює суть діяльності людини, яка перетворює навколишнє середовище у відповідності до мети та потреб сучасного суспільства.

Творчість людини неможлива без ініціативи, цілеспрямованості, самостійності. Це підтверджується визначенням цього поняття в Українському педагогічному словнику, де свідчить, що творчість – це “продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні і духовні цінності суспільного значення. Тому на всіх шаблях школи (початкової, середньої, вищої) слід звертати увагу на формування в учнів різноманітних і глибоких систем знань, на максимальну стимуляцію самостійної діяльності учнів, на розвиток стійких творчих інтересів, цілеспрямованості, творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань” [36, с. 326].

На визначення енциклопедій спираються висловлювання науковців різних галузей з приводу поняття “творчість”. У філософській літературі зустрічаються різноманітні його трактування, визначення структури творчого процесу, формування творчих здібностей людини.

У часи античної філософії Платон зазначав, що “творче мистецтво - це здатність, яка є причиною виникнення того, що раніше не було” [130, с. 85]. Античні філософи по-різному визначали джерело творчих дій, так Арістотель бачив форму поштовхом до творчості [10], Платон вважав ідею основою творчого процесу [130], Фома Аквінський розглядав розум його генератором [185]. Спіноза вперше став трактувати творчість як діяльність, що вплинуло на наступні дослідження цього питання [166]. Гегель ототожнював поняття творчість і розвиток, вважав, що діяльність проявляється як самодіяльність, тобто як діяльність, що виникла на ґрунті внутрішніх протилежностей [34].

Безмежні можливості людської діяльності, самопізнання і самодіяльності пропагував Г.Сковорода. Філософ бачив природні творчі можливості в кожній людині і пропонував створювати умови для творчої самореалізації у будь-якій праці. Він бачив людину свідомим творцем власних ідеалів і вчинків. “Щастя не приходиться само собою, воно пролягає через самопізнання і досягається шляхом неймовірної праці над собою” [56]. Його філософські думки базувалися на нових ідеях щодо виховання нової на той час генерації освічених людей України, творчих інтелектуалів, патріотів та захисників вітчизни. Типовою прикметою освіченого українця 17-18 століть стали творчість, схильність до науки, виняткова працьовитість і наполегливість, безперервна пошуковість.

Особлива роль у з’ясуванні сутності творчості належить І.Франкові. Він високо оцінював творчу енергію, акцентував увагу на суб’єктивному факторі у розвитку творчого таланту. Важливим зазначав доброзичливу професійну настанову, що скорочує час становлення творчих індивідуальностей [56].

М.Бердяєв, досліджуючи сутність творчості, визначає, що кожна людина здатна до творчості, особливе значення в розвитку кожної особистості відіграє художня творчість. Сутність концепції художньої творчості за Бердяєвим полягає в “перемозі над тягарем необхідності. В художній творчості людина живе поза межами себе, поза своїм тягарем – тягарем життя. Кожен творчий художній акт – частка перебудованого життя” [16, с. 254]. Також філософ наголошував, що розкриття проблеми творчості можливе лише з позиції філософської науки. Дана думка є суперечливою, адже творчість пов’язана з різними сферами діяльності особистості.

Аналіз літератури з теми дослідження дозволяє стверджувати, що більшість філософів підкреслює, що в поняття “творчість” входить термін “діяльність”. До того ж, філософський погляд на творчість дещо відрізняється від педагогічного, психологічного, культурологічного. Вона розуміється як покликання людини, діяльність, що народжує дещо якісно нове. Г.Батищев пише, що поняття “творчість” належить “до сфери людських відносин і рівня їх людяності” [143, с. 6], складається з побудови

людських стосунків відповідно до вищих гуманістичних ідеалів, тим самим підкреслюючи соціальний та духовний фактор творчості.

Найбільш типова точка зору на поняття “творчість” дається в роботах А.Шуміліна, де вона визначається як “процес створення нових духовних та матеріальних цінностей” [198, с. 12].

Філософ І.Герасимов розглядає творчість як “пошук і відкриття нових, раніш не відомих і незагаданих рішень, відкриття, яке спрямоване на удосконалення, модифікацію та уніфікацію вже отриманих знань і засобів пізнання, засвоєння та передачу вже здобутих результатів” [17, с.5], тим самим виділяючи мету та результат творчої діяльності .

Інший погляд на поняття творчості спостерігається в психологічній літературі. Так, відомий психолог К.Платонов характеризує її як “мислення в його найвищій формі, що виходить за межі того, що вимагається для вирішення завдання, що виникло, вже відомими способами” [144, с. 13]. Всі психологи підкреслюють, що особистість найбільш проявляється саме у творчості, де відбувається максимальний вияв та глибока реалізація своєї індивідуальності.

Психологічні аспекти творчості досить детально відображені в роботах Л.Виготського, О.Леонтєва, О.Матюшкіна, Я.Пономарьова, С. Рубінштейна та інших.

Значний внесок в дослідження психологічних аспектів творчості, вивчення її сутності та структури, пізнання закономірностей творчої діяльності особистості зробив Я.Пономарьов. Він, обґрунтовано проаналізував різноманітні вияви творчості, визначив її як “механізм розвитку” та “взаємодію, що веде до розвитку” [133]. Досліджуючи механізм творчості, автор зробив висновок про фазове уявлення цього процесу, виділяючи центральною ланкою психологічного механізму творчості - здатність до самостійних дій (ініціатив). Дослідник визначив такі фази творчого процесу: логічний аналіз, у процесі якого використовуються набуті знання для вирішення проблеми; розв’язання проблеми (без усвідомлення); вербалізація інтуїтивного розв’язання (усвідомлення творчих дій); формалізація знайденого рішення, в процесі чого обирається принцип розв’язання поставленої проблеми [133].

Я.Пономарьов висунув досить важливу думку про те, що ознаки нового та соціально значимого до творчості окремого суб’єкта можна застосовувати лише опосередковано, тому що діяльність людини завжди розглядається і в соціальному, і в психологічному плані. Все нове, що створюється індивідом, зовсім не обов’язково повинно мати ознаки новини в суспільному розумінні, а тим більше в соціальному значенні для суспільства. Науковець визначає, що “при психологічному підході до аналізу творчості такий критерій явно не підходить” [133, с. 115]. Творчість проявляється у самостійному вирішенні всякого роду головоломок людини будь-якого рівня розвитку. Але всі ці акти

безпосередньої суспільної значимості не мають. Тим самим, автор вказує на важливість не лише об'єктивної, а і суб'єктивної новизни продукту творчості.

Разом з тим, Л.Виготський новизну створеного продукту вважав головною ознакою творчості, а важливими компонентами художньої, наукової та психічної творчості він називав уяву і фантазію [31].

Цієї думки дотримувався і К.Станіславський, який вбачав уяву і фантазію змістовними компонентами творчості, основою для створення нових продуктів художньої діяльності [168].

Іншими дослідниками творчість розглядається і як загальна здібність мислення і діяльності людини (Г.Л.Єрмаш), і як складне комплексне явище, зумовлене всім розмаїттям соціально-психологічних і психолого-фізіологічних предметів (Н.Кічук), і стає можливою на основі пізнання і практичного опанування дійсності (Б.Рунін, М.Каган).

Заслуговує на увагу визначення, яке дає В.Андрєєв: “Творчість - один із видів людської діяльності, спрямований на вирішення протиріччя (розв'язання творчого завдання), для якої необхідні об'єктивні (соціальні, матеріальні) і суб'єктивні особистісні умови (знання, уміння, творчі здібності), результат якої має новизну та оригінальність, особисту та соціальну значимість, а також прогресивність” [6, с. 32].

Аналіз педагогічної літератури дозволяє виділити два аспекти у підходах до визначення поняття “творчість”. Ряд авторів розглядає її як діяльність певного характеру, інші – як рису особистості. У розумінні творчості як властивості або риси особистості проявляється ставлення суб'єкта до світу та до самого себе, спосіб самоствердження. В іншому випадку – як вищий ступінь активності, яка спрямована на подолання певного протиріччя у відповідності до поставленої мети.

Ми згодні з С.Сисоєвою, яка таку несхожість точок зору пояснює двома підходами до творчості: як до предметно-практичної створюючої діяльності та як до особливого наддіяльнісного ставлення суб'єкта до світу і самого себе, ставлення до всього сутнього як до такого, що може бути й іншим [159]. На нашу думку, використання цих обох підходів в єдності дозволяє сформулювати точку зору на поняття творчості, яку треба розглядати і як діяльність, і як засіб її досягнення, і як результат.

Творчість розглядається Р.Нізамовим “як цілеспрямований процес, наполеглива, напружена праця, яка потребує максимальної активності, інтелектуальних здібностей, вольових та емоційних рис особистості і високої працездатності”, тим самим виділяючи компоненти процесу творчості [113].

Дослідженню проблеми творчості присвячені наукові праці закордонних авторів. Так, в дослідженнях Х.Бітчера, Т.Брамельда, Ф.Валласа, С.Васильєва, Е.Вернона, П.Вудріга, Дж.Гілфорда, Ф.Граубера, Р.Каттеля, А.Кроуплі, А.Матейко, Р.Мея, А.Озборна, К.Роджерса, Ф.Флаха,

інших розглядається сутність творчості як багатогранного процесу.

Аналіз багатьох наукових праць дозволяє зробити висновок, що окремі зарубіжні дослідники вивчають творчість з вузьких особистісних позицій. Творчі здібності вважають набуттям, даним природою та без можливості їх розвитку.

Іншу трактовку цієї проблеми пропонує американський дослідник Ф. Флах, який розглядає необхідність співвідношення творчості людини зі стресами сучасного життя. Науковець стверджує, що творчість – це не дещо, отримане від народження художником, музикантом чи вченим, а процес, який можна розвивати [205].

Болгарський дослідник С.Васильєв бачить творчість у теоретичній та практичній діяльності людини, яка пов'язана з вигадуванням, створенням, перевіркою, співставленням багатьох не існуючих, невідомих людям зв'язків, взаємозалежностей, комбінацій та асоціацій, зі встановленням якісно нових взаємодій як в межах створеної матеріальної та духовної системи, так і у взаємовідношенні цієї системи з природним і суспільним середовищем [26].

Польський дослідник А.Матейко зазначає, що “творчість притаманна розумам, які здібні мислити самостійно, не пов'язуючи ту чи іншу інформацію з авторитетністю її джерела” [144, с. 13].

В основі творчості, на думку Е.Вернона, лежить тенденція людини себе активізувати, досліджувати свої здібності, тобто творча активність особистості [204].

В сучасній педагогічній літературі США особистість виступає в якості підтекста творчості. Таким чином, ідея про розвиток особистості студентів ідентифікується з ідеєю підготовки творчої людини і спеціаліста. Цю позицію виражає в педагогіці вищої школи США Г.Бауен, П.Гренхем, Д.Ризман, А.Чикеринг. Теоретичне обґрунтування ця концепція отримала в роботах А.Естіна, де замість технократичного підходу да трактовки завдань, характерного для вищої школи США 70-80 років, висувається в якості фундаментальної мети вищої освіти інтелектуальний та особистісний розвиток студента, розвиток його потенційних можливостей, творчих в тому числі [138, с. 78].

В ряді досліджень американських авторів питання творчої особистості студента розглядається як проблема інтелектуальної еліти, де категорія талановитої молоді стає надійним внеском у майбутнє. Все більше країн розробляють і реалізують систему її навчання, розвитку творчого потенціалу. Відомий американський вчений Е.Ешбі, характеризуючи підготовку студентів, відзначає: “високообдарований студент потребує неформального навчання, тісних контактів з іншими обдарованими студентами, можливості вивчати навчальні дисципліни у викладачів з різними підходами, які відрізняються нешаблонним мисленням. Одним словом такий студент є елітарним” [138, с. 79]. У

такому визначенні автор висуває вимоги до процесу формування творчої особистості студента.

Питанням розвитку творчих здібностей присвячено чимало досліджень канадських вчених, серед яких можна виділити роботи професора Торонтського університету Д.Елліота. В цих роботах підкреслюється активна природа творчої діяльності та визначаються її компоненти: діючий персонаж (творець), процес дії (творчість), продукт дії (твір), контекст, в рамках якого проходить дія [205, с.20]. Д.Елліот надає великого значення умінню діяти творчо та вважає розвиток його найважливішим музично-педагогічним завданням. Автор висуває шляхи розвитку творчих здібностей учнів.

Підсумовуючи визначення поняття “творчість”, можна зробити висновок про те, що цим словом виражається сам процес створення нового, який іноді замінюється терміном “діяльність”. Інший аспект поняття, що вивчається, виражається у визначенні творчості як кінцевого результату цієї ж діяльності – у створенні творчих праць людини, її особистий внесок в мистецтво, культуру, історію людства.

В контексті нашого дослідження ми визначаємо творчість як процес перетворюючої діяльності людини, з метою створення нею оригінальних, нестандартних, нових продуктів у різних сферах життєдіяльності. Наявність великої кількості визначень даного поняття, на нашу думку, обумовлено існуванням різних видів творчості – пізнавальної, наукової, художньої тощо.

Творчість та відповідна їй діяльність передбачають виявлення творчої активності особистості. Виходячи з цього, можна стверджувати, що творчість – вища форма активності: соціальної, пізнавальної, естетичної.

Цілком очевидно, що поняття “творча активність” сформувалося в результаті поєднання слів “творчість” та “активність”, тому передбачає наявність властивостей обох цих термінів. Для з’ясування сутності творчої активності треба визначити особливості більш широкого поняття “активність”.

Термін “активність” походить від латинського *activus* та означає діяльний, енергійний, ініціативний. Тобто, людина з такими рисами прагне до участі у всьому, проявляє себе в діяльності. Г.Костюк в “Педагогічній енциклопедії” конкретизує поняття “активність” – це “здібність змінювати навколишній світ згідно з особистими потребами, поглядами, метою. Як риса особистості, активність проявляє себе в енергійній, ініціативній діяльності, в праці, навчанні, в суспільному житті, різних видах творчості, в спорті” [123, с. 61].

Таким чином, активність можна трактувати як рису людини, яка проявляється у стані готовності, прагненні до самостійної діяльності, у виборі оптимальних шляхів досягнення мети у відповідності з

прогнозуванням своїх дій.

У педагогічній науці принцип творчої активності є одним із основних. Досліджуючи проблему розвитку цієї якості, можна стверджувати, що ця проблема має глибокі коріння.

Велике значення надавав творчій активності Й.Песталоцці, виділяючи важливість активізації творчого мислення учнів на основі врахування законів розумового розвитку. Він розглядав навчання як творчість самого учня, отримання знань на основі самостійності та саморозвитку [129, с. 112].

У педагогічній спадщині К.Ушинського питанням розвитку активності та творчим здібностям належить одне з центральних місць. Розвиток учнів, на його думку, може плідно проходити лише в умовах активної розумової діяльності, тому важливо прищеплювати інтерес і потребу в розумовому збагаченні впродовж усього життя. За К.Ушинським свідомість “збагачується тільки: а) примноженням фактів та б) переробкою їх. Чим більше фактичних знань набув розсудок і чим краще він переробив цей сирий матеріал, тим він розвиненіший і сильніший” [183, с. 310].

Аналіз теоретичних основ формування творчої активності дозволяє зробити висновок, що багатоаспектність поняття стала причиною виникнення різних визначень творчої активності, але трактування даного поняття не існує ні в Педагогічній енциклопедії, ні в будь-якій іншій. Утворившись від понять “творчість” та “активність”, творча активність характеризує особистість зі сторони її спрямованості (творчість) та ступені вираження (активність).

Аналізуючи літературу з теми дослідження, можна зробити висновок про те, що різні аспекти цієї проблеми були предметом дослідження вітчизняних та закордонних учених. Так, саме питанням розвитку творчої активності займалися Т.Агапова, В.Башта, Н.Біла, Л.Виготський, Т. Волобуєва, Л.Гуляєва, В.Давидов, С.Діденко, А.Д’яков, Л.Ісаєва, О. Кондратюк, Є.Карпова, О.Леонт’єв, В.Лабунець, Р.Нізамов, Т. Рождественська, С.Рубінштейн, С.Сисоєва, Ж.Сокольська, О.Сущенко, Н. Тализіна, В.Холоденко, Г.Шевченко, Т.Шуртакова, А.Юдін, ін.

Наукові праці, присвячені творчій діяльності належать В.Андрєєву, В.Бабію, М.Бойцову, О.Кошелєву, В.Мерцаловій, В.Моляко, І.Одиноківій, А.Тряпціній, Г.Щукіній, іншим.

Проблемі розвитку творчої особистості присвятили свої дослідження Л.Гапоненко, П.Кравчук, В.Сластьонін, Т.Хмель, інші. В усіх роботах виділяється значення творчої активності особистості різних вікових категорій.

Значні надбання науковцями були досягнені в опануванні проблеми формування творчої активності школярів. Розробка цього питання була в центрі уваги педагогічної думки 20-30 років ХХ століття. Ним займалися Б.Асаф’єв, Н.Брюсова, Л.Виготський, Н.Крупська, О.Луначарський, Г.

Рошаль, В.Шацька, інші. Тема розвитку творчої активності учнів у позакласній роботі з мистецтва ставилась на конференціях з художнього виховання дітей, на засіданнях відділів з мистецтва Наркомпроса, освітлювалася в методичній літературі, реалізовувалася в практиці дослідно-експериментальних установ і масових шкіл.

Протягом наступних років здійснювалися спроби вивчити окремі аспекти творчої активності на науковій основі. Ця робота проводилася в умовах досліджень, що надавало їй докази та конкретність. Розглядаючи сутність питання “творча активність”, розробляючи її компоненти, рівні та умови розвитку, в наукових дослідженнях більше уваги приділялося формуванню цієї якості у школярів та студентів вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації.

Наголошуючи на значущості результатів вже здійснених досліджень, треба зауважити, що вчені так і не дійшли спільної думки у визначенні поняття “творча активність”, мало робіт присвячено розвитку творчої активності студентів педагогічного коледжу (училища).

Сучасна філософія вищої освіти своїм підґрунтям визначає пріоритет людини як особистості, реалізацію її можливостей саморозвитку. Важливим завданням сучасних педагогічних технологій є створення умов для особистісного розвитку і самореалізації кожного громадянина України, формування здатності навчатися протягом життя, створювати і розвивати цінності суспільства.

Ряд дослідників (І.Гадалова, І.Кишинець, О.Киричук, Т.Лапіна, А.Петров та інші) розглядають творчу активність у контексті соціальної активності, в якості її підсистеми. Так, А.Петров виділяє, що соціальна активність включає в себе творчий початок, Т.Лапіна з'ясовує, що соціальна активність виражається в творчому виконанні соціальних функцій, Е.Ануфрієв виділяє свідоме творче ставлення до діяльності. А.Ричков, І.Кишинець визначають соціальну активність у єдності з творчою перетворюючою діяльністю. О.Киричук вказує на спрямованість соціальної активності на творчу взаємодію з оточуючим середовищем.

С.Діденко розглядає творчу активність як “інтегративний показник соціальної активності, як вищий рівень різних видів активності що входять в соціальну” [42, с. 29]. Далі автор деталізує, що творча активність як “більш-менш стійке особистісне утворення динамічного характеру, являє собою не окрему властивість особистості, а її інтегральну якість, яка складається з цілого комплексу емоційних, інтелектуальних, характерологічних якостей, що дають людині можливість в будь-якому виді діяльності і проявляється як самодіяльність у вільній, свідомій, внутрішньо необхідній діяльності” [42, с. 35].

І.Гадалова трактує творчу активність як “міру гармонійного розвитку особистості, що одночасно створює всі необхідні умови для формування соціальної активності і дає можливість її реалізації [32]. Здатність до

творчості автор вважає однією з важливих соціально-психологічних характеристик особистості.

Е.Лузік зазначає, що “зміст освіти ХХІ століття полягає в тому, щоб виростити людину з особистим суверенітетом, вільну і творчу, здатну неперервно визначатися не тільки і не скільки за цілями діяльності, скільки за загальнолюдськими цінностями, “спрямовану бути”, в повноті своєї людської сутності самоздійснюватися, самоактуалізуватися. Тільки така людина спроможна на поклик своєї душі долучатися до соціальної співтворчості, сутнісно впливати на суспільне відродження, свідомо його прогнозувати і здійснювати” [56].

У багатьох дослідженнях (Н.Біла, Т.Волобуєва, С.Діденко, Г. Костюшко, В.Оконь, Е.Сет, Ж.Сокольська, Е.Чугунова, ін.) творча активність розглядається як цілісна якість особистості, що спрямована на перетворюючу діяльність. Так, Н.Біла підкреслює, що це утворення “являє собою не відокремлену групу вмінь і навичок, а цілісне формування якостей, що визначають ідейну зрілість особистості, її моральну позицію, високий рівень загальної культури, активну виконавську діяльність і методичну підготовку” [15, с. 46].

Ж.Сокольська розглядає творчу активність як цілісну професійну якість особистості, “конкретне виявлення загальнолюдської якості, що відтворює реальні стосунки індивіда зі складним, постійно мінливим світом” [165, с. 56-57]. Г.Костюшко трактує дане поняття як “прояв особистісної сутності, котра диктується інтересами, потребами і проявляється в художньо-творчій діяльності як вияв власної ініціативи, бажання, результату суб’єктивних творчих устремлінь” [68].

У дослідженнях В.Лозової, Р.Нізамова, Е.Карпової, В.Смагіна творча активність ідентифікується з поняттям “пізнавальна активність” або вважається її складовою частиною, найвищим виявом. Так, Р.Нізамов, розглядаючи проблему розвитку пізнавальної активності, з’ясував, що творча активність – це “вища форма виявлення пізнавальної активності, складне ставлення людини до діяльності, комплекс якостей, де в єдності виступають інтелектуальні, вольові та емоційні процеси. Творча активність – прагнення проникнути в сутність явищ, які вивчаються, внесення елементів новини в способи, хід виконання завдання” [113, с. 6].

Є.Карпова також пов’язує творчу активність з пізнанням, визначає, що вона складає центральну ланку всіх видів навчання, являє собою “сукупність психічних процесів, що забезпечують суб’єктивне відкриття нового, досягнення невідомого” [61, с. 4]. Автор вважає, що психологічні особливості цих процесів виражаються “в активному засвоєнні нових знань, у формуванні пізнавальних потреб, інтересів, у розвитку творчих здібностей особистості, самостійності, ініціативи” [61].

В науковому дослідженні Н.Білої творча активність трактується як фактор професійно-педагогічної підготовки, Л.Божович – як особлива

потреба особистості, М.Данилова, М.Махмутова – як творча діяльність.

Е.Сет розглядає творчу активність як складний сплав емоційних, вольових та інтелектуальних якостей і процесів, підкреслюючи неможливість існування творчої активності поза конкретною, цілеспрямованою, усвідомленою діяльністю [173].

Е.Чугунова визначає творчу активність “як комплексну характеристику особистості, яка формується на основі достатньо високого рівня загальних і спеціальних здібностей та проявляється в успішній професійній діяльності, високому рівні мотивації та відповідних соціально-психологічних установках, а також в особливостях інтелектуальних і особистістних характеристик” [194, с. 96].

У дослідженні В.Холоденко творча активність розглядається як “інтегративна особистісно-діяльнісна характеристика, що є самомобілізацією всіх сутнісних сил людини в процесі перетворення нею дійсності і себе самої” [193, с. 16]. До цього висловлення О.Лобова додає, що творча активність – стала і водночас динамічна інтегративна особистісно-діяльнісна характеристика, що спрямовує людину на перетворювальну діяльність та забезпечує творчий рівень цієї діяльності завдяки єдності двох структурних елементів: творчо орієнтованої мотиваційної сфери та творчих здібностей, які є своєрідним підґрунтям творчої активності [76].

С.Діденко розглядає творчу активність як складне соціально-психологічне утворення, яке може трактуватися як процес, що виступає в якості самодіяльності та передбачає самостійність, творчі дії та вчинки особистості на відміну від діяльності, що викликана зовнішньою потребою. Творча активність може розглядатися і “як стан, що є не окремою рисою особистості, а її інтегральною якістю, та проявляється в цілому комплексі емоційних, інтелектуальних, характерологічних якостей, що дають можливість творчості в будь-якому виді діяльності людини, набуваючи в кожному конкретному випадку специфічної форми” [42, с. 35]. Таким чином, автор розглядає творчу активність в єдності її сторін: зовнішньої, що проявляється в ініціативних, творчих діях і вчинках, мотивом яких служить потреба в самореалізації, розкриття всіх сторін особистості; і внутрішньої, що є результатом комплексу властивостей особистості, які сприяють повній реалізації творчого потенціалу та виражаються в творчих здібностях.

Т.Волобуєва в своєму дослідженні дає визначення творчої активності “не як простому напруженню інтелектуальних сил учня, що проявляється в його ставленні до змісту та процесу діяльності, в намаганні ефективного оволодіння знаннями та способами діяльності за оптимальний час, а як мобілізацію інтелектуальних, морально-вольових та фізичних сил учня на створення в процесі навчання нового, що відрізняється від відомих йому, продукта” [29, с. 18-19].

С.Сисоєва визначає творчу активність особистості як її “пошукову та перетворюючу діяльність, яка не стимулюється зовні” [159, с. 15]. Автор слушно підкреслює, що вона не завжди може бути продуктивною.

Продуктивна творча активність – це творча діяльність, процес, в результаті якого виникає нове досягнення, яке, за умов педагогічної творчості може мати як об’єктивну, так і суб’єктивну новину та оригінальність.

Творча активність виступає джерелом, з якого творча енергія людини свідомо спрямовується на перетворення об’єкту діяльності з метою його удосконалення, оновлення, перетворення, заміни одного явища іншим, найбільш ефективним. Творча активність виступає однією з важливих ланок процесу творчої діяльності, де обов’язковим є наявність трьох елементів: суб’єкта, наділеного активністю, який спрямовує її на об’єкт чи суб’єкт; об’єкта, на який спрямована активність особистості (суб’єкта); активності, що виражається в тому чи іншому способі оволодіння об’єкта суб’єктом чи встановлення суб’єктом комунікативної взаємодії з іншими.

Творча активність нерозривно пов’язана з творчою діяльністю, виявляється в ній та виражає прагнення і готовність особистості свідомо, добровільно виконувати ініціативні дії, в процесі яких відкривати нові знання, спрямовані на користь суспільства. В залежності від характеру взаємодії з об’єктом пізнання в педагогічній науці виділяють два види творчої активності – реконструктивну та продуктивну. Реконструктивна творча активність передбачає намагання особистості реконструювати предмет чи явище, змінивши його, створити на цій основі щось нове. Продуктивна або конструктивна творча активність передбачає намагання особистості знайти принципово новий спосіб вирішення проблеми, який не являє собою комбінацію відомого, а є конструюванням нового. Така активність проходить через всі основні етапи дослідження: визначення фактів та явищ, висунення гіпотези, вирішення завдання, побудова плану тощо.

В існуючій практичній діяльності людини важко розподілити ці види творчої активності, можна лише говорити про перевагу якогось одного виду активності. Таким чином, види даного поняття існують у взаємозв’язку, кожен з них може виявлятися на різних рівнях. Вищеназвані види творчої активності відповідають двом рівням діяльності – репродуктивному та продуктивному. Продуктивна діяльність неможлива без основи – репродуктивної діяльності. Кожен творець спочатку оволодіває основами професійної діяльності. Тому для створення творчого потенціалу особистості спочатку треба засвоїти правильний стиль роботи, оволодіти методами та прийомами, отримати професійні навички тощо. Організація репродуктивної діяльності є передумовою формування потенціалу творчої активності майбутніх спеціалістів, але не повинна зупинятися на ній.

Творча активність носить індивідуальний характер, тому що творче мислення визначається індивідуальністю особистості та тими відносинами, в рамках яких вона живе. Активність як умова творчості, не є рисою, що дається природою, вона формується в процесі діяльності, а також впливає на її якість.

Особливого значення формування і розвиток творчої активності набуває стосовно до специфічного творчого середовища педагогічної діяльності, пов'язаної з навчанням і вихованням засобами музичного мистецтва. Педагогічна діяльність вчителя, а тим більше вчителя музики, повинна стати мистецтвом, в процесі якого він винаходить, самоудосконалюється і самореалізується разом з дітьми.

Провідні педагоги-музиканти минулого Н.Брюсова, В.Шацька, Д. Кабалевський, О.Апраксіна звертали увагу на підвищення творчого потенціалу процесу навчання, визначали творчий пошук вчителя, його творчу активність як необхідну умову проведення сучасного уроку музики та вкладали в категорію творчості широкий зміст: філософський, психологічний, соціальний. Головною метою професійної музичної освіти Б.Асаф'єв, Б.Яворський вважали всебічний розвиток внутрішнього почуття музики, творчої активності, вміння сприймати сучасність і виявляти її в своїх творах та у виконавстві.

В сучасних дослідженнях А.Болгарського, Б.Бриліна, Л.Масол, Г. Падалки, О.Ростовського, О.Рудницької, Л.Хлебнікової, В.Шульгіної, О. Щолокової наголошується на важливості формування творчої особистості майбутнього вчителя як основи музично-педагогічної освіти.

Творча активність вчителя музики трактується Ж.Сокольською як “об’єктивно стимульована і суб’єктивно реалізована потреба і здібність оперувати набутою інформацією, уміннями, навичками, які впроваджуються в самостійній діяльності вчителя, що спрямовується внутрішньою мотивацією. Ця інтегрована професійна та особистісна якість вчителя музики втілюється в конкретній музично-педагогічній практиці, спрямовується на оптимізацію навчання і музично-естетичного виховання, креативного розвитку дітей, підлітків і юнацтва” [165, с. 62]. Це визначення поєднує в собі загальні характеристики творчої активності, що з’ясовані вище, а також різні види специфічного прояву творчої активності в галузі музичного мистецтва.

В нашому науковому дослідженні ми трактуємо поняття “творча активність” відповідно до специфіки музично-педагогічної підготовки студентів як інтегровану якість особистості, що виражається в її прагненні та здатності до створення нового в різних галузях музично-виховної діяльності. Творча активність є необхідною умовою успішної підготовки професійно-педагогічної діяльності майбутнього вчителя-музиканта. Вона передбачає наявність професійних знань, умінь і навичок, найважливішими з яких є вміння оперувати отриманими знаннями для

творчого вирішення практичних завдань – самостійної інтерпретації музичних творів, змістовного викладу матеріалу, що розкриває особливості творів, що вивчаються, власної виконавської майстерності, перенесення способів вирішення художніх завдань у нові умови, здатність до самостійних дій. Творча активність передбачає також наявність сформованих умінь і навичок роботи з психолого-педагогічною, музикознавською та нотною літературою, з учнями, оволодіння системою методів і засобів навчання, виявлення ініціативи та творчого підходу до різних видів педагогічної праці. Це вимагає високого рівня музично-виконавської підготовки, розвинутого музичного смаку, активного творчого мислення.

Музика, як один із видів художньої діяльності, має велику можливість для формування та розвитку творчої активності особистості, містить найкращі умови для створення різноманітної творчої продукції. Творча активність може проявлятися в різних сферах музичної діяльності. При формуванні міркувань про музику, її виразові засоби, творча активність виступає як найвище виявлення пізнавальної активності.

Творча активність у музичній діяльності може виражатися також у створенні власної музики, навіть примітивної. Це допомагає глибше її сприймати, свідоміше засвоювати засоби музичної виразності та особливості музичної мови, краще розуміти музичний твір. Це сприяє розвитку музичного мислення, впливає на виконавство та сприймання музики, розвиває художній смак. У музичній творчості провідну роль відіграє синтез емоційного відгуку та мислення, абстрактного та конкретного, логіки та інтуїції, здатність швидко приймати рішення, мислити аналітично.

Музика – мистецтво виконання, яке втілює в собі творчу інтерпретацію авторського тексту. Музичні твори проходять великий складний шлях від композитора до слухача, адже музика має бути не лише створеною у свідомості автора та записаною нотами, вона повинна прозвучати. Тому специфіка музики полягає в тому, що їй притаманні два різновиди творчості – “первинний” – композиторський та “вторинний”- виконавчий.

Цілком очевидно, що спрямувати всіх шляхом первинної творчості непідвладно системі музичного виховання та освіти та, мабуть, непотрібно. Особливо важливо для діяльності вчителя музики набути досвіду виявлення творчої активності у виконавській діяльності. Адже художнє виконання музичного твору стає другим народженням за умови його творчої інтерпретації, втілення задуму композитора. Лише тоді виконавець може вважатися співавтором композитора, продемонструвати самостійне прочитання авторського тексту.

Важливою є думка про виконання студентами музичних творів не лише як навчальних завдань у процесі занять, а і перед аудиторією

слухачів, що в свою чергу наближає діяльність викладача до діяльності актора на сцені. Вся подальша робота майбутнього вчителя музики буде пов'язана з виконавською діяльністю, адже кожен урок - невеликий концерт, де викладач виступає в ролі співака, диригента, інструменталіста, ведучого.

Разом з тим, вимагається комплексний підхід до формування творчої активності студентів не лише в процесі вивчення одного предмету, а в системі всіх сторін навчально-виховного процесу, враховуючи важливість формування творчого музиканта-педагога, а не музиканта-виконавця. Такі особливості музично-педагогічної підготовки вимагають застосування різноманітних форм реалізації творчого потенціалу студентів під час активного музикування.

Таким чином, творча активність студентів-музикантів проявляється:

- 1 - у формуванні думок, міркувань про музику, її виразові засоби під час сприймання художнього образу;
- 2 - у виконанні музичних творів (інтерпретація);
- 3 - у музично-сценічній діяльності, де синтезовано поєднуються функції музиканта, педагога та актора – носія конкретного художнього образу;
- 4 - у власній творчості (створення музичних творів).

На підставі аналізу сутності поняття “творча активність” та опрацювання психолого-педагогічної літератури ми зробили висновок про складність, багатоаспектність і, разом з тим, недостатню розробку цього питання відносно специфіки музично-сценічної діяльності студентів педагогічних коледжів, до того ж, у визначенні авторами компонентів творчої активності спостерігається розбіжність точок зору.

Для розуміння специфіки виявлення творчої активності студентів у процесі музично-педагогічної підготовки ми з'ясували систему структурних компонентів та критерії цієї якості.

Д.Богоявленська, О.Кабанова-Меллер, Е.Карпова, Ю.Павлов, Л.Перовська, Є.Поляков, інші визначають основою формування творчої активності розвиток творчого мислення. Спільною для них є думка про важливість результативності розумових операцій в процесі вирішення завдань проблемно-пошукового характеру. Важливими вміннями творчої активної особистості вони виділяють самостійний аналіз та діагностику педагогічних явищ, вміння робити висновки, знаходити оптимальний варіант вирішення проблемної ситуації. Таким чином, у наукових працях цих дослідників акцентується увага на значення інтелектуального компонента для процесу формування творчої активності вчителя.

Разом з тим, в працях Е.Карпової, Р.Нізамова, Е.Сет та інших переконливо доводиться значення вольових та емоційних процесів. Інші автори – Б.Ананьєв, Н.Біла, Т.Волобуєва, Л.Ісаєва, С.Діденко, Н.Кузьміна, О.Леонт'єв, В.Сластьонін, О.Сущенко, Ж.Сокольська розглядають компоненти творчої активності студентів як сплав якостей особистості,

здібностей та емоційних процесів.

Н. Біла, аналізуючи компоненти творчої активності, виділяє такі: цілеспрямованість у поєднанні з ініціативою, самостійність у поєднанні з потребою набувати знання, орієнтація на певний вид діяльності в поєднанні з усвідомленням широкого спектру педагогічних можливостей вчителя, здібність переносу набутих знань, умінь, навичок у нові нестандартні ситуації [15].

В. Холоденко розглядає наступні компоненти творчої активності: мотиваційний, афективний та поведінковий. Мотиваційний компонент відображає спрямованість людини на творчість. Афективний компонент характеризується емоційною сприйнятливістю особистості й передбачає багатство емоційних переживань, чутливість, здатність до емпатії. Поведінковий компонент включає пізнавальні можливості суб'єкта, волюву регуляцію дій та результативність творчих процесів [193].

Я. Пономарьов пропонує таку класифікацію якостей, що притаманні творчій активній особистості:

- перцептивні - надзвичайність уваги, велика вразливість, сприйнятливність;
- інтелектуальні - інтуїція, могутня фантазія, дар передбачення, широта знань;
- характерологічні - відхилення від шаблонів, оригінальність, ініціативність, наполегливість, висока самоорганізація, колосальна працездатність;
- мотиваційні - задоволення процесом творчості, потяг до творчої діяльності [133].

Заслуговує на увагу дослідження Ж. Сокольської, яка “в психолого-педагогічну основу творчої активності вчителя музики вкладає:

- самостійність та ініціативу в підході до вивчення музично-історичних та музично-теоретичних проблем, в набутті спеціальних, музикознавсько-педагогічних умінь та навичок;
- виявлення фантазії та уявлення в музично-виконавській, музикознавській, музично-педагогічній навчальній та практичній діяльності;
- реалізацію волевих якостей під час втілення творчих задумів у специфічній музичній та музично-педагогічній діяльності;
- розкриття індивідуальних здібностей до максималізації творчих музичних, педагогічних та організаційних задатків, що ніколи не виявлялися раніше в пізнавальній чи самостійній практиці вчителя;
- уміння оперувати набутих раніше обсягом теоретичної інформації та практичних навичок;
- потребу в постійному поновленні та збагаченні знань, умінь та навичок;
- сформованість внутрішньої психологічної настанови на перетворення навчально-виховного процесу з метою оптимізації позитивного впливу на дітей та підлітків у музично-навчальній діяльності та різних формах

позакласної роботи з музично-естетичного виховання” [165, с. 63-64]. Визначені компоненти, що характеризують творчу активність педагога, належать і до творчої активності вчителя-музиканта і виявляються в процесі його професійної підготовки та у практичній діяльності. Разом з тим, треба зазначити, що творча активність студентів музично-педагогічних відділень коледжів формується та розвивається у двох напрямках - художньо-творчої діяльності, характерної для музичного мистецтва, та педагогічної діяльності. Тому слід враховувати необхідність взаємодії пізнавальної та художньої діяльності, де поєднуються логічні, інтелектуальні компоненти з емоційними процесами.

Таким чином, творча активність, як складова музично-педагогічної підготовки, базується на взаємозв'язку інтелектуальних і вольових якостей особистості в поєднанні з емоційними процесами, педагогічних та музичних здібностях з опорою на знання та специфічні професійні уміння та навички.

Враховуючи вищесказане, на основі опрацювання наукових джерел та власних спостережень ми визначаємо такі компоненти творчої активності:

1. Мотиваційний компонент забезпечує напрямок майбутньої творчої діяльності та емоційне забарвлення цього процесу. Це потреба у творчій самореалізації, в набутті знань та їх інтерпретації, інтерес до творчої музично-сценічної діяльності, бажання реалізувати свої творчі здібності, задоволення від процесу творчої діяльності.

Основою творчої активності, її внутрішніми стимулами виступають творчі потреби, інтереси, які визначають напрямок майбутньої творчої діяльності. Це, насамперед, потреба у творчій самореалізації, у набутті знань та їх інтерпретації, пізнавальний інтерес. До виявів творчої активності у різних формах музично-сценічної діяльності студентів спонукають мотиви самовизначення та самоактуалізації (бажання реалізувати свої творчі здібності, пізнати нове, захоплення змістом діяльності), мотиви самоудосконалення.

Суттєвою відмінністю виявлення творчої активності в музично-педагогічній діяльності є перевага емоційного компоненту в структурі цієї якості. Адже музичне мистецтво – художня творчість, де втілюються почуття, емоційні переживання композитора або виконавця. Тому важливим є багатство емоційних переживань, чуйна регуляція емоційної сфери. На основі комбінації емоційних станів виникає своєрідна “творча емоція”, як визначає Р.Кругліков [72, с. 34], що надалі сприяє організації виявлення творчості. Вона може розглядатися і як натхнення. Прагнення до переживання такого емоційного стану є потягом до творчості, що характеризує істинно творчу, активну особистість. До того ж, процес творчості супроводжується позитивними емоціями, а тому часто не усвідомлюється, а переживається. Емоційна активність проявляється в

тому, що особистість поривається до мук творчості, отримуючи радість відкриття нового. Своєрідність творчого процесу проявляється в емоційно-позитивному забарвленні ще до вирішення особистістю творчого завдання. Радість відкриття – народження нового, емоційно-позитивне забарвлення процесу творчої діяльності створюють важливий стимул, що спонукає особистість до виявлення творчої активності. Важливим є і процес емпатії-співпереживання художнього образу, адже педагог-музикант повинен бути виразним у всіх видах діяльності, знаходити зовнішню форму вираження почуттів, емоцій, що він переживає в емоційно-образній інтерпретації музичних творів.

Емоційна основа мусить органічно поєднуватися з інтелектуальними здібностями особистості. Будь-яка творча діяльність має бути свідомою, адже в ній та через неї особистість досягає здійснення своїх потреб і завдань.

Таким чином, даний компонент виражає спрямованість особистості на творчість та емоційне забарвлення цього процесу.

2. Евристичний компонент у структурі творчої активності відіграє вирішальну роль і включає в себе творче мислення, його пошуково-перетворюючий характер, що проявляється в умінні оперувати обсягом теоретичної інформації та практичними вміннями і навичками; інтелектуальну творчу ініціативу – самостійний пошук і діяльність за межами заданого.

Творче музичне мислення дозволяє самостійно розкрити музичний задум твору, усвідомити взаємодію художніх засобів і виразних елементів музичної мови, відмінності стилів композиторів, створити власну інтерпретацію музичного твору, оригінальні твори музично-сценічної діяльності. Найвищим результатом роботи творчого мислення є створення власних музичних творів.

Творче мислення базується на різнобічності знань, професійній компетентності, загальній ерудованості, виконавській майстерності, які сприяють виявленню творчої активності на більш високому рівні. Мислення формує сприймання, уяву, фантазію та розвиває навички, необхідні для виконання творчих завдань. Основою творчих складових евристичного компоненту є креативність.

3. Діяльнісно-вольовий компонент. Творча активність особистості пов'язана з перетворюючими процесами, що виявляються в прагненні людини досягти свідомо накресленої мети, в регулюванні творчої діяльності, у подоланні труднощів. Це проявляється в цілеспрямованості, ініціативності, самостійності, наполегливості, вольовому бажанні творити, загальній активності.

Кожна особистість володіє всіма компонентами в різній мірі, що визначає рівень її творчих можливостей, прояв творчої активності та її якісний результат. Структура компонентів творчої активності дає змогу

визначити логічну послідовність виявлення процесу реалізації творчих можливостей особистості в активній перетворюючій діяльності.

Так, особистість, задовольняючи власні творчі потреби, на основі набутих знань, умінь і навичок, музичних та педагогічних здібностей, використовуючи комплекс власних якостей (емоційних, інтелектуальних, вольових) у діяльності проявляє свою творчу активність, результатом якої є створення нового, нестандартного, оригінального продукту музичної творчості.

Наявність складної системи компонентів поняття “творча активність” обумовлює виникнення різних її видів, рівнів. Аналіз цього багатоаспектного поняття здійснюється за спеціально розробленою системою критеріїв, які показують характер пізнавальної діяльності студентів у навчальному процесі та відображають специфічність музично-творчих виявлень, спираються на ряд суттєвих положень, що характеризують музичну творчість у структурі педагогічного процесу.

У науковій літературі сучасними науковцями, дослідниками висувається ряд різноманітних критеріїв творчої активності.

Ж.Сокольська визначає критеріями “кількісні та якісні перетворення цілеспрямованої та особливо організованої діяльності, які можуть виявлятися в різних аспектах: у засвоєнні знань, умінь та навичок в процесі професійного становлення особистості вчителя, в умовах перших досліджень конкретної реалізації загальних та спеціальних знань, умінь та навичок в педагогічній практиці у ВУЗі, в самостійній роботі вчителя, який навчає та виховує дітей та молодь. В якості критеріїв в такому випадку виступають: рівень оперування знаннями, уміннями, навичками з метою оптимізації навчально-пізнавальної діяльності на творчих засадах; ступінь самостійності в здійсненні такої діяльності; вільність та інтенсивність застосування креативно формуючих методів, прийомів у завданнях навчання, виховання, загального специфічного творчого розвитку” [165, с. 61].

У науковій літературі спостерігається визначення розвитку як одного з критеріїв творчої активності. Так, Я.Пономарьов підкреслює, що “унікальна творча діяльність людини перетворилася в одну із специфічних форм взаємодії, що веде до розвитку, в одну з форм прояву загальних механізмів розвитку. Критерієм творчості став для нас механізм розвитку” [133, с. 9].

О.Сущенко виділяє такі “критерії творчої активності, як:

- виявлення інтелектуальної ініціативи (діяльність за межами заданого, самостійний пошук і вирішення проблеми) ;
- самостійність, спрямованість на саморозвиток, самовиховання;
- наявність оптимальної мотивації навчання” [172, с. 75-76]

В своєму науковому дослідженні С.Діденко пропонує наступні “критеріальні характеристики:

- співвідношення діяльності та самодіяльності (перевага зовнішньої стимуляції чи внутрішнього спонукання);
- співвідношення дисципліни та відповідальності з ініціативою та самостійністю;
- співвідношення репродуктивної та продуктивної сторін діяльності (наявність творчих елементів у діяльності, ступінь їх вираження);
- прилаштування до існуючих обставин і створення власних творчих ситуацій;
- нестійкість – стійкість творчої активності (ситуативність – стабільність)” [42, с. 35].

Е.Карпова пропонує основні “критерії творчої особистості:

- вміння оперувати отриманими знаннями і навичками, творча інтерпретація їх на заняттях;
- успішне виконання розумових операцій та перенесення способів вирішення в нові види практики;
- здібність до самостійних дій;
- ініціатива” [60, с. 25].

Враховуючи специфіку музичного середовища Г.Шевченко висуває такі “критерії:

- здатність до емоційно-образної інтерпретації музичних явищ (як умова музичної творчості та як інтегрована музична здібність тих, хто навчається);
- здатність до постановки музично-творчого завдання (як цільовий компонент творчого процесу);
- творча самостійність у виконанні навчальних дій (як відображення операційно-практичної сторони музичної творчості);
- якість навчально-творчої продукції (як результативний критерій творчої активності студентів)” [196, с. 70].

Узагальнюючи критерії творчої активності, можна виділити ті, які зустрічаються найбільш часто.

Так, це ініціативність (С.Діденко, А.Д’яков, Е.Карпова, О.Сущенко, ін.), що проявляється у висуванні ідей, гіпотез, способів вирішення пізнавальних та творчих завдань.

М.Бойцов, Н.Біла, А.Д’яков, Е.Карпова, Е.Сет, Р.Джердималієва, інші розглядають самостійність як важливу умову та, разом з тим, критерій творчої активності.

Самостійність виражається в здібності без сторонньої допомоги вирішувати творчі та пізнавальні завдання – проникати в емоційно-смісловий зміст твору, підбирати засоби музичної виразності, інтерпретувати та створювати власні музичні твори. Самостійна робота з музичною літературою, вміння здобувати та інтерпретувати знання забезпечує вміння ініціативно і творчо вирішувати виконавські та творчі завдання.

Рівень самостійності може бути різноманітним, і студенти не відразу досягають того рівня, коли завдяки самостійності вони створюють щось нове, оригінальне. Е.Сет виділяє “чотири рівні самостійності: рівень відтворення, рівень перетворення, варіативний та творчий” [173]. В контексті нашого дослідження цікавість представляє творчий рівень самостійності, для якого характерно намагання студента вносити елементи новаторства, оригінальності, знаходити нове в тому, що давно відоме.

Р.Джердималієва виділяє самостійність як “важливий засіб професійної підготовки майбутніх фахівців та виділяє компоненти цієї якості. Найголовніші з них: уміння логічно мислити (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) та творчий підхід до вибору оптимальних методів роботи та варіювання їх в нових умовах” [40, с. 6-7].

Т.Шамова визначає виявлення високих вольових якостей як характерну особливість творчої активності учня. Наполегливість, доведення справи до кінця виділяються нею як важливі критерії творчої активності.

В якості критерію творчої активності може виступати й новизна результату діяльності. В науковій літературі слушно підкреслюється, що цей параметр може носити не тільки об’єктивний, а і суб’єктивний характер. У цілому ряді публікацій доречно підкреслюється думка, що в творчій активності студентів, учнів важливе значення має не тільки новизна результату, продукту діяльності, але й нестандартність, оригінальність самого процесу діяльності, способів оволодіння знаннями.

В наукових дослідженнях Г.Мартьянкової, С.Сисоевої, В.Фрицюк, інших важливою якістю, що забезпечує творчу активність особистості, вважається її креативність – спрямованість на творчу діяльність. В це поняття вони вкладають здатність бачити, ставити та розв’язувати педагогічні проблеми. Ми згодні з С.Сисоевою, яка визначає креативність фундаментом творчої активності, як сукупність тих особливостей психіки, які забезпечують продуктивні перетворення в діяльності особистості. С. Сисоева серед ознак креативності виділяє: оригінальність, семантичну гнучкість, образну адаптивну гнучкість, семантичну спонтанну гнучкість, здатність до загостреного сприйняття недоліків, прогалин у знаннях, недостатніх елементів, дисгармонії. Автор також вказує на існування залежності між креативністю й такими рисами особистості, як схильність до самоактуалізації, швидкість мовлення, імпульсивність, незалежність суджень, оригінальність, широта інтересів [159, с. 130].

Відносно діяльності в сфері музичного мистецтва креативність проявляється в здатності до створення емоційно-образної інтерпретації музичного твору, в здібності постановки та вирішення різноманітних музично-творчих завдань.

Проаналізувавши проблему формування творчої активності, можна визначити її функціонально-процесуальний аспект. Він охоплює такі

функції, які складають її організаційну структуру – діагностична, цільова, організаційно-координаційна, діяльнісна, аналітично-рефлексійна, корекційно-контролююча, прогностична.

Діагностична функція реалізується у визначенні рівня творчої активності студентів на певний момент, відносно якого, враховуючи творчі потреби, інтереси студентів, формуючи позитивну мотивацію до відповідної діяльності, планується програма дій на перспективу (цільова функція). Організаційно-координаційна функція сприяє розширенню теоретичної компетентності студентів, набуттю практичних умінь музичної або музично-сценічної діяльності. Діяльнісна функція має на меті вибір оптимальних форм, методів та засобів формування творчої активності студентів у процесі різноманітної діяльності. Важливою є аналітично-рефлексійна функція (аналіз змін та оцінювання рівнів творчої активності після системи комплексних дій), де відбувається визначення якості власної музично-сценічної продукції, самооцінки творчої діяльності та з'ясування викладачами результатів впровадження відповідних дій. Здійснення координаційно-контролюючої функції спрямовує процес формування творчої активності в потрібне русло, використовує диференційований підхід, враховуючи контингент студентів. Важливим є накреслення плану розвитку творчої активності на майбутнє (прогностична функція), адже формування будь-якої якості, і творчої активності насамперед, вимагає постійного удосконалення.

Таким чином, на основі аналізу наукової літератури ми з'ясували, що творча активність – важлива складова самореалізації особистості, де поєднуються інтелектуальні, емоційні та вольові складові. Вона мотивована творчими потребами й інтересами до музичної діяльності, бажанням брати участь в ній. Творча активність тісно пов'язана з пізнавальною активністю, її найвищим виявом, включає в себе потенційну та реалізовану активність.

Творча активність здійснюється у творчій діяльності через інтелектуально-творчу ініціативу, креативність, самостійність. Цей прояв може бути ситуативним або інтегральним. Ситуативне виявлення передбачає епізодичну активність, у певних умовах, в окремих ситуаціях. Інтегральний вияв творчої активності характеризується постійним виявленням цієї якості в різних видах діяльності, охоплюючи всі сторони особистості.

Узагальнюючи проаналізовані в науковій літературі компоненти та критерії творчої активності студентів, ми з'ясували її поетапність виявлення. Так, творча особистість проявляє інтерес, ініціативу, самостійність у виборі мети, у постановці музично-творчих завдань, у з'ясуванні засобів, характеру діяльності (новизна, оригінальність), її оптимізації (скорочення кількості дій, затраченого часу, сил), що супроводжується позитивним емоційним забарвленням, натхненням.

Враховуючи отримані результати, метою подальшого дослідження стало з'ясування специфіки музично-сценічної діяльності студентів педагогічного коледжу як складової їх фахової підготовки, що сприяє процесу формування та розвитку творчої активності особистості.

1.2. Музично-сценічна діяльність студентів як фактор оптимізації їх фахової підготовки

Розглядаючи процес формування творчої активності студентів педагогічного коледжу, ми зупинили увагу на музично-сценічній діяльності майбутніх вчителів музики та музичних керівників, яка сприяє підвищенню творчої активності, виявленню творчого потенціалу студентів з урахуванням їх можливостей та уподобань. Важливим було з'ясування сутності поняття “діяльність” та специфіки музично-сценічної діяльності.

Діяльність розглядається психологами як форма цілісного вияву активності особистості як суб'єкта, змістом якої є доцільні зміни і перетворення речей, явищ залежно від людських потреб. Будь-яка діяльність включає мету, засоби, результат і сам процес. Дії і операції діяльності як складові співвідносяться з потребами, мотивами і цілями, ґрунтуються на відповідних знаннях, уміннях і навичках та є результатом самореалізації особистості.

У педагогічних коледжах діє розвинена система позакласної роботи, в якій музично-сценічна діяльність студентів займає одне з провідних місць. Тут здійснюється розширення та поглиблення знань, умінь і навичок, розвиток творчих здібностей студентів, їх самореалізація в умовах сценічного публічного виступу. Музично-сценічна діяльність є продовженням навчальної діяльності з дисциплін музичного циклу, де збагачується емоційний стан студентів, розкриваються задатки, формуються творчі здібності.

Музично-сценічна діяльність може розглядатися як багатофункціональна. Пріоритетними в ній є професійна, комунікативна і виховна функції, адже відбувається підготовка студентів до майбутньої педагогічної діяльності через самореалізацію особистості в умовах сценічного виступу. Професійна функція даної діяльності (формування стійкого інтересу до професії, підвищення виконавської майстерності) доповнюється виховною (розвиток особистісних якостей, взаємодопомоги, відповідальності), загальнорозвиваючою (розвиток пізнавальних творчих інтересів, зростання художньо-естетичних смаків) та комунікативною (підвищення культури спілкування, розвиток умінь спілкування з аудиторією глядачів).

Інтегративна сукупність виховних функцій даної діяльності реалізується в інформаційно-освітній, корегувальній, оцінювальній, творчій ланках. Ефективність виховного впливу музично-сценічної діяльності залежить від взаємодії педагогічного і художнього аспектів діяльності, від засобів формування творчої активності, від сформованості спеціальних умінь і навичок.

У процесі музично-сценічної діяльності перед студентами постає завдання спрямувати на глядача свою діяльність, де передбачається живий контакт з аудиторією. Тому активно розвиваються емоційність, артистизм, комунікативні здібності учасників.

Враховуючи значення музично-сценічної діяльності, разом з тим, жоден з навчальних предметів цілеспрямовано не готує майбутнього фахівця до організації музично-сценічних форм у закладах освіти, обмежуючись постановкою завдань художнього виконання музичних творів у кожному предметі спеціального музичного циклу та перевіркою їх виконання в процесі традиційних академконцертів. Участь студентів у різноманітних формах музично-сценічної діяльності частіше спостерігається в позанавчальний час. Саме там студенти набувають основних знань, умінь та навичок відповідної діяльності. Тим більше важливішим постає питання формування творчої активності студентів у різних формах музично-сценічної діяльності, сприятливих для самореалізації творчого потенціалу студентів.

Музично-сценічна діяльність надає можливості для студентів виявити себе у ролі співака, інструменталіста, диригента, актора в умовах

концертного виступу. Залучення студентів до відповідної діяльності дозволяє включити кожного в систему ролей відповідно до його здібностей, усвідомити свою роль для колективу і власного розвитку. Позитивний вплив використання такої роботи очевидний, адже студенти створюють своєрідну художню продукцію, набувають майстерності в процесі сценічної практики, виявляють свою творчу активність, що в свою чергу, проявляється в підвищенні інтересу до музичного навчання, в самостійності та ініціативності, творчому ставленні до своєї діяльності. А оволодіння елементами акторської та режисерської майстерності є активним доповненням до професійних знань, умінь та навичок.

Аналіз літератури відповідно до впровадження музично-сценічної діяльності у вищих навчальних закладах освіти, дає можливість стверджувати, що, незважаючи на великі можливості даних форм, вони досліджені недостатньо, до того ж, музично-сценічна діяльність студентів підміняється на театралізовану або ідентифікується з художньою самодіяльністю. Ракурс формування творчої активності студентів педагогічних коледжів у процесі музично-сценічної діяльності в науковій літературі досліджений епізодично.

Так, О.Хижна розглядає музично-сценічну діяльність як засіб стимулювання художньо-творчої самостійності. Дослідники В.Абрамян, Т. Борисова, З.Гіптерс, І.Зайцева, Н.Іванова, О.Ковальчук, Н.Ксенофонтова, М.Миклашова, Л.Пелех, Г.Переухенко, С.Швидка, Г.Ястребова розглядають театралізовану діяльність як засіб удосконалення творчих здібностей вчителя, його педагогічної майстерності. Наукові праці сучасних дослідників О.Арбузова, О.Бондаренко, І.Зязюна, Н. Миропольської розкривають питання впровадження елементів театральної педагогіки у процес підготовки творчої особистості майбутнього вчителя. Ця ідея є актуальною як у вітчизняній, так і в зарубіжній практиці. Використання методу психодрами педагогами Англії, Сполучених Штатів Америки, Франції та інших країн розкривають Р.Ейферман, Д. Вінніот, М. Фростінг.

Праці видатних діячів театрального мистецтва розкривають природу музично-сценічної діяльності (Д.Антонович, О.Курбас, В.Мейєрхольд, В. Немирович-Данченко, К.Станіславський, Г.Товстоногов).

В той же час, поняття музично-сценічної діяльності виходить за рамки лише театралізованої діяльності, а тому досліджено значно менше. В навчально-виховній роботі студента-музиканта музично-сценічна діяльність є не просто формою художньої самодіяльності, а виступає важливим засобом удосконалення музичної підготовки.

Ми розглядаємо музично-сценічну діяльність студентів педагогічного коледжу як різновид синтезованої музичної діяльності, що інтегрує в собі різні види мистецтва в умовах сценічного публічного виступу.

Музично-сценічна діяльність – це цілісний педагогічний процес формування і розвитку творчої особистості, що здійснюється на основі органічної єдності цієї діяльності з навчальним процесом, взаємодії з соціокультурним середовищем, врахування особистісних інтересів студентів, матеріальної бази та специфіки навчального закладу.

Ця діяльність може розглядатися в двох формах: музично-виконавській та театралізованій. У музично-виконавській формі поєднуються вокальна, інструментальна, вокально-інструментальна, хорово-а діяльність студентів, як правило, без наявності театральної атрибутики в рамках традиційних концертів і конкурсів. Театралізована форма поєднує в собі музично-виконавську (інтерпретація музичних творів), словесну (літературно-поетичну), акторську, режисерську, хореографічну діяльність у межах музичних вистав, капусників, літературно-музичних композицій, фестивалів, музично-розважальних програм тощо. Важливими засобами цієї форми є театральна атрибутика, основи акторської та режисерської майстерності, закони драматичної дії музичних вистав.

Для музично-сценічної діяльності є характерними індивідуальні, мікрогрупові та колективні (гуртки, студії, секції, творчі групи) форми організації. Вона має бути доцільною, усвідомленою, мотиваційно-вибірковою, емоційно забарвленою, саморегульованою, пов'язаною з певними вольовими зусиллями.

Музично-сценічна діяльність, як і театральна, своїми коріннями уходить до давніх землеробських традицій, народних обрядів і свят. В народних хороводних іграх, трудових, календарних піснях лежать зародки сценічного дійства, народної драми.

З народних ігрищ відокремилися скомороші дійства – комедійні, драматичні сценки, музичні, танцювальні номери. Популярне в народі мистецтво скоморохів жорстоко переслідувалося духівництвом, а в 1648 – 1657 роках було навіть заборонено. В наступних століттях воно отримало розвиток в лялькових та інших театрах, стало основою циркового та естрадного мистецтва.

Одним із джерел музично-сценічної діяльності можна вважати народний музичний ляльковий театр “Вертеп”. Вертепні вистави мали певний сюжет, проходили на спеціально пристосованій сцені з декораціями і костюмами. Провідна роль відводилась музиці, яка супроводжувала розвиток сюжету. Це були канти для ілюстрації першої релігійної дії вистави та жартівливі пісні й танці в народно-побутовій частині. Народна пісня і танець поступово стали невід’ємною частиною дії і були засобом характеристики персонажів.

Авторами та виконавцями вертепу спочатку були учні українських колегіумів та Київської академії. Згодом вертепні вистави стали виконувати цехові музиканти, ремісники, серед яких виник “живий” вертеп у виконанні людей, а не ляльок.

Театральні вистави в навчальних закладах (колегіумах, Київській академії) з'явилися на Україні в 17 столітті, отримавши назву шкільних театрів. Вони носили велике навчально-виховне значення. Драматичні твори, які писали в основному викладачі поезії, розігрувалися учнями. У виставах шкільної драми інсценізувалися міфологічні та історичні сюжети. Між актами вклинювалися інтермедії.

Виховання і навчання студентів засобами музично-сценічної діяльності успішно практикувалося у 18 столітті в Харківському колегіумі. Одним із організаторів музичних театральних вистав був Г.Сковорода, який являвся викладачем цього закладу. Українські шкільні вистави у вигляді декламацій і діалогів проводились в Острозькій школі та Львівській братській школі, згодом у Київській братській і Лаврській школах.

У Києво-Могилянській академії українською мовою були написані і поставлені багатоактні драми великодняго і різдвяного циклів, драми типу міраклів і мораліте, на історичні теми, інтермедії. В таких виставах значна роль належала музиці – вокальній, інструментальній, хоровій, танцювальній.

В Київському університеті в 1859 році було створено студентський театр, який очолили М.Старицький, М. Лисенко, П.Чубинський.

Досвід вертепу та шкільних театрів став основою кріпосних театрів, оркестрів і капел, а надалі основою професійних вільних театрів. Починаючи з середини XIX століття, театральні гуртки створювалися в різних містах і селах і відігравали важливу роль в житті не лише окремих людей, але й міста, села, де театральний колектив був носієм культури та просвітництва. Фундаторами української драматургії були театральні письменники і поети І.Котляревський, Г.Квітка-Основ'яненко, Т.Шевченко, І.Франко, Л.Українка. Залишилися незмінними основні принципи цієї діяльності – демократизм, виховний вплив на людину, розвиток творчості.

Важливою сторінкою розвитку музично-сценічної діяльності було виникнення вистав для дітей, дитячих опер. “Коза-Дерева”, “Пан Коцький”, “Зима і весна” М.Лисенка, “По щучому велінню”, “Івасик-Телесик” М.Кропивницького, “Лисичка, Котик і Півник” К.Стеценка та інші були першим репертуаром українських дитячих музичних театрів. Засновниками таких колективів були Н.Сац та О.Брянцев, які допомагали налагоджувати роботу театрів для дітей по всій території колишнього Радянського Союзу та за кордоном. Для сучасних вчителів, які здійснюють музично-виховну роботу в школах, важливого значення набуває аспект виховного впливу театрального мистецтва, тому ідеї співдружності театру і школи є актуальними в сучасному навчально-виховному процесі.

Українська шкільна драма, інтермедії, вертеп є популярними і в наш час. Продовженням їх можна вважати КВК, театралізовані вистави,

капусники, літературно-музичні композиції, шоу-програми, презентації, театралізовані розмови тощо.

Необхідність практичного застосування елементів театральної педагогіки у професійній підготовці майбутнього вчителя обґрунтовували П.Блонський, С.Шацький, А.Макаренко, В.Сухомлинський.

У вітчизняній педагогіці ХХ століття накопичений певний досвід по впровадженню театального мистецтва і театральної педагогіки в навчально-виховну роботу шкіл та ВУЗів. Так, здійснюється оптимізація навчального процесу на основі режисури уроків, впровадження активних методів, заснованих на методиці театального мистецтва і театральної педагогіки; застосовується режисура і театралізація виховного процесу. Театральна педагогіка лежить в основі навчання педагогічній майстерності майбутніх вчителів у питаннях розвитку творчого потенціалу особистості та набуття умінь і навичок педагогічної техніки.

Однак, слід зауважити, що вирішення перерахованих завдань здійснюється на недостатньому рівні засвоєння елементів театральної педагогіки. У процесі дослідження встановлено, що жоден з навчальних предметів у педагогічному коледжі цілеспрямовано не передбачає підготовку майбутнього вчителя музики до проведення музично-сценічної діяльності в закладах освіти, обмежуючись постановкою завдань виконавської діяльності у кожному предметі спеціального музичного циклу.

Сучасний навчальний заклад впроваджує різноманітні форми музично-сценічної діяльності, серед яких найбільш типовими є концерт, конкурс, музична вистава, фестиваль, літературно-музична композиція тощо. Існуючі студентські театральні студії, гуртки, розвивають акторські здібності талановитої молоді. Разом з тим, особливого значення набувають такі форми, що готують до подальшої музично-педагогічної діяльності, де студенти можуть виявити свою власну творчість – у ролі композитора, виконавця, актора або режисера.

На музично-педагогічних відділеннях коледжів діє система позакласної навчально-виховної роботи - конкурси, концерти, різноманітні творчі заходи, до багатьох з яких студенти готуються самостійно. Участь в таких заходах дає можливість кожному студенту виявити свою індивідуальність, набути навички написання сценаріїв свят, виступити в ролі актора, режисера, виявити творчий підхід до проведення розваг і свят у дошкільному навчальному закладі та школі.

Специфіка проведення музично-сценічних форм залежить від їх тематики та змісту. Класифікацію основних музично-сценічних форм ми узагальнили в табл 1.1.

Таблиця 1.1

Форми музично-сценічної діяльності студентів

Як видно із табл.1.1 дві форми музично-сценічної діяльності – музично-виконавська й театралізована взаємопов’язані між собою. Музично-виконавська діяльність включає в себе дві основні традиційні форми – концерти і конкурси, як правило, без наявності театральної атрибутики.

В дослідженні ми визначили класифікацію концертів, створену за тематичним та виконавським принципом відбору, враховуючи специфіку музично-педагогічної підготовки студентів педагогічного коледжу:

1 - Тематичні концерти.

Дану групу складають традиційні концерти, присвячені календарним та професійним святкам. Вони є загальними для всіх студентів навчального закладу. Специфіка музичного навчання відображається на тематиці концертів на музично-педагогічному відділенні, яка присвячується пам’ятним музичним датам або творчості різних композиторів.

Прикладами таких форм є концерт фортепіаної музики (Ф.Шопена, В. Косенка, І.Шамо, ін.), концерт вокальної та інструментальної музики (М.

Лисенка, ін.), джазової музики тощо. Ця форма застосовується із залученням до участі в ній студентів різних курсів музично-педагогічного відділення. До того ж, у концертах такої групи найчастіше звучать твори, які служать навчальним матеріалом, виконання яких перед слухацькою аудиторією з навчального завдання перетворюється на творчо-інтерпретаторське.

2 - Концерти, об'єднані за виконавським призначенням.

Дана група поєднує в одну концертну програму виконавців вокальної або інструментальної музики. Такі концерти включають виступи студентів різних курсів та викладачів. Прикладами таких форм є концерт вокальної музики М.Лисенка, фортепіанної музики О.Скрябіна, концерт фортепіанної музики українських сучасних композиторів тощо.

В іншому аспекті дана група концертів об'єднує виконавців сольних або мішаних форм - ансамблевих, хорових, оркестрових. Таким чином, активними учасниками таких заходів стають існуючі в навчальному закладі творчі колективи – хор, оркестр народних інструментів, ансамблі – вокальні, інструментальні, вокально-інструментальні. Разом з тим, концерти цієї групи можуть складатися з виступів запрошених виконавців вищеназваних груп. Дана форма може стимулювати творчу активність студентів-глядачів, які на прикладі інших заохочуються до удосконалення власних творчих умінь та навичок на основі формування позитивної мотивації музично-сценічної діяльності.

3 - Лекції - концерти.

Ця форма, крім виконання музичних творів, передбачає ознайомлення студентів зі стилями та особливостями музичного мистецтва різних епох, з творчістю композиторів тощо.

Такі заходи можуть включати різні варіанти виконання, в них можуть брати участь творчі колективи, студенти, викладачі. Тематика може бути різноманітною. Наприклад: “Старовинна камерна музика”, “Пісні І. Шамо на слова Д.Луценка”, “Л.Українка і музика”, “Фортепіанна мініатюра”, “Балада про Е.Гріга” тощо.

4 - Концерти - звіти.

Ці концерти одночасно виступають своєрідною формою контролю знань і практичних умінь та навичок студентів у процесі вивчення музичних дисциплін індивідуального циклу. Ця форма є продовженням обов'язкових контрольних занять та екзаменів з фахових дисциплін. У таких концертах-звітах можуть брати участь студенти класу одного викладача або різноманітні творчі колективи, що існують у навчальному закладі – хор, оркестр, ансамблі. До того ж, концертна діяльність наочно демонструє всі прояви творчого росту художнього колективу, в процесі якого відбувається формування і розвиток творчої активності кожного студента. Крім того, концерти-звіти класу викладача дозволяють залучати для участі в них студентів одного викладача різних курсів і творчих

можливостей. А виступ у концерті самого педагога стимулює студентів до удосконалення своєї техніки, майстерності, до найкращого виявлення свого творчого потенціалу. Співтворчість викладача та студентів дає найефективніший результат.

Конкурсні форми роботи в межах музично-сценічної діяльності дозволяють стимулювати сценічно-виконавську діяльність кращих студентів та активізувати всіх інших. Проведення конкурсної роботи на музично-педагогічному відділенні педагогічного коледжу сприяє виявленню талантів студентів-музикантів та розвитку їх творчої активності.

Музичні конкурси – форма, що виникла ще за часи Стародавньої Греції та Риму. Умови сьогодення вимагають застосування новітніх форм конкурсної роботи та удосконалення вже існуючих.

Нами запропонована наступна класифікація конкурсних форм :

I - Музичні конкурси, що проводяться в межах навчального закладу.

1. Виконавські конкурси.

А/ Конкурси з фахових музичних дисциплін у межах однієї групи (курсу).

Ці професійні курсові конкурси плануються і проводяться предметними комісіями індивідуального циклу. Тематика їх будується на програмних вимогах, тому участь в них всіх студентів обов'язкова. Так, предметна комісія спеціального фортепіано може проводити конкурси на краще виконання музики до ранкової зарядки, дитячих п'єс українських композиторів, танцювальної музики; предметна комісія диригування - конкурси на кращого диригента “Мамина пісня”; предметна комісія постановки голосу - конкурс на краще виконання української народної пісні, дитячої пісні. Таким чином, конкурсна основа вивчення програмного матеріалу стимулює студентів до систематичної роботи з фахових дисциплін, формує їх творчу активність, готує до подальшої творчої роботи з дітьми. Важливою рисою даної форми є те, що ці конкурси проводяться щорічно з обов'язковою участю всіх студентів групи. Це дає можливість визначити рівень усього курсу, виявити талановитих студентів і працювати з ними за індивідуальними програмами та стимулювати до удосконалення слабких студентів.

Б/ Конкурси з фахових предметів музичного циклу серед найсильніших студентів різних курсів.

Ця робота передбачає розкриття найвищого потенціалу студентів, досягнути якого можуть не всі, а лише найбільш здібні та обдаровані. Так, прикладом такої форми роботи може бути конкурс “Джазові ритми”, конкурс диригентів пам'яті І.Захаржевського тощо.

В/ Огляди-конкурси серед творчих художніх колективів, що існують в навчальному закладі.

Дана форма роботи демонструє зростання творчого потенціалу та виконавської майстерності колективу в цілому та кожного студента окремо

. В процесі конкурсної роботи з'ясовуються найбільш перспективні форми, накреслюється робота на поточний період з урахуванням специфіки кожного творчого колективу.

2 - Авторські конкурси.

Специфіка конкурсних форм даної групи полягає в тому, що учасники проявляють свої імпровізаційні та композиційні навички, уміння створювати пісні та літературні тексти. Прикладами такої форми конкурсної роботи є конкурс на створення Гімну коледжу, конкурс на створення пісні для дітей шкільного віку. Така форма розвиває творчу активність студентів, враховуючи весь їх творчий потенціал, знання, уміння та навички, здобуті в процесі навчання з усіх предметів музичного циклу. Це підтверджує важливість комплексного підходу до формування творчої активності студентів засобами музичного мистецтва.

II. Міські конкурси.

В таких формах роботи беруть участь лише найобдарованіші студенти, найкращі творчі колективи, які є переможцями конкурсів у межах навчального закладу. Такі студенти постійно проявляють свою творчу активність у сценічній практиці коледжу. Прикладами таких музично-сценічних форм є конкурс української сучасної пісні “Київський гаудеамус“, конкурси української сучасної пісні в рамках конкурсів художньої самодіяльності вищих навчальних закладів I – II рівнів акредитації тощо.

III. Всеукраїнські конкурси.

Чим більший творчий потенціал студентів - солістів та творчих колективів, тим більше у них можливостей потрапити на всеукраїнські конкурси. Як правило, більшість з них спрямовані на пошуки творчих талановитих виконавців. Прикладами таких заходів є Всеукраїнські хорові конкурси імені М.Леонтовича, конкурс виконавців сучасної української естрадної пісні “Розмай”, де з'явилися цікаві виконавці та молоді самобутні композитори.

Формуванню творчої активності сприяють всі музично-сценічні форми, але найбільш ефективними, на нашу думку, є театралізовані форми, в яких студенти самостійно складають сценарії, пишуть пісні, вірші, роблять аранжування мелодій, виступають на сцені. Тому так важливі форми самостійної творчості, такі як музичні вистави, капусники, музично-розважальні програми, фестивалі, КВК та їх модифікації.

Дана форма застосовується в будь-якому навчальному закладі, але специфіка проведення її на музично-педагогічному відділенні педагогічного коледжу проявляється в максимальному використанні активного музикування її учасників. До того ж, від студентів вимагається не тільки творча інтерпретація музичних творів, а й акторська

майстерність в процесі постановки музично-сценічної дії. Поєднання діяльності актора та музиканта розвиває творчі здібності майбутнього вчителя, дає основи сценічної майстерності, практичні навички театрального мистецтва. Це в свою чергу підвищує рівень творчої активності студентів і стимулює їх до постійної участі в різноманітних творчих формах роботи.

Специфіка використання театралізованих форм самостійної творчості полягає в тому, що:

- 1 – здійснюється підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності в процесі участі в різних музично-сценічних формах (як організатори позакласної роботи);
- 2 - рівномірність можливостей для виявлення творчої активності для всіх студентів у створенні та виконанні пісень, танців, композицій тощо;
- 3 – інтеграція навчальної та позанавчальної діяльності, що полягає в тому, що в музично-сценічній продукції втілюються професійні знання з постановки голосу, диригування, основного музичного інструменту, хорового класу; використовується музичний репертуар класичних та сучасних композиторів, народна музика;
- 4 - виникнення позитивних емоцій та радості від спільної творчості; пріоритетність творчого мікросередовища;
- 5 - позитивна реакція глядачів на виступ студентів, що стимулює до подальшого виявлення творчої активності.

У дослідженні ми проаналізували специфіку театралізованих форм музично-сценічної діяльності.

1. Музична вистава є однією з найпопулярніших форм серед студентів. Вона передбачає не лише вокальне, інструментальне або ансамблеве виконання музичних творів, а наявність сценарної основи, драматургії. Музика у виставі виконує ілюстративну, сюжетну, емоційну роль. Вона є основою сюжету, висловлює найбільш яскраві почуття, на фоні музики розгортаються основні дії, персонажі вистав співають, танцюють, грають ролі тощо.

Специфіка музичних вистав у педагогічних коледжах полягає в тому, що сюжет, музичний матеріал створюється самими студентами. Тому тематика відповідає особливостям студентського життя, враховує сучасні уподобання молоді щодо вибору музичних стилей та жанрів. Пріоритет надається сучасній популярній вітчизняній або зарубіжній музиці. Сценарій, як правило, складається із завершених номерів, між якими є розмовні вставки. У музичній виставі кожен персонаж має свою пісенну характеристику, яка стає його лейтмотивом у подальшій дії.

2. Музично-розважальна програма має єдину тему і використовує в своєму арсеналі різні жанри і види мистецтва. Ця форма може будуватися на основі поєднання різноманітних музичних номерів однакової тематики, відповідної смислової та емоційної драматургії.

Авторами підбираються музичні номери розважального, гумористичного характеру, які іноді готуються студентами для одноразового використання в даній програмі. Музичний матеріал доповнюється театралізаціями, результатом чого є сценки, пісні-відеокліпи, ігрові моменти тощо.

Численість номерів не має порушувати єдності теми, задуму. Надзвичайно важлива роль ведучих у даній формі, адже вони мають передати стиль даної музично-розважальної програми на основі вільного спілкування з аудиторією.

3. Капусник на відміну від музично-розважальної програми має більш вільну побудову. Дана форма передбачає жарти, гуморески, сценки у поєднанні з піснями-шлягерами, тексти в яких часто переробляються відповідно до тематики капуснику. Учасники одночасно виступають авторами, співаками, танцюристами, режисерами-постановниками власних номерів. Капусник може включати в себе різноманітні завершені номери, в яких беруть участь групи студентів з 4-8 осіб. Форма спілкування – діалогічна, пісні чергуються з гумористичним спілкуванням на певну тему. Саме тому дана форма є синтетичним жанром музично-сценічної діяльності, де поєднується різні види мистецтв. До особливостей проведення капусників у педагогічному коледжі належить студентська тематика заходів, сценки-пародії відносно різних навчальних дисциплін.

4. Літературно-музична композиція. Дана форма передбачає поєднання літературно-художнього і музичного матеріалу, пов'язаного спільною тематикою. Святкування ювілейних дат композиторів, знаменні події у музичному або суспільному житті лежать в основі даної музично-сценічної форми. Вона відрізняється розповідною спокійною манерою ведення, розгорнутим викладенням теми, значною кількістю інформації. Текст ведучих доповнюється читанням віршів під музику, постановкою уривків літературних творів (проза), демонстрацією відеоматеріалів, інсценізацією уривків з вистав, музичними номерами з елементами театралізації тощо. Участь студентів у відповідних заходах передбачає пошук та опрацювання літературного і музичного матеріалу, підготовку відповідних музичних номерів самостійно або за допомогою викладача. Серйозність тематики вимагає відповідних засобів виразності та форм подачі матеріалу.

5. Фестиваль – це різновид масового свята, яке може включати в себе виконання різноманітних музичних творів, не пов'язаних спільним сюжетом, тематикою, виконавцями. Основним критерієм вибору творів є їх високохудожність та якість виконання. В одній програмі можуть бути вокальні, інструментальні, хорові, танцювальні, літературні твори в сольному, ансамблевому, хоровому або іншому виконанні. В педагогічному коледжі фестиваль мистецтв може включати виступи кращих творчих колективів та солістів, музичні номери запрошених виконавців, театралізовані сценки, танці, ігрові моменти. Фестиваль

відрізняється значною кількістю виконавців, масштабністю підготовки, різноплановістю музичного матеріалу, святковістю атмосфери.

В сучасній практичній діяльності в педагогічних коледжах набули популярності шоу-програми, фантазії, театралізовані розмови, ревію, ток-шоу на музичну тематику тощо. Їх підготовка враховує особливості сучасного музичного мистецтва, театралізованої діяльності, інтеграцію різних форм музично-сценічної діяльності.

Таким чином, аналіз основних музично-сценічних форм дозволив зробити висновок, що дана діяльність є унікальним і специфічним засобом оптимізації фахової підготовки студентів педагогічного коледжу, підґрунтям для формування їх творчої активності та виявлення творчого потенціалу. Музично-сценічна діяльність студентів музично-педагогічних відділень є підготовкою до майбутньої професійної реалізації в умовах публічного сценічного виступу. В процесі такої діяльності відбувається також формування світогляду, ціннісних орієнтацій особистості, її ставлення до життєдіяльності, в ній акумулюються кращі естетичні, художні, духовні надбання світової культури.

Проаналізувавши і уточнивши поняття творчої активності та музично-сценічної діяльності, ми визначаємо творчу активність студентів у процесі музично-сценічної діяльності як інтегровану якість особистості, що виражається в її здатності до самореалізації в якості музичного виконавця, актора або режисера в умовах підготовки та сценічного публічного виступу з метою створення нових музично-сценічних заходів.

Ефективність формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності значно підвищиться за умови впровадження в практику ефективної методики, яка зробить цей процес прогнозованим, керованим і результативним.

I.3. Специфіка фахової підготовки студентів педагогічного коледжу до музично-сценічної діяльності

Особливості виявлення творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності вимагають визначення специфіки музично-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-музиканта.

Професійну освіту студенти отримують на музично-педагогічному відділенні педагогічного коледжу. Складність і, разом з тим, унікальність підготовки спеціаліста даної галузі, полягає в тому, що відбувається комплексне формування музичної та педагогічної сторін навчання.

Студенти здобувають не тільки знання, уміння та навички однієї з музичних спеціальностей – піаніста, співака, диригента, теоретика або композитора, а поєднують у своїй діяльності основи всіх цих спеціальностей. Це і є істотною відмінністю від навчання в музичних училищах та консерваторіях, де здійснюється підготовка музикантів-виконавців (співаків або інструменталістів), диригентів, теоретиків, викладачів для різних творчих, культурно-освітніх та спеціальних навчальних закладів, але, в яких мало уваги приділяється педагогічному спрямуванню музикантів.

Професію вчителя музики (музичного керівника) можна визначити як багатофункціональну, адже вона поєднує в собі цілий комплекс знань і багатофункціональну діяльність. Серед її компонентів треба виділити суто педагогічну, лекторську, виконавську, хормейстерську, музикознавську та дослідницьку діяльність. Кожна з них пов'язана з вирішенням ряду конкретних завдань і може здійснюватися, якщо вчитель володіє різноманітними знаннями, уміннями та навичками, які формуються в процесі навчання, а потім удосконалюються в практичній діяльності. Враховуючи специфічність творчого середовища педагогічної діяльності, пов'язаної з навчанням і вихованням засобами музичного мистецтва, особливого значення набуває формування і розиток творчої активності майбутнього фахівця-музиканта.

У навчанні студентів педагогічних коледжів враховується важливість виявлення творчої активності для процесу саморозвитку особистості, адже без неї засвоєння знань відбувається формально. Активне набуття знань, насамперед, передбачає формування творчих якостей особистості, перебудову психічних функцій, перехід від простих творчих виявів свідомості до більш складних. Це особливо яскраво реалізовується в музичному навчанні, яке відбувається у процесі художньої діяльності, де передбачається опанування ідейно-поетичним задумом твору та художнім виконанням. Активне сприймання, переживання творів мистецтва, їх естетична оцінка впливають на духовну сутність особистості,

пробуджують її творчий потенціал.

Творча активність є необхідною складовою успішної підготовки майбутнього вчителя-музиканта. Вона передбачає наявність професійних знань, умінь і навичок, найважливішими з яких є вміння оперувати отриманими знаннями для творчого вирішення практичних завдань – самостійної інтерпретації музичних творів, змістовного викладу матеріалу, який розкриває особливості творів, що вивчаються, власної виконавської майстерності, перенесення способів вирішення художніх завдань у нові умови, здібність до самостійних дій. Творча активність передбачає також наявність сформованих умінь і навичок роботи з учнями, оволодіння системою методів і засобів навчання, виявлення ініціативи та творчого підходу до різних видів педагогічної праці. Це вимагає високого рівня музично-виконавської підготовки, розвиненого музичного смаку, активного творчого мислення.

Професійний рівень вчителя музики (музичного керівника) залежить від якості його підготовки в педагогічному коледжі. Термін фахової підготовки майбутнього вчителя музики триває чотири – п'ять років. Цей строк припадає на період ранньої юності (14 - 15 – 19 - 20 років), що характеризується принципово новою позицією особистості. Це час обрання майбутньої професії, інтенсивного розвитку спеціальних здібностей, самоствердження. Саме в студентському віці найбільш сприятливо відбувається розвиток творчих можливостей особистості в процесі фахової підготовки в педагогічному коледжі.

Творча активність студентської молоді виявляється в навчальній, суспільній, позакласній діяльності. Як підтверджує досвід, прояв цієї якості в одному з видів діяльності позитивно впливає і на інші види активності.

Становлення особистості майбутнього вчителя музики та його шлях до практичної діяльності - процес складний та специфічний, що вимагає ґрунтовної підготовки з різноманітних предметів. Основу складають вміння грати на музичному інструменті, володіти своїм голосом, диригувати, гарна методична, музично-теоретична, педагогічна підготовка. Все це забезпечується взаємозв'язком змістовного, дидактичного, виконавського та комунікативного компонентів занять.

У дослідженні ми проаналізували особливості музичної підготовки студентів, а саме фахових предметів, у склад яких входять основний та додатковий інструмент, постановка голосу, хорове диригування, хоровий клас і практика роботи з хором, хорознавство і хорове аранжування, музично-теоретичні дисципліни (сольфеджіо, гармонія, аналіз музичних форм, історія музики), методика музичного виховання. Аналізу підлягав процес підготовки студентів музично-педагогічного відділення до музично-сценічної діяльності та формування творчої активності.

Зміст освіти на музично-педагогічному відділенні педагогічного коледжу спрямований на розвиток у студентів загально-професійних та спеціально-професійних якостей особистості вчителя музики. Носієм загально-професійних якостей є творча, мисляча особистість, яка вміє вільно оперувати різними методиками музичного виховання дітей дошкільного та шкільного віку. Такий педагог має:

- любити дітей та прагнути гармонійно їх розвивати;
- знати культурні здобутки українського народу та збагачувати ними своїх вихованців;
- володіти художнім типом мислення, що відрізняє музиканта від представників інших професій;
- знати різні напрямки світового мистецтва та вміти використовувати ці знання в роботі;
- володіти необхідними знаннями в галузі педагогіки та психології, знаходити для них конкретне застосування в практичній діяльності;
- вміти узагальнювати традиційні та новітні наукові дослідження в галузі педагогіки, психології, музикознавства, передовий педагогічний досвід та використовувати в роботі з дітьми;
- притримуватися в спілкуванні з дітьми загально значущих етикетних норм поведінки;
- прагнути до самовдосконалення, знаходити шляхи до підвищення свого професійного рівня;
- творчо ставитися до справи, шукати та застосовувати в діяльності свою методику, активно впроваджувати в життя власне бачення педагогічних проблем.

Крім загально-професійних якостей, кожен вчитель музики (музичний керівник) повинен мати спеціальні професійні якості, а саме:

- мати розвинений музичний слух;
- грати на 1-2 музичних інструментах, уміти акомпанувати, володіти прийомами гри на дитячих музичних інструментах;
- вміти співати на достатньо професійному рівні;
- володіти музичним репертуаром (традиційно-класичним, фольклорним, сучасним) та вправно використовувати в роботі специфічну особливість кожного з видів;
- добре володіти знаннями з теорії музики та використовувати їх в практичній діяльності;
- робити аналіз музичних творів із використанням художнього слова;
- аранжувати нескладні музичні твори;
- володіти основами хореографічної та народної танцювальної композиції;
- уміти відображати основні рухи сучасних, бальних, народних танців, пантоміми;
- організовувати музичну освіту на всіх рівнях: з дітьми (індивідуально, на музичному занятті, на уроці музики, в позакласній роботі), з вихователями

та викладачами інших предметів, з батьками;
- вміти використовувати в роботі елементи акторської та режисерської майстерності.

Враховуючи ці завдання вчителя музики, будується зміст навчання, який повинен включати в себе базові знання (обов'язкові для всіх студентів) та додаткові за окремими спеціалізаціями.

Засвоєння різнобічних знань, умінь і навичок відбувається в процесі опанування цілого комплексу предметів музичного циклу. Зупинимось на змісті та значенні їх у підготовці майбутніх фахівців до виявлення творчої активності в музично-сценічній діяльності.

Специфіка підготовки вчителя музики з дисциплін інструментального циклу визначається складністю його діяльності, різноманітністю форм, що пов'язані з грою на музичному інструменті. Всі завдання виконавської діяльності сприяють створенню самостійної інтерпретації музичних творів в умовах публічного сценічного виступу. Інтерпретація виникає внаслідок самостійного переусвідомлення продукту первинної художньої творчості та є своєрідним показником досягнень виконавця. Вчителю музики, діяльність якого полягає у створенні оригінального трактування твору, вона дає можливість якісно вести навчальну та позакласну роботу з музики, дозволяє удосконалити власні професійні, особистісні якості, формувати у себе музично-виконавську культуру.

В процесі інструментальної підготовки, розвиткові творчого потенціалу студентів сприяє ряд завдань: створення акомпанементу до пісні, підбір мелодій на слух, гармонізація запропонованого уривку, імпровізація на задану тему. Досвід такого творчого музикування стає в пригоді на практиці в загальноосвітній школі та в дошкільних закладах, у подальшій професійній діяльності. Творчо-інтерпретаторське завдання також готує студентів до виявлення творчої активності на концертах і конкурсах.

У системі підготовки вчителя музики однією з профільюючих дисциплін є "Постановка голосу", яка сприяє естетичному вихованню студентів засобами вокального мистецтва, в необхідних межах розвиває їх вокальні здібності, формує основні вокально-технічні та виконавські навички, вчить студентів самостійно і творчо працювати над вокальною технікою та художнім виконанням, співати під акомпанемент чи без супроводу, а також дає теоретичні та практичні знання в галузі методики виховання співацького дитячого голосу.

За своїм змістом вокальна підготовка вчителя-музиканта є більш різноманітною, ніж підготовка співака-соліста в музичних навчальних закладах, проте її специфічність визначається не тільки завданнями фахової підготовки, але й такими об'єктивними показниками, як попередня музична освіта та вокальні дані вступників.

Предмет “Постановка голосу”, як і інші дисципліни, дає простір для вияву творчої активності студентів у інтерпретації музичних творів на заняттях та в різних формах музично-сценічної діяльності, що сприяє формуванню професійної майстерності майбутнього фахівця.

“Хорове диригування” розвиває виконавську майстерність студентів та уміння висловлювати своє творче ставлення до твору. На заняттях з диригування студенти набувають умінь створення інтерпретацій хорових творів та втілення власного творчого задуму у виконавському варіанті. Ця дисципліна виховує у студентів любов до пісенно-хорової творчості, забезпечує оволодіння необхідними технічними прийомами з урахуванням специфіки майбутньої роботи. Студенти знайомляться з музичним репертуаром для дітей дошкільного та шкільного віку, з хоровими творами українських композиторів, найкращими зразками української народної пісні та зарубіжної хорової спадщини.

Предмет “Хоровий клас і практика роботи з хором” опановується на базі робочої лабораторії – хорового колективу, створеного на кожному курсі. В процесі роботи вивчаються різноманітні твори світової та вітчизняної хорової літератури, дитячі хори. Специфіка навчання полягає в тому, що хоровий клас виступає одночасно як навчальний предмет і як місце формування творчого художнього колективу, який реалізовує себе в концертній діяльності. До того ж, хоровий колектив є творчою лабораторією, де в процесі роботи формуються уміння та навички майбутніх фахівців, дуже важливі та необхідні в подальшій професійній діяльності, де вчитель музики може виступати керівником дитячих хорових колективів.

Саме тому так корисні знання, уміння та навички, які студенти набувають в процесі вивчення “Хорознавства та хорового аранжування”. Тут крім теоретичних основ хорового мистецтва, студенти музично-педагогічного відділення вчаться робити різноманітні види перекладень хорових творів – вільні обробки та власні перекладення. В процесі виконання таких завдань студенти стають співавторами хорових творів, проявляють свою фантазію, розвивають творче мислення. Особливо це виявляється у написанні перекладень із збільшенням кількості голосів, або у створенні хорової партитури з інструментального твору.

Цикл музично-теоретичних дисциплін, що складається з теорії музики, сольфеджіо, гармонії, аналізу музичних творів, історії музики, сприяє розвиткові творчого потенціалу студентів, здібностей, засвоєнню основних музично-теоретичних понять, необхідних умінь та навичок. Важливе місце набувають творчі завдання з сольфеджіо – створення мелодій, підбір акомпанементу; з гармонії - гармонізація мелодій та імпровізація модулюючих музичних побудов, де виявляється творча індивідуальність кожного студента. Результат подібних дій відбивається потім у музично-сценічній та подальшій практичній діяльності вчителя

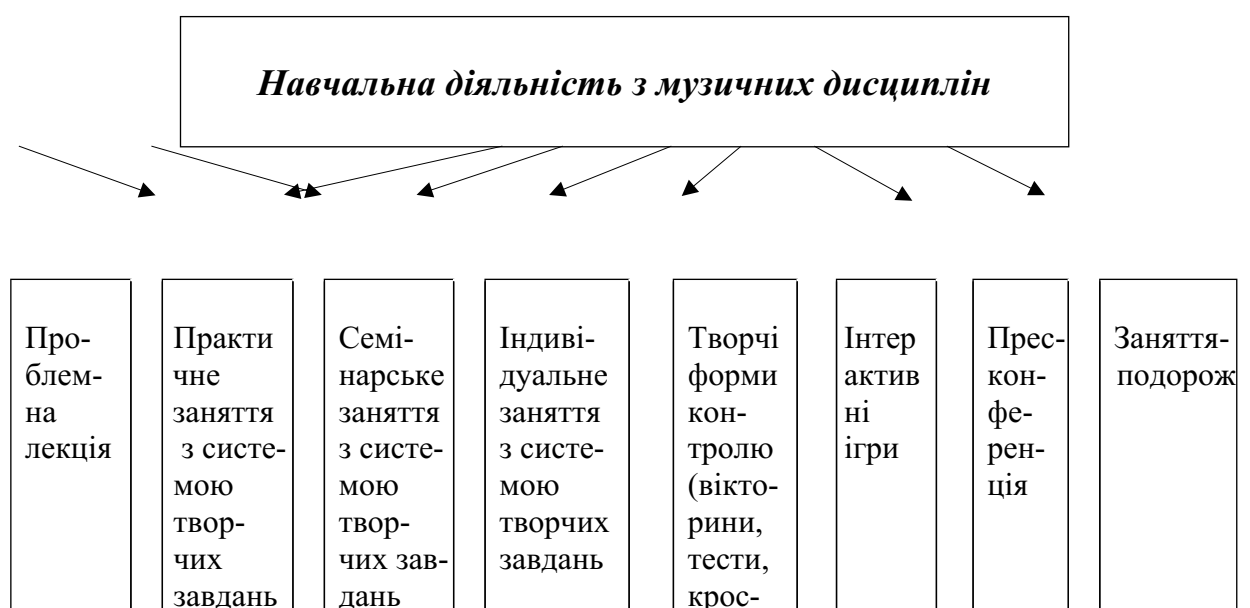
музики, який свої уміння творчо “оперувати музичним матеріалом” може донести до дітей та спрямувати їх шляхом створення музики.

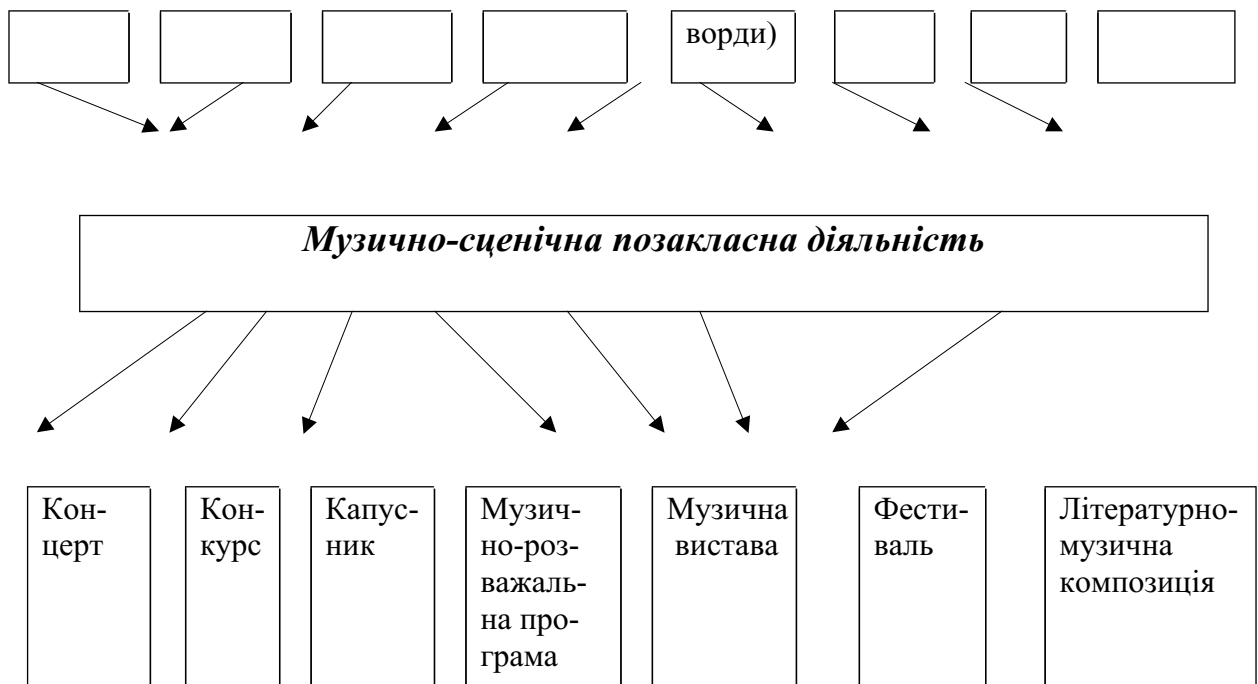
Важливою фаховою дисципліною, центром, де поєднуються всі знання, уміння та навички, набуті в процесі вивчення інших предметів музичного циклу, де формуються високі професійні якості майбутніх фахівців, є методика музичного виховання. Саме на заняттях з цього предмету студенти знайомляться зі змістом та методами роботи з музичного виховання в дошкільних навчальних закладах і загальноосвітніх школах, набувають практичних вмінь і навичок у галузі керівництва діяльністю дошкільників і школярів, вчать творчо застосовувати набуте в навчальній, музично-сценічній діяльності та на практиці. На заняттях з методики музичного виховання формується і виявляється творча активність студентів під час вирішення проблемних ситуацій, ділових ігор, практичних уроків з системою творчих завдань, спецсеминарів тощо. Всі ці форми роботи розвивають здатність до самонавчання та саморозвитку, спонукають творчо засвоювати нові знання, уміння та навички, що так необхідні в майбутній професійній діяльності.

В навчальній діяльності студентів музично-педагогічного відділення здійснюється підготовка до виявлення творчої активності в музично-сценічній діяльності, де використовуються різноманітні творчі форми, передбачається застосування проблемних методів, ділових ігор та творчих завдань в умовах класно-урочної та модульно-рейтингової систем. Це відображено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Форми організації творчої діяльності студентів педагогічного коледжу

Для розкриття специфіки фахової підготовки студентів у педагогічному коледжі важливо розглянути методи і форми творчої діяльності в навчальному процесі та з'ясувати їх вплив на виявлення творчої активності в музично-сценічній діяльності.

Впровадження у навчальний процес проблемно-пошукових методів, як визначають дослідження та підтверджує досвід, активізує процес творчої пізнавальної діяльності. У поєднанні з різними типами занять, вони утворюють основні форми організації навчальної діяльності. Так, проблемна лекція виступає як один із типів занять теоретичного циклу серед музичних дисциплін, у процесі якого розпочинається формування творчої активності студентів. Ця форма вимагає активізації творчого сприймання ними навчального матеріалу. Педагог створює проблемно-пошукову ситуацію, задає проблемне запитання і керує самостійними пошуками його вирішення – допомагає визначити шлях дослідження, задає додаткові запитання. За рахунок активізації музичного мислення, поглиблення та усвідомлення інформації відбувається інтенсифікація творчої пізнавальної діяльності студентів. Проблемна лекція, пошуковий виклад інформації формує у студентів креативність, готує до виявлення творчої активності в будь-якій діяльності. Разом з тим, у процесі даної форми не надаються знання щодо музично-сценічної діяльності.

Проведення семінарських занять у межах модульно-рейтингової системи, у формі ділових, інтерактивних ігор являє собою моделювання навчально-виховного процесу, де студенти потрапляють на місце викладача в різноманітних ситуаціях. Так, в рамках методики музичного виховання проводяться у формі ділової гри фрагменти різноманітних позакласних заходів для дітей (музичних лекторіїв, свят, концертів, розваг

), що є безпосередньою підготовкою до проведення різних форм музично-сценічної діяльності. Перед студентами ставиться завдання наблизити заняття до шкільного середовища, не просто застосувати якусь інформацію, знання, а створити творчу атмосферу музично-сценічного заходу.

Використовуючи один і той же музичний матеріал, студенти по-різному проводять заняття-гру, воно завжди проходить у цікавій вільній формі. В процесі обговорення результатів ділової гри, рефлексійних дій студенти порівнюють різні варіанти проведення творчих завдань та знаходять найбільш оптимальний. Таким чином, студенти готуються до подальшої самореалізації в якості вчителя музики, набуваючи досвід проведення відповідних заходів музично-сценічної діяльності. Застосування творчих завдань у галузі музичного мистецтва - важливий, результативний метод в системі формування творчої активності студентів, адже їх виконання не лише активізує навчально-виховний процес, а і сприяє розвитку творчої індивідуальності кожного студента, дає можливості для реалізації особистості в процесі створення або виконання музики та в різних формах музично-сценічної діяльності.

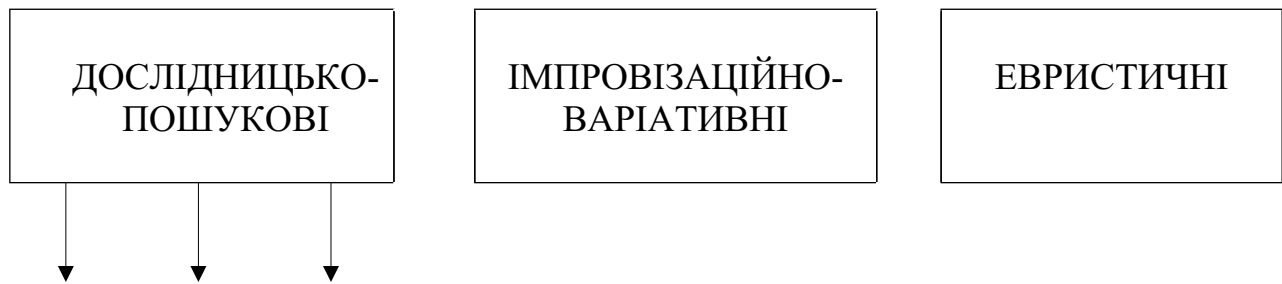
Процес музично-педагогічної підготовки має можливості для застосування різноманітних творчих завдань у дисциплінах музичного циклу. В них студенти виконують завдання, пов'язані зі створенням або виконанням музики, де виступають у ролі композитора або виконавця, виявляючи свій творчий потенціал. Ряд музичних дисциплін забезпечує ці взаємопов'язані сторони музичної діяльності. Так, основний та додатковий музичний інструмент, постановка голосу, хорове диригування, хоровий клас, оркестр розвивають здібності творчого виконання, інтерпретації музичних творів. Сольфеджіо, гармонія, хорове аранжування, методика музичного виховання сприяють створенню нової музичної продукції, що безпосередньо готує студентів до виявлення творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності.

Творчі завдання в процесі музично-педагогічної підготовки умовно можна поділити на три групи:

- 1 - дослідницько-пошукові;
- 2 - імпровізаційно-варіативні;
- 3 - евристичні, результатом яких є створення нової музичної та музично-сценічної продукції (див. табл. 1.3).

Виконання творчих завдань першого типу характеризується такою діяльністю студентів у галузі музично-сценічної діяльності, що наближається до дослідницької, коли вони самостійно вирішують проблеми, пов'язані з аналізом музичних творів, сценаріїв музичних вистав та свят, з підбором музичного матеріалу для застосування їх у музично-сценічних заходах.

Типи творчих завдань

Аналіз музичних творів, сценаріїв музичних вистав, свят	Інтерпретація музичних творів	Імпровізація мелодій, власних творів
Підбір музичного матеріалу для його застосування в музично-сценічній діяльності	Створення сценаріїв лекцій-концертів, музичних бесід, вистав на основі вже існуючих	Створення перекладів, аранжуваних фонограм для виконання в музично-сценічній діяльності
Підбір акомпанементу до мелодій пісень		Створення власних сценаріїв музичних капусників, мюзиклів, розважальних програм
Сценічне втілення художнього образу у постановці музичної вистави у ролі актора або режисера		Сценічне втілення художнього образу у постановці музичної вистави у ролі актора або режисера
Постановка танцювальних композицій		
Розігрування сценок		

В процесі виконання дослідницько-пошукових завдань майбутні вчителі самостійно розкривають нові сторони проблем, що вивчаються, здобувають нові відомості, використовуючи широке коло музичної

літератури, користуються пошуковими методами в своїй творчій пізнавальній діяльності. Аналізуючи готові зразки музично-сценічної продукції, студенти набувають навичок творчого пізнання, об'єктивного оцінювання якості даних форм діяльності. Підбір музичного матеріалу для його подальшого використання в музично-сценічних формах вимагає виявлення студентами творчого мислення, креативності.

Імпровізаційно-варіативні завдання передбачають створення продукту музичної творчості на основі комбінування, реконструкції вже відомого матеріалу. Виконання таких завдань сприяє виявленню творчого потенціалу студентів, навіть, якщо передбачає залучення декількох студентів для його вирішення. Особливістю імпровізаційно-варіативних завдань є те, що студенти вчаться аналізувати, порівнювати, знаходити нові варіанти вирішення одних і тих же проблем, завдань, що сприяє створенню широкого простору для фантазії та творчості студентів.

Прикладами таких завдань є створення інтерпретацій музичних творів, сценаріїв лекцій-концертів, музичних бесід, вистав на основі вже існуючих зразків на цю тематику, підбір акомпанементу до мелодій пісень.

Інтерпретація музичних творів є важливим творчим завданням для будь-якого студента-музиканта, де кожен створює свій варіант виконання нотного тексту, стає співавтором композитора, готується до подальшого виявлення творчої активності в умовах музично-сценічної діяльності.

Варіантом творчих завдань вищезазначеного типу є підбір акомпанементу до мелодій пісень, який може прозвучати не тільки в межах навчального процесу, а й в умовах сценічної діяльності у власному виконанні або в ансамблі. Це завдання розвиває також творчо-варіативні можливості студентів, адже вимагає використання різної фактури, врахування стилістичних та жанрових особливостей музичних творів.

Створення сценаріїв лекцій-концертів, музичних бесід, вистав на основі вже існуючих найбільше відповідає специфіці театралізованої форми музично-сценічної діяльності. Виконання цього завдання вимагає творчого варіювання існуючого літературного та музичного матеріалу, комбінування його в залежності від можливостей виконавців та особливостей завдань творчого заходу.

Найвищий вияв творчої активності студентів пов'язаний з виконанням евристичних завдань, в процесі яких народжується нова продукція музичної та музично-сценічної діяльності. До них належать імпровізація мелодій та створення пісень, власних перекладень та аранжувань (фонограм пісень) для використання їх в музично-сценічній діяльності, створення власних сценаріїв музичних свят, капусників, музично-розважальних програм, інших форм, де студенти можуть виступати як автори, актори і режисери, постановники та учасники танцювальних композицій і сенок. У процесі виконання евристичних завдань формується ініціативність, креативність, інтерес до створення

нових творів, розвивається творча активність.

Застосування творчих завдань відбувається на індивідуальних, практичних і семінарських заняттях. Разом з тим, у навчальній діяльності здійснюється підготовка лише до виконавської музично-сценічної діяльності, тоді як до театралізованої її форми студенти готуються в основному в процесі самостійної творчості в рамках позакласної діяльності

На це спрямовані також інші форми організації творчої діяльності, такі, як прес-конференція, заняття-подорож, творчі форми контролю, які дають можливість для вираження творчого потенціалу як студентів, так і викладачів. Відхід від шаблонів, традиційності дозволяє зробити процес навчання більш творчим. Але, як показує досвід, анкетування викладачів та студентів, аналіз діяльності викладачів-музикантів, вищеназвані форми і зараз залишаються недостатньо використаними. Це пов'язано з формальним підходом деяких викладачів до викладання предметів, авторитарними методами в навчальному процесі, коли творчість студента сприймається як відмова від інструкцій та порад викладача, з відсутністю його творчої активності та недостатнім професійним рівнем.

Таким чином, використання творчих форм у музично-сценічній діяльності є продовженням навчальної роботи, адже багато творів, що вивчаються в процесі індивідуальних музичних дисциплін, виконуються на різноманітних концертах. Це є істотною відмінністю проведення музично-сценічної діяльності від використання її в інших немусичних навчальних закладах. Така діяльність стає результатом виявлення творчої активності та обдарованості кожного студента в умовах публічного сценічного виступу, а не просто готує музиканта-виконавця або є частиною звітності. В навчально-виховній роботі студентів-музикантів у педагогічному коледжі музично-сценічна діяльність виступає важливим засобом удосконалення музичної підготовки, а не лише формою художньої самодіяльності, як в інших навчальних закладах.

Аналіз навчально-виховної діяльності на музично-педагогічних відділеннях коледжів доводить, що всі дисципліни музичного циклу мають широкий спектр можливостей для розвитку творчої активності студентів, що є підґрунтям підготовки досвідчених творчих вчителів музики. Важливим виявляється аспект єдності всіх сторін навчально-виховного процесу в системі формування творчої активності. Разом з тим, кожна із сторін має свої завдання і значення, може розглядатися окремо.

У контексті вивчення специфіки фахової підготовки студентів нами було розроблено структурну модель формування творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності. За основу ми взяли ідеї щодо творчої обдарованості В.Моляко, В.Паламарчук (Рис.1.1).

Структурна модель формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності

Мета ↓	<i>Формування творчої активності студентів педагогічного коледжу</i>
------------------	--

Функції	Діагностична	Цільова	Організаційно-координаційна	Діяльнісна	Аналітично-рефлексійна	Корекційно-контролююча	Прогностична
----------------	--------------	---------	-----------------------------	------------	------------------------	------------------------	--------------

Компоненти	Мотиваційний	Евристичний	Діяльнісно-вольовий
-------------------	--------------	-------------	---------------------

Етапи ↓	Мотиваційно-організаційний	Творчо-пізнавальний	Творчо-практичний
-------------------	----------------------------	---------------------	-------------------

Методи	Стимулювання самостійної творчості в музично-сценічних формах	Систематичне використання комплексу творчих завдань в усіх видах музичної діяльності	Активізація рефлексивного усвідомлення власної творчої діяльності та її результатів	Впровадження спецкурсу “Основи музично-сценічної діяльності”
---------------	---	--	---	--

Форми	Концерт	Конкурс	Музична вистава	Фестиваль	Музично-розважальна програма	Капусник
--------------	---------	---------	-----------------	-----------	------------------------------	----------

Засоби	Аудіо, відео та комп'ютерна техніка	Класичні музичні та сучасні електроінструменти, звукопідсилююча апаратура	Наочні засоби
---------------	-------------------------------------	---	---------------

Результат	<i>Сформованість у студентів педагогічного коледжу творчої активності</i>
------------------	---

Рис. 1.1

Дана модель включає в себе мету (формування творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності), функції (діагностичну, цільову, організаційно-координаційну, діяльнісну, аналітично-рефлексійну, корекційно-контролюючу, прогностичну), компоненти (мотиваційний, евристичний, діяльнісно-вольовий), методи (стимулювання самостійної творчості в музично-сценічних формах, використання комплексу творчих завдань в усіх видах музичної діяльності, активізація рефлексивного усвідомлення власної творчої діяльності та її результатів, впровадження спецкурсу “Основи музично-сценічної діяльності”), етапи (мотиваційно-організаційний, творчо-пізнавальний, творчо-практичний), форми (концерт, конкурс, музична вистава, музично-розважальна програма, капусник та їх модифікації), засоби (наочні, аудіо, відео та комп'ютерна техніка, класичні музичні та сучасні електроінструменти, звукопідсилююча апаратура) формування творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності.

Ми визначаємо формування творчої активності як процес, що складається з трьох етапів – мотиваційно-організаційного, творчо-пізнавального та творчо-практичного. На першому етапі викладач визначає рівень творчої активності студентів на певний момент (діагностична функція) та планує програму дій на перспективу (цільова функція), враховуючи творчі потреби, інтереси студентів, формуючи позитивну мотивацію до відповідної діяльності.

Творчо-пізнавальний етап складається з організаційно-координаційної діяльності, змістом якої є розширення теоретичної компетентності студентів, набуття практичних умінь музично-сценічної діяльності. Викладач обирає оптимальні форми, методи та засоби формування творчої активності студентів у процесі різних форм музично-сценічної діяльності. Оновлення змісту музично-педагогічної підготовки студентів здійснюється на основі впровадження модульно-рейтингової системи, використання інноваційних та інтегративних підходів, нових форм контролю, що в свою чергу зумовлюють вибір різноманітних методів: інформативно-розвиваючих, проблемно-пошукових, репродуктивних та обов'язково творчих. У процесі формування творчої

активності студентів важливою є думка про взаємозв'язок змісту, форм та методів навчальної та позакласної роботи, адже студенти в позакласній діяльності формують свої професійні уміння та навички на основі знань, отриманих на заняттях з музичних дисциплін.

Творчо-практичний етап формування творчої активності складається з залучення студентів до самостійної участі в різноманітних музично-сценічних формах (діяльнісна функція). Важливою є аналітично-рефлексійна функція (аналіз змін та оцінювання рівнів творчої активності після системи комплексних дій), відбувається визначення студентами якості власної музично-сценічної продукції, самооцінка творчої діяльності та з'ясування викладачами результатів впровадження відповідної методики. Викладач спрямовує процес формування в потрібне русло, використовує диференційований підхід, враховуючи контингент студентів кожного курсу (координаційно-контролююча функція). Важливим є також накреслення плану розвитку творчої активності на майбутнє (прогностична функція), адже формування будь-якої якості, і творчої активності насамперед, вимагає постійного удосконалення.

Процес формування творчої активності здійснюється із застосуванням наочних засобів, аудіо, відео та комп'ютерної техніки, класичних музичних та сучасних електроінструментів, звукопідсилюючої апаратури, які дозволяють здійснювати проведення музично-сценічних заходів на високому професійному рівні, з урахуванням сучасних вимог та тенденцій розвитку музичного та театрального мистецтва.

Втілення актуальної та складної мети - формування творчої активності студентів має розпочинатися з особистості викладача, який очолює цей процес. Творчий викладач у власній імпровізаційній манері проводить заняття та організовує різні форми музично-сценічної діяльності, сприяє виникненню невимушеної емоційної творчої атмосфери. Це виражається в його доброзичливості, об'єктивності, у відсутності категоричних оцінок на адресу студентів, у використанні особистого прикладу творчого підходу до вирішення будь-якої проблеми. Такий викладач дає можливість студентам самостійно побудувати творчий процес, надаючи консультації, поради, залишаючи за собою функцію загального контролю.

Саме творчий викладач повинен стати ініціатором створення та активним впроваджувачем результативної методики формування творчої активності студентів. Важливість її розробки полягає в розвитку компонентів та критеріїв творчої активності студентів, у спрямованості на розквіт індивідуальності кожного студента, орієнтації на творчий стиль діяльності.

З'ясувавши специфіку фахової підготовки студентів, можна виділити деякі її специфічні особливості, а саме:

1. Створення комплексних заходів щодо формування творчої особистості студентів в процесі навчально-виховної роботи, адже метою підготовки спеціаліста даної галузі є не тільки формування вузькопрофільного музиканта (співака, піаніста, диригента, теоретика), а творчого вчителя-музиканта, який би поєднував в собі основи цих спеціальностей. Разом з тим, спостерігається недостатня розробка системи формування творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності, потреба у впровадженні відповідної методики у навчально-виховний процес педагогічного коледжу.
2. Надання педагогічної спрямованості всім виконавським і музично-теоретичним дисциплінам, що передбачає опанування музичним репертуаром для дошкільних закладів та загальноосвітніх шкіл; намагання організувати музичну підготовку так, щоб вона крім класичних традицій викладання відповідала специфічним завданням педагогічного профілю.
3. Інтеграція дисциплін музичного циклу та поєднання їх продукції в музично-сценічній діяльності.
4. Можливість самореалізації творчого потенціалу, професійної майстерності, набутої в процесі навчальних занять, участі в різноманітних творчих колективах, у різних формах музично-сценічної діяльності.
5. Можливість виявлення творчої активності, індивідуальності кожного студента в різноманітних музично-сценічних заходах та святах, які готуються самостійно (концерти, капусники, вечори відпочинку тощо).

Таким чином, можна констатувати, що процес підготовки студентів педагогічного коледжу має всі можливості для формування творчої активності майбутніх вчителів музики. На основі узагальнення результатів вивчення специфіки фахової підготовки студентів, ми констатували необхідність розробки та впровадження відповідної методики формування творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності.

Висновки до першого розділу

1. Аналіз теоретичних основ формування творчої активності студентів педагогічного коледжу дозволяє зробити висновок, що багатоаспектність поняття, що вивчається, стала причиною виникнення різноманітних трактувань творчої активності. Більшість авторів розглядає її як цілісну якість особистості, яка проявляється у творчій діяльності, та складається з комплексу емоційних, інтелектуальних, вольових компонентів. Творча активність характеризується самостійністю, ініціативністю, креативністю, новизною результату, оригінальністю. При цьому вона виступає як найвищий ступінь виявлення пізнавальної активності, як важлива складова творчої діяльності.

Разом з тим, ми дійшли висновку, що проблема формування творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності досліджена недостатньо. Проведення аналізу наукової літератури з цього питання показало, що немає чіткої дефініції поняття “творча активність” відносно специфіки музичного мистецтва, не виявлена методика формування її в процесі музично-сценічної діяльності в педагогічному коледжі.

2. Творчу активність відповідно до специфіки музично-педагогічної підготовки студентів ми розглядаємо як інтегровану якість особистості, що виражається в її прагненні та здатності до створення нового в різних галузях музично-виховної діяльності.

Творча активність може виявлятися в різних сферах музичної діяльності – під час формування думок, міркувань про музику, її виразові засоби під час сприймання художнього образу; у створенні інтерпретації музичних творів; у музично-сценічній діяльності, де синтезовано поєднуються функції музиканта, педагога, актора; у власній творчості (створення музичних творів).

3. На основі опрацювання наукових джерел та власних спостережень ми з'ясували зміст та структуру визначеного феномену, що узагальнено в мотиваційному, евристичному та діяльнісно-вольовому компонентах. На їх основі визначено процес реалізації творчої активності в музичній діяльності. Так, особистість, задовольняючи власні творчі потреби, на основі набутих знань, умінь та навичок, музичних та педагогічних здібностей, використовуючи комплекс власних якостей (емоційних, інтелектуальних, вольових) у діяльності виявляє творчу активність, результатом якої є створення нового, нестандартного, оригінального продукту музичної творчості.

4. Музично-сценічна діяльність студентів педагогічного коледжу є частиною позакласної діяльності, що носить фахову спрямованість та великі можливості для реалізації творчого потенціалу студентів. Ми трактуємо її як різновид синтезованої музичної діяльності, що інтегрує в собі різні види мистецтва в умовах сценічного публічного виступу. Виявлено дві форми музично-сценічної діяльності – музично-виконавську та театралізовану, розроблено їх класифікацію.

5. Визначення специфіки основних музично-сценічних форм дає підставу для висновку про ефективність театралізованих форм в процесі формування творчої активності, таких як музичні вистави, капусники, музично-розважальні програми тощо. Максимальне використання активного музикування учасників цих заходів, творча інтерпретація музичних творів у поєднанні з акторською майстерністю, синтез діяльності актора і музиканта сприяють розвитку творчої активності майбутнього вчителя, забезпечують основи сценічної майстерності, готують до майбутньої професійної діяльності в організації позакласної роботи, що у свою чергу удосконалює систему музичного виховання школярів.

6. Розглянувши специфіку навчання студентів-музикантів у педагогічному коледжі, ми констатували, що необхідно створювати комплексні заходи в навчально-виховній роботі з формування творчого вчителя-музиканта. Для цього необхідна інтеграція предметів музичного циклу та поєднання їх продукції в різних формах музично-сценічної діяльності, надання педагогічної спрямованості всім музичним дисциплінам.

7. В контексті вивчення специфіки фахової підготовки студентів було розроблено структурну модель формування творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності, з'ясовані три етапи – мотиваційно-організаційний, творчо-пізнавальний та творчо-практичний. Доведено, що процес музично-педагогічної підготовки студентів педагогічного коледжу не має комплексу заходів для формування творчої активності майбутніх вчителів музики в процесі музично-сценічної діяльності, а тому вимагає розробки та впровадження відповідної результативної методики.

РОЗДІЛ 2 ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО ФОРМУВАННЯМ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ В ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-СЦЕНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Діагностика формування творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності

З метою перевірки теоретичних узагальнень щодо ефективності педагогічного керівництва формуванням творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності, нами була проведена відповідна дослідницько-експериментальна робота.

Констатувальний експеримент здійснювався на базі музично-педагогічних відділень Київського педагогічного коледжу імені К.Д. Ушинського, Білгород-Дністровського училища Південно-українського університету імені К.Д.Ушинського, педагогічного коледжу Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича, Бердичівського педагогічного коледжу.

Метою констатувального експерименту було з'ясування у студентів рівнів сформованості творчої активності.

Завдання констатувального експерименту включали:

1. Розробку критеріїв і показників творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності;
2. Визначення сформованості компонентів творчої активності студентів у процесі виконання творчих завдань у музично-сценічній діяльності;
3. Діагностику рівнів творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності.

На констатувальному етапі дослідження до участі в експерименті були залучені студенти вищезазначених навчальних закладів, викладачі фахових дисциплін, керівники академічних груп. Загальна кількість випробуваних студентів склала 354 студенти, викладачів – 59.

Констатувальний експеримент ґрунтувався на теоретичних положеннях, розглянутих у першому розділі дослідження, та передбачав визначення та характеристики рівнів творчої активності студентів на основі попередньо розроблених компонентів (мотиваційного, евристичного, діяльнісно-вольового). Відповідно до структурних компонентів виявлена система критеріїв, які відображають специфічність музично-творчих проявів, а саме:

- *мотиваційний*, що виражає спрямованість особистості на музично-сценічну діяльність;
- *евристичний*, що визначається ступенем інтелектуально-творчої ініціативи та креативності;

- *діяльнісно-вольовий*, що характеризується ступенем творчої самостійності, спрямованістю на саморозвиток.

Реалізація вищеназваних критеріїв може відбуватися в різноманітних формах та на різних етапах музично-сценічної діяльності – під час отримання знань, умінь, навичок, в інтерпретації музичних творів, у постановці та вирішенні творчих завдань.

Особливий інтерес являло собою питання щодо виявлення творчої активності студентів у різних формах музично-сценічної діяльності (концертах, конкурсах, капусниках тощо), які безпосередньо пов'язані з навчальним процесом.

Для вирішення поставлених завдань відповідно до констатувального експерименту були використані наступні методи: анкетування, бесіди, індивідуальні опитування студентів і викладачів, моделювання педагогічних ситуацій з використанням творчих завдань, педагогічне спостереження за позанавчальною діяльністю студентів, метод статистичної обробки експериментальних даних.

На початковому етапі експериментальної роботи нами була здійснена діагностика мотиваційного компонента творчої активності на основі *мотиваційного критерію* та його показників.

Дослідження здійснювалося за наступними показниками:

- 1 - творчі потреби, інтерес до музично-сценічної діяльності;
- 2 - бажання брати участь у музично-сценічній діяльності, реалізуючи свої творчі здібності;
- 3 - задоволення від процесу творчої діяльності.

З цією метою було проведено анкетування (додаток А), де відповіді на запитання оцінювалися за трьохбальною системою (в балах від 1 до 3) і належали низькому, середньому та високому рівням сформованості кожного показника.

Перше запитання анкети з'ясовувало наявність інтересу студентів до музично-сценічної діяльності. Отримані дані дозволили зафіксувати, що 82 % респондентів з інтересом ставляться до неї, особливо до перегляду концертів, музичних вистав, розважальних програм тощо. Разом з тим, лише 69 % беруть активну участь у цих заходах. Це свідчить про позитивне ставлення переважної більшості студентів до музично-сценічної діяльності та потребу в залученні всіх респондентів до активної самореалізації в ній.

Друге запитання з'ясовувало, які творчі мотиви й потреби спонукають студентів до участі в музично-сценічній діяльності. Отримані результати свідчать, що 35,59 % респондентів беруть участь у музично-сценічній діяльності за власною ініціативою, всі інші (64,41 %) – тоді, коли до цього їх спонукають викладачі, друзі, батьки. Мотиви, що спонукають студентів до участі в такій формі творчої роботи, різні – продемонструвати свої музичні та творчі здібності, виділитися, зайняти призове місце,

самоствердитися. Творчі потреби, інтереси, які визначають напрямок майбутньої творчої музично-сценічної діяльності, визнають у себе 68,64 % респондентів. Це, насамперед, потреба в творчій самореалізації в умовах сценічного виступу, в інтерпретаторській діяльності, пізнавальний інтерес. Студенти старших курсів називали мотиви самовизначення та самоудосконалення.

На підставі аналізу анкет встановлено, що завжди із задоволенням намагаються виявити себе в творчих заходах 21,75 % студентів; 47,18 % студентів визнають, що часто стають учасниками таких заходів, тоді, як 26,27 % - періодично, а 5,37 % респондентів – ніколи.

За результатами проведеного анкетування 50 % студентів із задоволенням реалізують себе в різноманітних сценічних заходах, де виконують музичні твори, які вивчаються в процесі роботи з різних предметів – основного інструменту, постановки голосу, хорового класу. Основний мотив участі в таких заходах – удосконалення виконавської майстерності відповідно до завдань навчального процесу.

Результати експериментального дослідження виявили, що більшість респондентів (64,4 %) надає перевагу капусникам, музичним виставам (формам театралізованої діяльності), де вони демонструють свої творчі здібності у написанні текстів до пісень-шлягерів, імпровізаційні та композиторські навички у створенні власних пісень, їх аранжувань, творчі уміння та навички у постановці танців, розігруванні сценок. Ці студенти зазначали, що така форма роботи приносить естетичне задоволення, викликає потребу в удосконаленні своєї виконавської майстерності, формує захопленість майбутньою професійною діяльністю.

Конкурсним формам роботи надають перевагу лише 33,62 % студентів, адже вони потребують більш високого рівня підготовки. Респонденти визначають потребу в самоствердженні, інтерес до змагання та можливість отримати стимул для подальшої творчої діяльності.

Аналіз отриманих дослідних даних свідчить про те, що 48,3 % респондентів обирають дві форми творчої діяльності, але спостерігається незначна кількість студентів (5,37 %), які ніколи не стають учасниками музично-сценічних заходів. Причини, що заважають цьому, полягають у низькій мотивації - відсутності бажання, часу, в невисокому рівні творчих і музичних здібностей, в особистих відносинах між студентами, у недостатньо професійному педагогічному керівництві музично-сценічною діяльністю.

Як свідчать отримані результати, найчастіше студенти виступають у ролі музикантів-виконавців (55,37 %) у різних формах концертно-конкурсної роботи, деякі респонденти (11,86 %) виявляють свої акторські та режисерські можливості у театралізованих формах музично-сценічної діяльності. Разом з тим, лише 22 % респондентів виявляють власну ініціативу щодо участі в них. Всі студенти засвідчили, що їм подобається

бути учасниками вищеназваних заходів у ролі актора або режисера, хоча наголошували на недостатньому рівні знань, умінь і навичок театралізованої діяльності.

На запитання про наявність у студентів бажання підвищити рівень творчої активності в процесі участі в різних музично-сценічних формах вони дали наступні відповіді: 52 % респондентів бажають підвищити рівень творчої активності, 34 % хотіли би удосконалити лише окремі уміння і навички творчої діяльності (виконавську інтерпретацію, сценічну майстерність), і лише 14 % опитаних дали на це запитання негативні чи невизначені відповіді. Такі результати дозволили нам зробити висновок про те, що потреба у творчому самоудосконаленні є основним мотивом формування і розвитку творчої активності студентів.

На основі вищезазначених результатів ми розробили характеристику показників мотиваційного критерію відповідно до трьох рівнів сформованості, які поєднали в табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

**Характеристики рівнів сформованості показників
мотиваційного критерію**

Показники	Характеристики рівнів сформованості показників		
	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
1. Творчі потреби, інтерес до музично-сценічної діяльності	Стійкі потреби в творчій самореалізації, самоствердженні в умовах сценічного виступу, в інтерпретаторській діяльності, в концертах і конкурсах. Пізнавальний інтерес та зацікавленість всіма формами музично-сценічної діяльності. Потреба в удосконаленні виконавської та сценічної майстерності	Нестійкі потреби в творчій самореалізації. Періодичний інтерес до творчої діяльності та власної участі в ній. Вибіркові інтереси до деяких форм музично-сценічної діяльності.	Відсутність потреби в творчій самореалізації, в підвищенні рівня творчої активності через формування відповідних умінь і навичок. Відсутність або епізодичність інтересу до музично-сценічної діяльності.
2. Бажання брати участь у музично-сценічній діяльності, реалізуючи свої творчі здібності	Висока ініціативність щодо участі в музично-сценічній діяльності, бажання підвищити рівень творчої активності, удосконалити інтерпретаторську та сценічну майстерність	Нестабільність виявлення бажань брати участь у музично-сценічній діяльності, що залежить від складності заходу та відповідних затрат	Неініціативність, небажання брати участь у музично-сценічних заходах, спонукання до участі зі сторони інших.

3. Задоволення від процесу творчої діяльності	Студенти із задоволенням беруть участь у творчих заходах, виявляють емоційність, виразність виконання	Нестійкість емоційних вражень від творчої діяльності (від захоплення до байдужості)	Байдуже або невизначене ставлення до процесу та результатів своєї музично-сценічної діяльності.
---	---	---	---

Таким чином, на основі показників мотиваційного критерію формування творчої активності ми виділили три рівні сформованості мотиваційного компонента - високий, середній та низький.

Високий рівень було зафіксовано у 22 % респондентів, які виявили інтерес до творчої музично-сценічної діяльності, бажали підвищити рівень власної творчої активності, набути навички творчої діяльності. Вони із задоволенням брали участь у різноманітних музично-сценічних формах, в основному, за власною ініціативою.

Середній рівень мали 47 % студентів, які періодично брали участь у різних музично-сценічних формах, виявляючи нестабільний інтерес до творчої діяльності. Участь у відповідних заходах здійснювалася за власною ініціативою, емоційні враження від участі в творчій діяльності були байдужі.

Низький рівень був зафіксований у 31 % студентів, які виявляли інтересу до творчої музично-сценічної діяльності, але не мали потреби підвищити рівень творчої активності, не мали навичок, байдуже і невизначено ставилися до творчої музично-сценічної діяльності.

Рівні сформованості мотиваційного компонента творчої активності студентів

SHAPE * MERGEFORMAT

Дослідження евристичного компонента творчої активності здійснювалося на основі *евристичного критерію* за наступними показниками:

- 1 - ініціативність у набутті знань, умінь, навичок, висуванні ідей;
- 2 - ініціативність та здатність до висування плану та оригінальних варіантів вирішення завдань, до інтерпретації музичних творів;
- 3 - ініціативність та здатність до створення оригінальних продуктів творчої музичної та музично-сценічної діяльності.

Діагностика евристичного критерію творчої активності, а саме рівня інтелектуально-творчої ініціативи і креативності у їх взаємозв'язку здійснювалася шляхом анкетування, опитування студентів та викладачів, аналізу та самоаналізу музично-сценічної діяльності.

Нами було розроблено експериментальні творчі завдання для визначення критеріїв творчої активності студентів: імпровізація мелодій; написання власних пісень; підбір акомпанементу; інтерпретація музичних творів; постановка танцювальних композицій; сценічне втілення художнього образу; розігрування сенок; написання сценаріїв позакласних заходів; створення перекладень та аранжувань (фонограм пісень).

З метою дослідження виявлення інтелектуально-творчої ініціативи студентів у музично-сценічній діяльності було проведено анкетування студентів, результати якого відображено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Дослідження виявлення інтелектуально-творчої ініціативи студентів

№ п/п	Показники	Сформовано		Частково		Не сформовано	
		к-ть	%	к-ть	%	к-ть	%
1.	Ініціативність у набутті знань, умінь, навичок	68	19,21	154	43,5	132	37,29
2.	Ініціативність в інтерпретації музичних творів	74	20,9	248	70,06	32	9,04
3.	Ініціативність у створенні нових продуктів музичної та музично-сценічної діяльності	103	29,1	64	18,08	187	52,82

Як видно із табл. 2.2, студенти найбільш ініціативно, активно ставляться до створення нових зразків музичної, а особливо музично-сценічної продукції (високий рівень – 29,1 %) – музичних вистав, музично-розважальних програм, капусників. Вони пропонують не тільки підготувати відповідний захід, а і обирають конкретну тему, підбирають музичний матеріал, придумують музичні номери, танцювальні композиції,

розігрують сценки. Разом з тим, саме в цьому показнику простежується найбільший відсоток низького рівня – 52,82 %. Це пов'язано з тим, що даний напрямок творчої діяльності вимагає наявності відповідних здібностей та досвіду виконання. Відсутність системи творчої музичної або музично-сценічної діяльності, ускладнює реалізацію відповідних завдань.

Інтерпретація музичних творів - типове завдання для студентів, тому при його вирішенні найбільший відсоток спостерігається на середньому рівні (70,06 %), адже в процесі занять з основного інструменту, постановки голосу це завдання є навчальним. Низький рівень у виконанні його найменший серед усіх показників (9,04 %).

Ініціативність у набутті знань, умінь, навичок виявляють лише 19,21 % респондентів, тоді як сформованим частково його вважають 43,5 % студентів.

Досліджуючи виявлення евристичного критерію творчої активності студентами в музичній діяльності, в процесі констатувального експерименту, ми проаналізували виявлення ними інтелектуально-творчої ініціативи під час виконання різноманітних творчих завдань (додаток В). Результати відображені в табл. 2.3 у порядку, де види завдань розташовані з тенденцією до зменшення показників високого рівня (від найбільшого до найменшого).

Таблиця 2.3.

Рівні інтелектуально-творчої ініціативи студентів під час виконання творчих завдань у процесі музично-сценічної діяльності

№ пп	Вид завдань	Кількість студентів			% кількість студентів		
		Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
1.	Розігрування сценок	122	97	135	34,46	27,4	38,14
2.	Написання власних пісень	116	68	170	32,77	19,21	48,02
3.	Підбір акомпанементу	97	187	70	27,4	52,82	19,78
4.	Постановка танцювальних композицій	100	154	100	28,25	43,5	28,25
5.	Написання сценаріїв позакласних заходів	81	166	107	22,88	46,89	30,23
6.	Сценічне втілення художнього образу	71	183	100	20,06	51,69	28,25

7.	Інтерпретація музичних творів	74	248	32	20,9	70,06	9,04
8.	Імпровізація мелодій	61	174	119	17,23	49,15	33,62
9.	Створення перекладень та аранжувань (фонограм) пісень	61	119	174	17,23	33,62	49,15

Аналіз експериментальних завдань дозволив виявити, що найбільші показники високого рівня інтелектуально-творчої ініціативи респонденти виявляють у розігруванні сценок (34,46 %) та під час написання власних пісень (32,77 %), що свідчить про інтерес до виконання цих завдань. Разом з тим, треба зауважити, що у їх реалізації спостерігаються значні показники низького рівня (створення пісень – 48,02 %, розігрування сценок - 38,14 %). Такий розподіл даних пояснюється тим, що виявляють ініціативу, як правило, ті студенти, які мають відповідний рівень композиторських, імпровізаційних (створення пісень) чи акторських (сценки) здібностей.

Підбір акомпанементу, мелодій на слух, як згадувалося вище, є важливим умінням педагога-музиканта. 52,82 % респондентів виявляють середній, 27,4 % - високий, 19,78 % - низький рівень інтелектуально-творчої ініціативи під час виконання цього завдання. Це пов'язано з тим, що студенти не повною мірою усвідомлюють важливість виконання цього завдання. Майже весь навчальний матеріал вони вивчають по нотах, за необхідністю можуть знайти потрібний твір у бібліотеці. До того ж, сучасні музично-сценічні заходи включають у себе виконання творів під інструментальну фонограму. Тому важливість для студентів творчого завдання підбору акомпанементу є менш значною, ніж коли випускники стають до самостійної професійної діяльності. Тоді виявлення ініціативності у виконанні цього завдання значно зростає.

Інтелектуально-творча ініціатива у створенні танцювальних композицій спостерігається у студентів не лише за умов наявності відповідних умінь і навичок. У виконанні цього завдання зафіксовано однакові показники високого і низького рівнів (28,25 %), що дозволяє стверджувати, що переважає середній рівень ініціативи у виконанні цього завдання.

Написання сценаріїв позакласних заходів та їх сценічне втілення домінують на середньому рівні ініціативності, при перевазі низького над високим. Це пояснюється тим, що відсутність досвіду, відповідних здібностей, умінь і навичок гальмують ініціативність студентів та вимагають підтримки від викладача системою стимулювання.

Під час створення інтерпретації музичних творів респонденти продемонстрували найбільший показник середнього рівня (70,06 %) та найменший – низького (9,04 %). Це пояснюється тим, що студенти виявляють ініціативу у виборі засобів музичної виразності, виконавської техніки, але не завжди цей вибір є правильним. Тому навіть при досить значній ініціативності студентів, інтерпретація музичних творів відбувається за допомогою викладачів.

Імпровізація мелодій за виявленням інтелектуально-творчої ініціативи посідає лише восьме місце. Треба зауважити, що низький рівень у даному завданні досить значний – 33,62%. Такі показники, на нашу думку, пов'язані з тим, що студенти бажають реалізувати себе в більш цікавому для них завданні – створенні пісень (яке займає друге місце за рівнем ініціативності). Але виконання його потребує високого рівня творчих здібностей, які не у всіх студентів достатньо розвинені. В такому випадку спостерігається невідповідність між бажаннями та можливостями у виконанні творчих завдань.

Останню позицію в табл. 2.3. займають показники ініціативності, яку виявляють студенти під час створення перекладень та аранжувань (фонограм пісень), де зафіксовано найбільший показник низького рівня – 49,15 %. Складність завдання впливає на рівень виявлення ініціативності.

Таким чином, отримані результати дозволяють констатувати, що рівень інтелектуально-творчої ініціативи залежить від складності, цікавості завдання, важливості його виконання для студента, мотивації, а також від його творчих та музичних здібностей.

Виходячи з цього, для повного вивчення евристичного критерія творчої активності для нас особливий інтерес представляв аналіз виявлення креативності студентами в музичній та музично-сценічній діяльності (додаток Д). Результати виявлення креативності відображені в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Дослідження виявлення креативності студентів

№ пп	Показники	Сформовано		Частково		Не сформовано	
		К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
1.	Уміння висувати ідеї в музичній та музично-сценічній діяльності	58	16,38	177	50	119	33,62
2.	Уміння висувати план та оригінальні варіанти вирішення завдання	71	20,06	158	44,63	125	35,31
3.		52	14,69	167	47,18	135	38,13

Уміння створювати оригінальні продукти музичної та музично-сценічної діяльності							
---	--	--	--	--	--	--	--

У табл. 2.4 зафіксовано рівні сформованості у студентів основних креативних умінь. Так, отримані результати свідчать, що найвищий відсоток спостерігається в уміннях висувати план та оригінальні варіанти вирішення завдань (20,06 %). Повністю не сформоване уміння створювати оригінальні продукти творчої діяльності зафіксовано у 35,31 % респондентів. 50 % студентів проявляють уміння висувати ідеї на середньому рівні, що є найбільшим серед інших показників. Отримані дані дозволяють зробити припущення, що всі показники креативності сформовані частково і вимагають суттєвого методичного керівництва процесом їх розвитку.

Більш детальна діагностика виявлення креативності здійснювалася під час виконання студентами творчих завдань у процесі музично-сценічної діяльності (додаток В). Результати анкетування знайшли відображення в табл. 2.5.

Таблиця 2.5.

Рівні виявлення креативності студентів під час виконання творчих завдань у процесі музично-сценічної діяльності

№ пп	Вид завдань	Кількість студентів			% кількість студентів		
		Високий	Середній	Низький	Високий	Середній	Низький
1.	Імпровізація мелодій	80	219	55	22,6	61,86	15,54
2.	Написання власних пісень	77	138	139	21,75	38,99	39,26
3.	Підбір акомпанементу	71	215	68	20,06	60,73	19,21
4.	Постановка танцювальних композицій	64	164	126	18,08	46,33	35,59
5.	Сценічне втілення художнього образу	64	148	142	18,08	41,81	40,11

6.	Розігрування сцен	64	145	145	18,08	40,96	40,96
7.	Інтерпретація музичних творів	58	235	61	16,38	66,39	17,23
8.	Написання сценаріїв позакласних заходів	58	151	145	16,38	42,66	40,96
9.	Створення перекладень та аранжувань	39	77	238	11,01	21,75	67,23

Узагальнюючи отримані експериментальні результати, необхідно зазначити, що цифрові показники високого рівня креативності значно менші (22,6 % - 11,01 %), ніж інтелектуально-творчої ініціативи (34,46 % - 17,23 %), як видно з табл. 2.5.

Так, найбільші відсотки креативності студенти демонструють під час імпровізації мелодій та створення пісень (22,6 % та 21,75 %), хоча ці завдання потребують наявності різного потенціалу творчих здібностей. Багато студентів, які добре справляються з першим завданням, друге виконують недостатньо творчо. Тому показники у виконанні цих завдань особливо відрізняються на низькому рівні (імпровізація мелодій – 15,54 % , створення пісень – 39,26 %).

Підбір акомпанементу займає третє місце в табл. 2.5, де показник високого рівня креативності (20,06 %) мало відрізняється від низького (19,21 %). 60,73 % респондентів демонструють середній рівень креативності у виконанні даного завдання. Такі результати дозволяють зробити висновок про те, що студенти, отримуючи знання, уміння і навички підбору акомпанементу, не вміють творчо переносити їх на інші мелодії, тим самим створюючи стереотипи у виконанні завдання. Часто студенти обмежуються підбором акомпанементу до різних мелодій, не враховуючи їх стильові та жанрові особливості, характер, тому різні мелодії звучать з однотипним акомпанементом.

18,08 % студентів виявляють високий рівень креативності у постановці танцювальних композицій, у сценічному втіленні художнього образу та розігруванні сцен, тоді, як показники низького рівня досить високі (35,59 % - 40,11 %). Це може пояснюватися тим, що студенти в основному керуються порадами викладачів у виконанні цих завдань, не мають достатнього досвіду, умінь і навичок відповідної музично-сценічної

діяльності.

Інтерпретація музичних творів як творче завдання вимагає наявності уміння створювати оригінальні варіанти його вирішення, відповідного досвіду музично-виконавської діяльності. Під час здійснення даного завдання спостерігається найбільший показник середнього рівня прояву креативності (66,39 %). До того ж, респонденти виявляють незначний відсоток низького рівня (17,23 %), тоді як показник високого складає лише 16,38 %. Такі результати пояснюються перевагою репродуктивних методів над творчими, коли виконання музичних творів студентами ґрунтується лише на рекомендаціях викладача щодо інтерпретації твору.

Написання сценаріїв позакласних заходів – капусників, музично-розважальних програм, вистав – завдання більше колективне, ніж індивідуальне, тому в його реалізації спостерігається великий показник низького рівня креативності (40,96 %). В основному, студенти виявляють середній рівень (42,66 %) у виконанні цього завдання, яке виступає як імпровізаційно-варіативне.

На якості створення перекладень та аранжувань (фонограм пісень) відбивається відсутність досвіду виконання цього завдання (низький рівень - 67,23 %, високий - 11,01 %). Його виконують лише ті студенти, які володіють яскраво вираженими творчими здібностями та мають відповідні засоби (синтезатор або інший сучасний електроінструмент). Використання комп'ютерних музичних технологій полегшує виконання студентами даного завдання.

Таким чином, у ході дослідження ми з'ясували, що вияв креативності студентами-музикантами спостерігається найбільше під час виконання завдань евристичного типу – створення мелодій, пісень, де вони можуть продемонструвати свої композиторські можливості. Рівень креативності залежить від виду завдання, досвіду його виконання, наявності відповідних творчих здібностей, умінь і навичок.

З метою отримання точних результатів, дослідження евристичного критерію здійснювалося також викладачами, яким було запропоновано визначити у студентів рівні інтелектуально-творчої ініціативи і креативності за вищеназваними показниками. Оцінювання проводилося за трьохбальною системою, де балом “3” – визначався найвищий рівень сформованості певного показника, балом “2” – середній, балом “1” – низький рівень.

Відповідно до трьох рівнів сформованості ми розробили характеристику показників евристичного критерію, яку представили в табл . 2.6.

Таблиця 2.6.

**Характеристики рівнів сформованості показників
евристичного критерію**

Показники	Характеристики рівнів сформованості показників		

	Високий	Середній	Низький
Ініціативність у набутті знань, умінь, навичок, у висуванні нових ідей	Стабільність виявлення ініціативності у набутті та розширенні знань, умінь, навичок музично-сценічної діяльності. Ініціатива і сформованість уміння генерувати ідеї щодо створення музичних творів, постановки музично-сценічних заходів. Студенти активно навчаються та виконують різні творчі завдання, цікавляться специфікою постановки музично-сценічних заходів, аналізують сценарії та якість музичних номерів. Шукають способи отримати додаткову інформацію за власною ініціативою у відповідній літературі та у спілкуванні з іншими студентами та викладачами. Виявляють ініціативу в обговоренні музично-сценічних заходів, удосконаленні своєї виконавської та сценічної майстерності	Нестійка ініціативність у набутті знань, умінь і навичок музично-сценічної діяльності, періодичність висування ідей, пов'язана зі складністю завдання. Вибірковість ініціативи в обговоренні деяких музично-сценічних заходів, у виконанні нескладних творчих завдань, спонтанність виявлення ініціативи щодо удосконалення своєї виконавської та сценічної майстерності.	Відсутність ініціативності у набутті знань, умінь і навичок, у створенні нових ідей в музично-сценічній діяльності через нестабільність інтересу до неї, відсутність бажання і потреби брати в ній участь.
Ініціативність та здатність до висування плану та оригінальних варіантів вирішення завдань, до інтерпретації музичних творів	Сформованість уміння творчо вирішувати завдання в музично-сценічній діяльності. Стабільність виявлення ініціативності в інтерпретації музичних творів. Студенти активно шукають засоби виконавської виразності, цікавляться специфікою творів різних жанрів і стилів, виявляють ініціативу в удосконаленні своєї виконавської інтерпретаторської майстерності	Завдання вирішуються за переважною допомогою інших. Нестабільність виявлення ініціативи у створенні інтерпретації музичних творів. Виявлення ініціативи за умови наявності інтересу до даної діяльності, відповідних умінь і навичок, досвіду, творчих та музичних здібностей	Не ініціативність у створенні інтерпретації музичних творів, відбувається на репродуктивному рівні як навчальне завдання в межах виконавських дисциплін. Не сформованість уміння висувати оригінальні варіанти вирішення завдань

Ініціативність та здатність до створення оригінальних продуктів творчої музичної та музично-сценічної діяльності	Стабільність виявлення ініціативності в створенні нових музичних творів та різних формах музично-сценічної діяльності. Студенти стають ініціаторами виконання творчих завдань, постановки музично-сценічних заходів. Шукають способи самореалізації в залежності від творчих можливостей та уподобань. Сформованість уміння створювати власні пісні, робити інтерпретації музичних творів, придумувати сценарії музично-сценічних заходів та здійснювати їх постановку в якості актора або режисера.	Виявляється нестійка ініціатива у створенні музично-сценічної продукції. Студенти виявляють ініціативність у створенні лише нескладних форм музично-сценічної діяльності за умов наявності достатнього рівня творчих та музичних здібностей, за допомогою викладачів та студентів, не стабільна результативність творчої діяльності	Відсутність ініціативи, спонукання до участі у музично-сценічних формах зі сторони інших. Не сформованість уміння створення музично-сценічної продукції
--	--	---	---

Викладачі на основі характеристики рівнів сформованості показників оцінювали студентів і визначали загальний рівень сформованості евристичного компонента. Високий рівень було зафіксовано у 20,06 % респондентів, середній – у 45,48 % , низький рівень – у 34,46 % .

Дослідження діяльнісно-вольового компонента здійснювалося на основі *діяльнісно-вольового критерію* творчої активності, який характеризує реалізацію творчих рис на поведінковому рівні.

Дослідження проводилось за такими показниками:

- 1 - уміння самостійно здобувати знання в музично-сценічній діяльності;
- 2 - уміння самостійно оперувати знаннями, уміннями, навичками;
- 3 - створення власних творів на основі трансформації та інтерпретації знань, умінь та навичок музично-сценічної діяльності.

Діагностика діяльнісно-вольового компонента здійснювалася за результатами анкетування (додаток Б) та опитування студентів, спрямованих на з'ясування рівнів сформованості самостійності в процесі музично-сценічної діяльності. Результати дослідження узагальнені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Результати діагностики сформованості показників діяльнісно-вольового критерію

Сформовано	Частково	Не сформовано
------------	----------	---------------

Показники	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Уміння самостійно здобувати знання в музично-сценічній діяльності	219	61,86	135	38,14	-	-
Уміння самостійно оперувати знаннями, уміннями, навичками	129	36,44	193	54,52	32	9,04
Уміння самостійно створювати власні музичні твори на основі трансформації та інтерпретації знань, умінь та навичок музично-сценічної діяльності	80	22,6	174	49,15	100	28,25

За результатами бесід та індивідуальних опитувань студентів щодо уміння самостійно навчатися, ми констатували, що самостійно здобувати знання можуть 61,86 % студентів. Ще 38,14 % стверджують, що оволоділи цим умінням частково. Більшість респондентів (65,54 %) набули самостійності у навчанні на заняттях у школі, 20,9 % визначає, що цьому їх там не навчали. Стосовно навчання в педагогічному коледжі, то 90,96 % студентів підкреслює, що в процесі отримання освіти їх навчають самостійно здобувати знання, прищеплюють навички самостійного використання та оперування знаннями. Проте підготовленими до цього в процесі музично-сценічної діяльності вважають себе лише 36,44 % респондентів. Частково оцінюють себе підготовленими до самостійного оперування знаннями – 54,55% опитаних. Із сказаного вище можна зробити висновок про те, що незважаючи на використання самостійних форм роботи в школах та коледжах, повністю оволодівають ними не всі студенти, а їх третя частина. 27,4 % студентів, що не задоволені формами самостійної роботи, пояснюють це великою кількістю матеріалу для самостійного опрацювання, власним небажанням, лінощами, відсутністю потрібної літератури та відповідного педагогічного керівництва музично-сценічною діяльністю.

Самостійні форми роботи передбачають використання довідкових видань з метою дослідження музичних проблем, аналізу музичних творів, різних форм музично-сценічної діяльності, створення музичних творів або їх інтерпретації. Цими формами студенти оволодівають в різних ступенях. Причому перше місце займають форми, що потребують меншої кількості

розумових, енергетичних та часових затрат, за принципом найменшого опору. Тому, обираючи найбільш поширені та доступні форми самостійної роботи, студенти віддають перевагу роботі з літературою вдома (83,61 %) та з конспектами лекцій (72,59 %). 65,53 % респондентів віддає перевагу бесіді з тими, хто знає питання краще – зі студентами, викладачами. Значно менша кількість студентів обирає таку форму роботи, як робота з літературою в бібліотеці (22,59 %). Це пояснюється тим, що ця діяльність потребує більш розвинутого рівня мислення, вольових зусиль.

У процесі констатувального експерименту, ми проаналізували рівні виявлення самостійності під час виконання різноманітних творчих завдань, які сприяють розвитку творчої активності та прояву її в процесі музично-сценічної діяльності (див. додаток В). Результати узагальнені в табл. 2.8.

Таблиця 2.8.

Рівні виявлення самостійності студентів під час виконання творчих завдань в процесі музично-сценічної діяльності

№ пп	Вид завдань	Кількість студентів			% кількість студентів		
		Ви-сокий	Се-редній	Низь-кий	Ви-сокий	Се-редній	Низь-кий
1.	Імпровізація мелодій	206	126	22	58,19	35,59	6,22
2.	Написання сценаріїв позакласних заходів	167	119	68	47,18	33,62	19,20
3.	Сценічне втілення художнього образу	151	138	65	42,66	39,98	18,36
4.	Розігрування сценок	145	144	65	40,96	40,68	18,36
5.	Підбір акомпанементу на слух	151	126	77	42,66	35,59	21,75
6.	Написання власних пісень	116	12	126	32,77	31,64	35,59
7.	Постановка танцювальних композицій	109	122	123	30,79	34,46	34,75
8.	Створення перекладень та аранжувань (фонограм) пісень	8	38	148	9,20	38,98	41,82
9.	Інтерпретація музичних творів	61	138	155	17,23	8,98	43,79

Аналіз експериментальних завдань дозволив виявити, що найбільш високий рівень самостійності студенти демонструють в імпровізації мелодій (58,19 %). Такий показник, на нашу думку, пояснюється тим, що за роки музичного навчання респондентам доводилось часто виконувати це завдання, і воно не є для них складним.

Виконання завдання “Написання сценаріїв позакласних заходів” займає другу позицію, де показник високого рівня складає 47,18 %, тоді як низький - 19,20 %. Позакласна діяльність має велику кількість форм, які студенти можуть підготувати самостійно. Це капусники і КВК, музично-розважальні програми, концерти та інші форми в рамках художньої самодіяльності студентів. Недаремно, в цих сценаріях відображається цікава студентська тематика, підбирається сучасний музичний матеріал, здійснюються авторські пошуки стилю, сюжету, драматургії.

Цілком логічно, що наступні завдання, які студенти максимально самостійно намагаються виконати – це сценічне втілення художнього образу (показник високого рівня – 42,66 %, низького – 18,36 %), та розігрування сценок (показник високого – 40,96 %, низького рівня - лише 18,36 %), пов’язані з театралізованою діяльністю. Більш впевнено студенти почуваються на сцені після проходження педагогічної практики в дошкільних навчальних закладах, де проводячи розваги, вони виконують різні ролі та перевтілюються в образи казкових персонажів.

Невід’ємну частину роботи майбутнього фахівця - вчителя музики (музичного керівника) складає вміння підбирати акомпанемент на слух. В таблиці показники рівнів самостійності у виконанні цього завдання займають п’яту позицію та складають: високий – 42,66 %, середній – 35,59 %, низький – 21,75 %.

Проте, чим складніше завдання, тим менше самостійності виявляють студенти. Так, високий рівень у створенні пісень складає лише 32,77 %, адже це завдання потребує більшого виявлення творчих здібностей. Тим же пояснюється зростання показників низького рівня (35,59 %).

У результатах виконання наступних завдань спостерігається перевага показників низького рівня. Так, постановка танцювальних композицій, як стверджують студенти, ускладнюється без допомоги викладача (низький рівень – 34,75 %). До того ж, у виконанні цього завдання необхідним є наявність певних знань, умінь і навичок відповідної діяльності, якими володіють 30,79 % (високий рівень).

У показниках рівнів самостійності, виявлених під час створення перекладень та аранжувань (фонограм пісень), превалує низький рівень – 41,82 %, а високий складає лише 19,20%. Це пояснюється відсутністю досвіду виконання даного завдання, адже створення хорових перекладень виконується лише на IV- V курсах. Аранжування на синтезаторах стає можливим тільки у наявності інструментів, а відсутність навчального

предмету, де це завдання стало б обов'язковим, впливає на збільшення показників низького рівня.

Найнижчі показники спостерігаються у виявленні самостійності під час створення інтерпретації музичних творів. Високий рівень складає – 17, 23 %, середній – 38,98 %, низький – 43,79 %. Це пояснюється тим, що в процесі створення інтерпретацій музичних творів більшість студентів керується вимогами та рекомендаціями викладачів, їм часто не вистачає відповідних знань, умінь, навичок.

Підсумовуючи сказане вище, можна зробити висновок про те, що показники виявлення самостійності у виконанні творчих завдань залежать від складності та частоти виконання завдань, від творчих можливостей самих студентів.

На основі вищезазначених результатів ми розробили характеристику показників діяльнісно-вольового критерію відповідно до трьох рівнів сформованості, які поєднали в табл. 2.9.

Таблиця 2.9.

Характеристика ступенів сформованості діяльнісно-вольового критерію

Показники	Характеристики рівнів сформованості показників		
	Високий	Середній	Низький
Уміння самостійно здобувати знання в музично-сценічній діяльності	Сформованість умінь самостійно здобувати знання в літературі, у спілкуванні з іншими	Студенти самостійно здобувають знання лише при наявності бажання й інтересу до відповідної діяльності	Не сформованість уміння отримувати самостійно, надходження знань від викладачів в рамках навчально-виховного процесу
Уміння самостійно оперувати знаннями, уміннями і навичками	Студенти самостійно, без стороннього керівництва використовують знання, уміння і навички музично-сценічної діяльності	Самостійність виявляється періодично, залежно від власних розумових та вольових зусиль	Не сформованість уміння, самостійність проявляється епізодично
Уміння створення власних творів на основі трансформації та інтерпретації знань,	Сформованість уміння, результатом якого стають власні твори музичної або музично-сценічної	У створенні власних творів студент користується порадами	Не сформованість уміння

умінь, навичок	діяльності	викладачів та інших студентів	
----------------	------------	-------------------------------	--

Результати діагностики діяльнісно-вольового компонента показали, що високий рівень зафіксовано у 36,16 % респондентів, середній – у 37,29 %, низький – у 26,55 % студентів. У цифрових даних спостерігається найвищий відсоток високого рівня і найнижчий – низького у порівнянні з іншими компонентами творчої активності.

Аналізуючи результативність виявів творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності, ми констатували, що виконання не всіх творчих завдань було якісним та носило новизну результату, що виявлялося в стереотипності мислення та примітивності музично-сценічної продукції. Творча активність деяких студентів носила спонтанний характер, що супроводжувалося нестабільністю участі в різних музично-сценічних формах, небажанням отримувати нові знання, уміння і навички відповідної діяльності. Разом з тим, треба акцентувати увагу на загально позитивному ставленні студентів до музично-сценічної діяльності, особливо до перегляду найцікавіших її форм. Власна участь в них залежить не тільки від бажання, а й від наявності відповідних здібностей, підготовки.

Вивчення критеріїв та показників дозволило діагностувати рівні сформованості компонентів творчої активності (табл. 2.10.)

Таблиця 2.10.

Діагностика сформованості рівнів компонентів творчої активності

Компоненти	Рівні сформованості					
	Високий		Середній		Низький	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Мотиваційний компонент	77	21,75	167	47,18	110	31,07
Евристичний компонент	71	20,06	161	45,48	122	34,46
Діяльнісно-вольовий компонент	128	36,16	132	37,29	94	26,55

Діагностика сформованості творчої активності дозволяє зробити висновок, що на конспікуванні сформованим виявився діяльний компонент готовності студентів до самоорганізаційно-сценічній діяльності. Разом з тим, на етапі відповідної діяльності, вплив емоційного компонента, коли ініціативність студентів результативною та доповнює емоційний компонент, наочно простежити за взаємодією емоційної активності.

Рівні сформованості творчої активності

SHAPE * MERGEFORMAT

Відповідно до результатів аналізу та оцінки основних критеріїв і показників творчої активності, цілеспрямованих педагогічних спостережень за виконанням творчих завдань студентами, аналізу досвіду роботи в системі позакласної роботи, нами було виділено три рівні сформованості творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності— низький, середній та високий.

НИЗЬКИЙ (репродуктивний) рівень притаманний 31,92% студентів. Він характеризується пасивністю в різних сферах навчально-виховного процесу, інтерес та ініціатива до музично-сценічної діяльності виявляються епізодично. Творчий елемент не має яскраво вираженого характеру, в основі лежить репродуктивний стиль діяльності. Таких студентів спонукають до виконання творчих завдань інші. Спостерігається відсутність умінь самостійного вирішення творчих завдань, виконання їх відбувається за допомогою готових зразків, порад педагога. Самостійно не усвідомлюється можливість інтерпретації набутих знань, умінь та навичок. Творча активність проявляється ситуативно, залежить від випадкових обставин, малорезультативна. Спостерігається малоемоційне переживання музики, недостатня виразність виконання, байдужість або невизначене ставлення до результатів своєї творчої діяльності. Невідповідність засобів музичної виразності в інтерпретації та створенні музичних творів, у музично-сценічній діяльності. Низький рівень здатності до рефлексивного досягнення результатів діяльності.

СЕРЕДНІЙ (перехідний) рівень творчої активності охопив 42,66 %, які продемонстрували мінливість прояву стилю діяльності від репродуктивного до творчого. Інтерес до творчої музично-сценічної

діяльності та участі в ній виявляється епізодично. Енергійність, ініціативність, активність виявляються не постійно, в залежності від обставин, складності заходу, настрою. Творча активність спонукається як внутрішніми (ініціатива студентів), так і зовнішніми (поштовх до виявлення творчої активності з боку інших) стимулами. Студентам цього рівня притаманне частково самостійне виконання творчих завдань. Інтенсивність самостійної роботи періодична, залежить від змісту навчального матеріалу, інших обставин. Виявлення творчої активності не завжди супроводжується створенням оригінальних продуктів діяльності. Студентам притаманне стримане малоемоційне виконання музичних творів та відсутність яскравих емоційних проявів у різних видах музично-сценічної діяльності, нестійкість емоційних вражень від процесу творчої діяльності (від захоплення до байдужості). Спостерігається середній рівень інтенсивності рефлексування щодо результатів власної діяльності.

ВИСОКИЙ (продуктивно-творчий) рівень вивився притаманним 25, 42 % студентів. Характерними ознаками діяльності студентів цього рівня визнано енергійність, ініціативність, цілеспрямованість, загальна активність, яскрава спрямованість на творчу музичну діяльність, стійка потреба в самореалізації, самоудосконаленні. Майбутні вчителі перебувають у стані готовності до самостійних перетворюючих дій, виявляють стійке бажання до оволодіння новими знаннями, їх інтерпретації, до виконання творчих завдань. Студенти цього рівня висувують неординарні ідеї, самостійно складають план творчої діяльності та пропонують оригінальні варіанти вирішення завдань, результатом яких стають продукти музичної, музично-сценічної творчості (музичні твори, їх інтерпретація, сценарії, вистави тощо). Процес самостійної творчої роботи проходить інтенсивно, приносить емоційне задоволення. Спостерігається виразність виконання музичних творів, втілення глибоких емоційних переживань в їх інтерпретації, захопленість процесом створення музики та музично-сценічної продукції. Студенти виявляють високий рівень здатності до рефлексії власної творчої діяльності.

За визначеними рівнями було діагностовано виконання студентами творчих завдань у процесі музично-сценічної діяльності. Цифрові дані зафіксовані в табл. 2.11

Таблиця 2.11

**Рівні виявлення творчої активності студентів
під час виконання творчих завдань**

№ пп.	Вид завдання	Рівні творчої активності					
		Високий		Середній		Низький	
		К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
1.	Розігрування сценки	113	31,92	122	34,46	119	33,62

2.	Підбір акомпанементу	106	29,94	177	50	71	20,06
3.	Написання власних пісень	103	29,09	106	29,94	145	40,96
4.	Сценічне втілення художнього образу	103	29,09	151	42,66	100	28,25
5.	Написання сценаріїв позакласних заходів	100	28,25	155	43,78	99	27,97
6.	Написання текстів пісень	93	26,27	122	34,46	139	39,27
7.	Постановка танцювальних композицій	93	26,27	142	40,11	119	33,62
8.	Інтерпретація музичних творів	64	18,08	206	58,19	84	23,73
9.	Створення перекладень та аранжувань (фонограм) пісень	55	15,54	100	28,25	199	56,21

На цьому етапі експериментальної роботи ми користувалися вихідними даними, що були отримані методом оцінювання.

Компетентними експертами виступали викладачі – керівники академічних груп, які постійно працювали зі студентами та знали їх творчі можливості. Викладачі заповнювали розроблену анкету, де визначали за трьохбальною системою рівні складових творчої активності (додаток В). Всі дані фіксувалися в таблицях, оцінювалися в балах.

Балом “1” - оцінювався низький рівень компонента, що аналізувався, коли студент проявляв епізодично, не результативно, не стабільно.

Балом “2” - оцінювався середній рівень компонента, що вивчався, коли студент проявляв його мінливо, в залежності від обставин і потреб.

Балом “3” - оцінювався високий рівень, коли студент виявляв стабільно, результативно, інтенсивно, за власним бажанням.

Середній показник творчої активності (СПТА) кожного студента розраховується за формулою:

$$СПТА = \frac{П 1 + П 2 + П 3}{3},$$

де П 1, П 2, П 3 - показники компонентів творчої активності (мотиваційного, евристичного, діяльнісно-вольового).

Рівні творчої активності ми визначили за коефіцієнтами:

- низький рівень, якщо $K < 1,8$;
- середній рівень, якщо $1,8 < K < 2,5$;
- високий рівень, якщо $2,5 < K < 3,0$.

Детально проаналізувавши результати виявлення творчої активності студентами під час виконання завдань, ми визначили ті з них, які спонукають студентів до виявлення найвищих показників творчої активності. Так, в першу чергу це ті завдання, де спостерігається найбільший показник високого рівня творчої активності. Це – розігрування сценок (31,92 %), створення мелодій (32,73%), підбір акомпанементу (29,94 %), написання власних пісень та сценічне втілення художнього образу (29,09 %). До того ж, тут спостерігаються невеликі відсотки низького рівня при виконанні цих завдань. Рівні творчої активності під час інтерпретації музичних творів розподілилися з перевагою середнього рівня (58,19 %) при незначній перевазі показників низького рівня (23,73 %) над високим (18,08 %).

Створення перекладень та аранжувань як найскладніше завдання демонструє найбільший показник низького рівня (56,21 %), що відображає недостатню увагу викладачів до цього завдання в процесі формування творчої активності.

З'ясувавши рівень творчої активності кожного студента, ми мали змогу визначати наявність трьох рівнів розвитку цієї властивості – високого - у 25,42 % респондентів, середнього – у 42,66 % та низького - у 31,92 %. Цифрові дані узагальнені в табл. 2.12.

Таблиця 2.12

**Рівні виявлення творчої активності студентів
на констатувальному етапі дослідження**

Загальна кількість студентів	Рівні творчої активності					
	Високий		Середній		Низький	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
354	90	25,42	151	42,66	113	31,92

Таким чином, на етапі констатації зафіксовані три рівні сформованості середній та низький, розроблена характеристика

Результати співвідношення по активності узагальнені в гістограмі

Відсоткове співвідношення активності на констатації SHAPE * MERGEFORMAT

А SHAPE * MERGEFORMAT наліз результатів стосовно діагностики рівнів творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності на констатувальному етапі дослідження дозволив зробити висновок про те, що загальний стан творчої активності студентів виявилися недостатнім для забезпечення повноцінного творчого розвитку майбутнього вчителя музики. З'ясовано, що для студентів важливими є знання, уміння і навички музично-сценічної діяльності, але в процесі цієї роботи немає відповідної системи формування творчої активності. Результати діагностики рівнів творчої активності визначили потребу в розробці ефективної методики формування цієї властивості в процесі музично-сценічної діяльності.

2.2 Методика формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності

Якісний та кількісний аналіз отриманих діагностичних даних виступив основою моделювання змістовних та процесуальних аспектів формувального експерименту. Він полягав у розробці відповідної методики на основі структурної моделі формування творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності.

Розробка та впровадження методики ґрунтувалися на врахуванні специфіки виявлення творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності, що полягає в створенні музичної продукції або її інтерпретації. Вона потребує нової системи заходів, спрямованих на розвиток творчої активності, оновлення змісту музично-педагогічної підготовки, інтеграції форм та методів навчання та позакласної роботи, систематичності використання комплексу творчих завдань в усіх видах музичної діяльності, стимулювання самостійної творчості в музично-сценічних формах, рефлексії результатів та якості власної музично-сценічної продукції.

Формувальний експеримент проводився протягом 2003 – 2005 років на базі музично-педагогічних відділень Київського педагогічного коледжу імені К.Д.Ушинського, Білгород-Дністровського училища Південно-українського університету імені К.Д.Ушинського, педагогічного коледжу Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича,

Бердичівського педагогічного коледжу. В експерименті брали участь дві групи - експериментальна та контрольна (по 177 студентів). Групи, що відбиралися для експерименту, мали приблизно однаковий рівень музичної підготовки. Відмінність полягала в тому, що в експериментальній групі розвиток творчої активності здійснювався за запропонованою нами методикою.

На етапі формувального експерименту нами були визначені наступні завдання:

- застосувати основні музично-сценічні форми, творчі завдання, які складають основу методики формування творчої активності;
- впровадити в навчально-виховний процес спецкурс “Основи музично-сценічної діяльності” з метою надання теоретичних знань і практичних умінь і навичок виконання творчих завдань у різних музично-сценічних формах;
- залучити студентів експериментальної групи до участі в різноманітних музично-сценічних формах, в процесі яких спонукати їх до виявлення творчої активності;
- розвивати здатність студентів експериментальної групи до рефлексії власної творчої діяльності;
- проаналізувати динаміку змін рівнів творчої активності;
- систематизувати результати експериментальної перевірки ефективності впливу запропонованих форм на процес розвитку творчої активності студентів.

Обґрунтування теоретичних основ формування творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності дозволило з'ясувати три основні напрями методичного забезпечення цього процесу. Перший, мотиваційний, пов'язаний з формуванням у студентів позитивної мотивації, стійких переконань щодо доцільності участі в різноманітних формах музично-сценічної діяльності. Другий напрям, інформаційно-пізнавальний, спрямований на розширення компетентності з теоретичних питань музично-сценічної діяльності та на розвиток практичних умінь і навичок музично-виконавської, акторської та режисерської діяльності в процесі розв'язання творчих завдань. Третій напрям, творчо-діяльнісний, зорієнтований на самореалізацію власного творчого потенціалу в умовах сценічного виступу.

У процесі дослідження розроблено поетапну методику формування творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності. Ми визначаємо формування творчої активності як процес, що складається з трьох етапів – мотиваційно-організаційного, творчо-пізнавального та творчо-практичного

Мета *першого етапу (мотиваційно-організаційного)* полягала у формуванні позитивної мотивації студентів до творчої музично-сценічної діяльності, бажання брати в ній участь, усвідомлення значущості її для

формування творчої активності.

Студенти залучалися до різних видів музично-сценічної діяльності за власним бажанням, з ними проводились бесіди про значення якісної музично-сценічної підготовки для професійного становлення фахівця, про різноманітні музично-сценічні заходи та методику їх впровадження в навчально-виховний процес навчального закладу. Визначалися можливості участі студентів у тій сфері музично-сценічної діяльності, де найяскравіше виявлялися музична підготовка та творчі здібності. Доведено результативність застосування на цьому етапі наступних методів: проведення бесід та дискусій щодо сценічної діяльності видатних музикантів, співаків, педагогів, залучення студентів до цілеспрямованих спостережень і аналізу музично-сценічних заходів, до порівняння виконавських інтерпретацій музичних творів інших студентів, до спільного обговорення результатів виявлення творчої активності студентами в процесі музично-сценічної діяльності.

Ми стимулювали активний інтерес до музично-сценічної діяльності, що створювало позитивне ставлення до неї, сприяло виявленню творчої активності в процесі індивідуальних бесід зі студентами, дискусій, спостережень за основними музично-сценічними заходами, під час яких висвітлювалися шляхи власного творчого зростання. У процесі відповідної діяльності здійснювалася ліквідація недоліків у доброзичливій формі, в творчому емоційному середовищі. Виникненню творчої активності студентів сприяли об'єктивність викладача, відсутність критичних, категоричних оцінок на адресу студентів, демократичний стиль спілкування, що давало можливість для висунування оригінальних ідей, створення нових продуктів музичної творчості. Разом з тим, прояви творчої активності мали дещо спонтанний характер, не передбачали створення нової музично-сценічної продукції.

Мета *другого етапу (творчо-пізнавального)* полягала у формуванні теоретичних знань студентів щодо організації музично-сценічної діяльності, аналізу та узагальнення її результатів та виявлення творчої активності, з'ясування найбільш цікавих форм музично-сценічної діяльності шляхом перегляду концертів, музичних вистав, виконання студентами ряду творчих завдань, самоспостереження, самоаналізу, рефлексії власної творчої діяльності.

На цьому етапі передбачалося розширення теоретичної ерудиції, розвиток практичних умінь і навичок музично-виконавської, акторської та режисерської діяльності із застосуванням наступних методів: виконання комплексу творчих завдань, моделювання педагогічних і сценічних ситуацій, проведення рольових ігор, евристичних бесід, аналіз результатів індивідуальної і колективної музично-сценічної діяльності.

На цьому етапі було впроваджено розроблений спеціальний курс "Основи музично-сценічної діяльності" (36 годин) із застосуванням

модульно-рейтингової системи серед студентів експериментальної групи, метою якого було ознайомлення з основними музично-сценічними формами та підготовка до виявлення творчої активності в процесі виконання відповідної системи творчих завдань.

Важливим є зміст спецкурсу, адже жоден навчальний предмет цілеспрямовано не дає теоретичні знання щодо форм, методів музично-сценічної діяльності, практичних умінь і навичок, основ акторської та режисерської діяльності у поєднанні зі специфікою музичного мистецтва та сценічної майстерності.

Спецкурс “Основи музично-сценічної діяльності” містить ряд теоретичних тем, а саме:

- Значення і завдання музично-сценічної діяльності в системі професійної підготовки майбутніх вчителів музики.
- Музично-сценічна діяльність в структурі навчально-виховного процесу загальноосвітніх шкіл та дитячих навчальних закладів.
- Форми музично-сценічної діяльності. Особливості їх підготовки у якості актора, музиканта-виконавця, режисера, сценариста.
- Основи ораторського мистецтва у підготовці музично-сценічної продукції (робота ведучих, читців, робота над роллю)
- Методичні рекомендації щодо проведення різноманітних музично-сценічних форм.
- Основи акторської та режисерської майстерності.

Важливим було залучення студентів до виконання практичних завдань з метою розвитку їх акторських та режисерських умінь та навичок. Розвитку акторських умінь сприяли наступні творчі завдання: читання віршів з аналізом тексту та визначенням виконавського плану; читання сценаріїв в якості ведучих по парах (робота над художньою виразністю мови); робота над текстами ролей (в контексті сюжету); виконання інструментальних та вокальних творів (дитячого репертуару); спів в системі “караоке”, створення виконавського плану пісні, набуття практики співу під інструментальний супровід. Основними завданнями для розвитку режисерських умінь стали інсценування пісень, розігрування сценок, постановка фрагментів дитячих музичних вистав. Розвитку здібностей сприяли завдання: створення мелодій на текст, пісень дошкільного і шкільного репертуару, переробка текстів пісень відповідно до потреб тематики, імпровізація на синтезаторах в різних стилях та ритмах, створення фрагментів сценаріїв (концертів, розважальних програм, музичних вистав). Важливими темами були такі, як ознайомлення з сучасними електроінструментами, з роботою мікрофонів, мікшерського пульта та іншою звукопідсилюючою апаратурою.

Таким чином, впровадження спецкурсу “Основи музично-сценічної діяльності” підготувало студентів експериментальної групи до участі у відповідних заходах. Інтерес представляв ступінь впливу запропонованого

спецкурсу на процес формування творчої активності студентів. Як з'ясував проміжний зріз, після проведення даного спецкурсу значно підвищився інтерес студентів експериментальної групи до відповідної діяльності, вона стала більш результативною, зросли показники рівнів творчої активності (високий - збільшився на 9,09 %, низький - зменшився на 10,91 %).

На основі розширення теоретичної компетентності щодо музично-сценічної діяльності на даному етапі дослідження значну увагу ми приділяли розвитку практичних умінь і навичок виконавської, акторської та режисерської діяльності в процесі виконання творчих завдань. Так, студенти експериментальної групи залучалися до реалізації набутих знань і умінь у нескладних формах музично-сценічної діяльності, де вони ставали виконавцями ряду творчих завдань - участь у створенні сценаріїв музичних свят, колективна переробка текстів пісень, постановка танцювальних композицій, сценічне втілення сюжету, інтерпретація музичних творів тощо. Так здійснювалася організаційно-координаційна функція на даному етапі.

Протягом року проводилися різноманітні музично-сценічні заходи, які планомірно були введені в річний план навчальних закладів. Поряд з традиційними концертами, конкурсами ми проводили заходи, які спонукали студентів до вияву творчої активності або вносили елементи самостійної творчої діяльності студентів у традиційні заходи.

Розробка експериментальних форм передбачала ускладнення їх змісту та тематики з I курсу по IV. Так, уже першого вересня в концертній програмі традиційного свята "Посвяти в студенти" ми включали виступ студентів музично-педагогічного відділення нового набору "Візитна картка", що складався з декількох музичних номерів, як правило, у вільній формі (пісні, танці, сценки). Даний виступ студенти-першокурсники готували за декілька днів до початку навчального року. За цей час, отримавши завдання від керівника академічної групи, вони придумували один – два номери, розучували їх. Виступ на святі був своєрідною діагностикою творчих здібностей даного курсу, що дало можливість уже з перших днів навчання оцінити творчий потенціал кожного студента та спроектувати роботу з розвитку особистості.

Проведення у вересні, на початку навчального року, конкурсу серед всіх груп нового набору – "Я заявляю про себе", сприяло виявленню творчої активності студентів, які можуть продемонструвати свої творчі можливості.

Так, в процесі експериментальної роботи ми дізналися про студентів, які самостійно пишуть пісні (Євген С., Олександра С., Світлана К., Людмила Т.), придумують цікаві пісні-сценки (Євгенія С., Лілія К., Юлія Р., Олена П.), створюють аранжування пісень – інструментальні фонограми на синтезаторах (Євген С., Лілія С., Лілія К.), придумують танцювальні композиції (Вікторія П., Наталка М., Ганна Т., Катерина Є.).

Жюрі із викладачів та студентів старших курсів під час виголошення результатів конкурсу відзначало всіх студентів кожної групи, розподіляючи між ними різні номінації - найкращий вокальний номер, інструментальний, танцювальний, гумористичний тощо. Всі виконавці виходили переможцями конкурсу, що стимулювало виявлення творчої активності в подальшому.

Участь студентів у нескладних формах музично-сценічної діяльності, виконання наступних творчих завдань – колективне створення окремих номерів для концертів, участь у постановках танців, створення інтерпретацій музичних творів на даному етапі експериментального дослідження потребували активної допомоги зі сторони викладачів. Разом з тим, вияв творчої активності студентами експериментальної групи набув усвідомленого, цілеспрямованого характеру, відрізнявся якістю та особистою новизною результатів.

На *третьому етапі (творчо-практичному)* здійснювалося залучення студентів до реалізації набутих знань, умінь в різних формах музично-сценічної діяльності.

В залежності від рівня творчих можливостей курсу, побажань студентів на основному етапі формування творчої активності, ми визначали зміст музично-сценічних форм. Ними стали: розважальні шоу-програми до Дня студента (“Студент тисячоліття”), Дня гумору, Дня закоханих, новорічна шоу-вистава (“Новорічна подорож на пароплаві “К.Д. Ушинський”), новорічна фантазія для дітей “Чарівні пригоди в країні Доремідонта”, конкурси “Міс-коледжанка”, “Козацькі забави”, “Гімн коледжу”, “Калейдоскоп відео кліпів”, КВК, творчі конкурси професійного спрямування “Міні-шлягер”, “Крок до зірок”, “Вчитель ХХІ століття”, презентації, театралізовані розмови, ток-шоу “Музичне ревію”, фестивалі “Співуча родина”, “Музичний олімп”, “Ярмарка народних пісень” тощо. Всі ці заходи передбачали максимальне використання активного музикування їх учасників у поєднанні з виконанням різноманітних творчих завдань в рамках музично-сценічної діяльності в ролях сценариста, актора, режисера, музиканта-виконавця. До участі в цих музично-сценічних заходах залучалися студенти експериментальної групи. Участь студентів контрольної групи в найбільш типових концертно-конкурсних формах, як правило, носила репродуктивний характер виконання музичних творів.

На творчо-практичному етапі застосовувалися наступні методи: виконання творчих завдань з розробки сценаріїв, сценічного втілення художнього образу, моделювання театралізованих форм музично-сценічної діяльності, самооцінки власної творчої діяльності.

Робота над вищеназваними формами розпочиналася з невеликих номерів, фрагментів, які включалися в більш масштабні заходи.

Яскравими прикладами можуть бути музично-розважальні програми та капусники, що здійснювалися самими студентами та відрізнялися

широкими можливостями у виборі форми, змісту, учасників. У процесі такої роботи студенти виконували завдання в різних ролях - сценариста, актора, режисера, музиканта тощо. Кожен реалізовував себе в тій діяльності, яка йому більше подобалася та була доступною.

У підготовці різноманітних музично-сценічних заходів ми дотримувалися наступної послідовності етапів роботи, а саме:

1 етап (підготовчий) – вибір теми, учасників заходу, розподіл обов'язків між ними, визначення основних завдань;

2 етап (організаційно-методичний) – розробка сценарію заходу, добір виконавців, ведучих; підбір музичного матеріалу, конкретних номерів, створення або пошук відповідних фонограм, розробка декорацій;

3 етап (практичний) – підготовка окремих номерів;

4 етап (загально-репетиційний) – прослуховування режисерською групою із викладачів та студентів окремих номерів, узгодження їх з іншими номерами відповідно до логіки побудови сценарію, відпрацювання їх на сцені;

5 етап (результативний) – проведення музично-сценічного заходу, в процесі якого відбувається виявлення творчої активності студентів:

6 етап (аналітично-рефлексійний) – обговорення результатів заходу, відповідності його меті, поставленим завданням, якості виконання. Вираження зауважень, рекомендацій для подальшої роботи.

Розглянемо процес підготовки новорічного капусника, який включав виступи студентів всіх чотирьох курсів (додаток 3). На першому етапі студентами всіх курсів визначалася та узгоджувалася тематика даного заходу. Так, новорічна шоу-вистава студентів музично-педагогічного відділення Київського педагогічного коледжу ім. К.Д.Ушинського будувалася у формі подорожі на пароплаві “Ушинський”. Кожна група готувала свою програму, яка складалася із декількох різноманітних номерів. Студенти третього курсу створювали основну канву капуснику, більшість номерів. Всі інші студенти готували окремі номери згідно з загальною темою. Другий етап включав в себе підбір музичного матеріалу та створення фонограм відносно до специфіки музичних номерів, роботу над текстами пісень та ролями. На третьому етапі репетиції окремо проходили на кожному курсі, а за тиждень до виступу всі номери демонструвалися в робочому порядку (четвертий етап). Студенти та викладачі – керівники академічних груп аналізували відповідність номеру тематиці заходу, цікавість, продуманість, гумор, артистизм виконавців, давали поради, затверджували чи знімали номер. Подальша робота спрямовувалася на репетиційне удосконалення номерів та написання повного сценарію свята. Так здійснювалася загальна підготовка.

Робота на кожному курсі окремо по підготовці до свята розпочиналася із створення сценарію, конкретних номерів. В ній брали участь всі студенти – майбутні учасники шоу-вистави. Серед цієї групи

були декілька студентів, для яких легше було придумати номер, (автори), та ті, для яких легше його втілити на сцені (виконавці). В процесі колективної творчості народжувався номер майбутньої вистави. Результатом такої роботи стало виникнення нових пісень, переробка текстів пісень-шлягерів, постановка танців, розігрування сценок, жартів тощо.

Наступний етап включав репетиційно-технічну роботу над текстом, піснями, рухами. В кожній групі він тривав різний час, це залежало від творчих можливостей кожного студента, досвідченості, загального рівня розвитку.

Останнім етапом у підготовці була робота над творчим втіленням художнього образу, період, де найбільше проявлявся творчий потенціал студентів, які виступали не тільки як автори, а і як режисери, музиканти-виконавці тощо. Цей етап сприяв удосконаленню виконавської майстерності, надавав можливість виявити індивідуальність кожного учасника свята.

Лише на цьому етапі проводились репетиції на сцені. З'ясування її законів, набуття практики роботи з мікрофонами, досвіду співу під інструментальну фонограму дозволяють не лише ознайомитися з ними, а і активно впроваджувати набуті знання і навички в подальшу творчу професійну діяльність. Тим більше, що вони надаються лише в позакласній діяльності та не формуються жодною із дисциплін.

Важливим етапом було проведення музично-сценічного заходу, де здійснювалася реалізація творчого потенціалу кожного учасника. Емоційне задоволення, яке приносить вдало проведений захід, є надзвичайним стимулом до подальшої творчої самореалізації, до виявлення творчої активності в усіх видах діяльності.

В процесі аналітично-рефлексійного етапу викладачі зі студентами аналізували проведення заходу, виділяли найбільш вдалі, якісні номери, найкращих виконавців. Важливим була адекватна оцінка самих студентів, які вчилися не тільки давати оцінку власним виступам, а і з'ясувати причини творчих невдач та накреслювати шляхи усунення помилок.

Різноманітність варіантів творчих заходів дозволяє розкрити інший аспект творчої індивідуальності кожного студента. Розмаїття форм - капусник, музично-розважальна програма, концерт, конкурс, фестиваль та їх модифікації: шоу-програми, презентації, фантазії, театралізовані розмови, ток-шоу тощо дають можливість студентам виявити свою творчу активність у різних ролях. Так, участь студентів у конкурсі на створення кращого гімну коледжу передбачало з'ясування рівня композиторських та імпровізаційних навичок, виявлення самодіяльних композиторів та поетів. На конкурс було запропоновано десять варіантів пісень-гімнів, авторами яких стали студенти різних груп. Переможцями стали студентки Ірина К. та Олександра С. (експериментальна група), пісня яких стала справжнім

гімном коледжу та використовувалася в багатьох святкових заходах (додаток К).

Творча активність проявлялась студентами не лише у створенні музики, а і при постановці музично-театралізованих вистав. Однією з форм експериментальної роботи стала організація дитячого музичного театру, результатом якого стали шоу-вистави “Казкова зірка”, “Новорічні пригоди”, “Музична країна”, “Чарівні пригоди в країні Доремідонта”. Найбільш вдалою виявилася постановка новорічної шоу-вистави для дітей. У процесі підготовки студенти активно брали участь у створенні сценарію, втіленні власного художнього образу, виконанні музичних номерів – пісень та танців. Одні й ті ж студенти виконували різноманітні функції – акторів, музикантів, аранжувальників, постановників танців, художників, костюмерів, сценаристів і режисерів. Це давало змогу використовувати інтегровано набутий досвід музично-сценічної діяльності, що робить професію вчителя-музиканта майже універсальною.

В межах експериментальної роботи, автором разом із студентами була створена музична казка “Новорічні пригоди”, постановка якої здійснювалася студентами в позанавчальний час. Кожен персонаж зимової казки мав музичну й словесну характеристику, що створювало специфічність цієї вистави та її театральну привабливість. Відбір виконавців здійснювався відповідно до творчих можливостей та побажань самих студентів. Репетиційний етап складався з розучування пісень, текстів, танців та творчої роботи над роллю – інтерпретації художнього образу.

Результатом роботи стало виникнення музичної шоу-вистави для дітей (додаток Л), де кожен студент був актором-музикантом. Всі вони співали, танцювали, спілкувалися з дітьми, проводили ігри, загадували загадки. В процесі підготовки всі студенти виявляли творчу активність, що виражалося в підвищенні інтересу до музикування, в емоційному піднесенні, в самостійності пошуку засобів передачі художнього образу, в загальній активності та ініціативності. Індикатором роботи стало безпрецедентне дитяче оцінювання, що виражалося в оплесках, захопленні, позитивних відгуках.

Підвищенню рівня творчої активності сприяє використання нетрадиційних форм звітності студентів, що втілюється не лише в концертній діяльності. Так, однією з форм звіту про літню педагогічну практику після третього курсу в оздоровчих таборах протягом декількох років стали “Літні спогади”.

Перебуваючи на практиці в оздоровчих таборах, студенти займалися різноманітною культурно-масовою роботою, готували разом з дітьми музично-сценічні номери, виступали на сцені – танцювали, співали, грали ролі. Саме тут студенти набували практичного досвіду організації різноманітних музично-сценічних заходів, де вони виступали не лише

учасниками. В педагогічному коледжі замість словесної розповіді-звіту, на сцені розігрувалася музична вистава “Літні спогади”, авторами та виконавцями якої були студенти. Так, вони згадували найцікавіші моменти зі своєї роботи, розповідали про її особливості, знайомили з творчими заходами у формі гумористичних сценок, музичних пародій, танцювальних та пісенних композицій. Студенти самостійно складали сценарій, писали пісні, аранжували їх на синтезаторах, підбирали мелодії на слух та підбирали акомпанемент, переробляли або складали новий текст до пісень-шлягерів. Особливий інтерес у них викликав спів під фонограму, що пояснюється захопленням молоді естрадною музикою. Кожен студент виявляв свою творчу активність у найбільш доступній для нього формі, позитивний вплив якої простежувався і на студентах молодших курсів, які були глядачами цієї вистави. Дана форма спрямовувала студентів на подальшу професійну діяльність, на вияв творчої активності. Так, прикладами номерів “Літніх спогадів” стали танцювальні композиції - танок зі стільцями (автори - Карина К. та Євгенія К.), танок військових (автори – Ольга Г., Руслана В.), танок зі швабрами (автор – Марина Г.); пісні - “Кияночка”, “Чекай мене”, “Кримський берег”, що стали результатом колективної творчості; музичні сценки – “Дорога на море” (Оксана М.), “ За морем рожевим” (Наталка Х.), “Довгоносики” (Марина З.) тощо.

Участь студентів у КВК дає яскравий поштовх для вияву всіх творчих, артистичних, музичних здібностей, інтелекту, почуття гумору. На етапі формувального експерименту, в рамках міського конкурсу “Візитна картка ВУЗу”, в жанрі КВК виступала та отримала перемогу команда “Русанівський твіст” Київського педагогічного коледжу імені К.Д. Ушинського (всі – студенти експериментальної групи). Умовою конкурсу було в яскравій музично-сценічній формі розкрити особливості свого ВУЗу (додаток М). Підготовка до конкурсу проходила в творчій атмосфері емоційного піднесення, де кожен студент відчував себе часткою єдиної команди. Разом вони придумували музичні номери, жарти, писали сценарій. Репетиційний період крім механічного заучування приносив емоційне піднесення, творчий пошук давав своєрідну насолоду від самої діяльності. Це підтверджує важливість емоційного фактора в процесі формування творчої активності.

У порівнянні конкурсної програми студентів коледжу з іншими виступами студентів немусичних спеціальностей ми виявили, що важливим є досвід сценічної діяльності (вміння працювати з мікрофонами, рухатися, розташовуватися на сцені). Участь в аналогічних формах в межах навчального закладу дозволило підготувати виступ студентів на високому професійному рівні.

Важливими формами музично-сценічної діяльності є професійні творчі конкурси, спрямовані не лише на виявлення загальної активності,

самостійності, креативності, а на творчу самореалізацію в професійному музично-педагогічному середовищі в якості вчителя музики. Прикладами такої форми роботи стали конкурси “Міні-шлягер” (конкурс авторської пісні для дітей), “Крок до зірок” (кращий за професією) та “Вчитель XXI століття” (комплексна творча програма функціонування вчителя).

Конкурс “Міні-шлягер” був спрямований на виявлення композиційних, імпровізаційних навичок студентів, створення репертуару для дітей шкільного віку, стимулювання інтересу студентів до майбутньої професійної діяльності.

Нами були визначені умови конкурсу:

- написання або підбір тексту українською мовою;
- створення пісні для дітей шкільного віку;
- врахування вікових особливостей школярів;
- цікавість, доступність тематики дітям.

На першому етапі студенти у межах своїх груп виконували пісню під власний супровід. У другому етапі, що проводився в актовій залі, брали участь 10 студентів, пісні яких були визнані кращими. Подальша конкурсна програма поєднувала авторські та режисерські можливості студента у створенні інсценування пісні та її інтерпретації.

Конкурсна пісня, що виконувалася автором самостійно або за допомогою інших студентів, оцінювалася за наступними критеріями:

- 1) відповідність музики і слова;
- 2) розкриття музичного образу;
- 3) емоційність, проникливість, артистизм виконання;
- 4) яскравість інсценізації;
- 5) грамотність у питаннях музично-сценічної та мовної культури.

Жюрі, в склад якого входили викладачі та студенти, що самі були авторами різних музичних творів, оцінювали виконавців та розподіляли призові місця. Найкраща пісня отримала звання “Міні-шлягер”. Таким чином, конкурс став не тільки композиторським, а і виконавським, де поєдналося мистецтво створення нового з інтерпретацією.

Проведення іншого творчого конкурсу “Вчитель XXI століття” відбувався на випускному курсі, де в межах домашнього завдання студенти заздалегідь повинні були:

- 1) підготувати інтерпретацію інструментального музичного твору з шкільної програми з невеликим вступним словом;
- 2) створити пісню для дітей шкільного віку, продумати план її інсценізації;
- 3) визначити в декількох реченнях відповідь на питання: “Моя творча перспектива як вчителя музики”.

Кожне із завдань передбачало творче його виконання, тому на підготовку було запропоновано достатній термін – 3 тижні.

Перший етап конкурсу – відбірковий - проводився в робочому порядку. Учасники виконували завдання та отримували рецензії та рекомендації від викладачів. До другого етапу було відібрано вісім найкращих учасників, а програму змагання було ускладнено. Кожен конкурсний тур пов'язувався з професійною функцією вчителя музики загальноосвітньої школи.

Перший тур “Інтерв'ю” – відображав бачення учасниками своєї майбутньої професійної діяльності, мету, творчі плани та способи їх досягнення.

Другий тур “Живий звук” - передбачав виконання інструментального твору з шкільної програми з попереднім невеликим вступним словом. Оцінювалися в цьому конкурсі як інтерпретація твору, так і педагогічна майстерність спілкування.

Третій тур “Вгадай мелодію” - мав з'ясувати рівень знань з дитячої музичної літератури, уміння їх комбінувати, інтерпретувати. В конкурсі пропонувалося 10 уривків творів для слухання з шкільної програми різних жанрів та композиторів (опера, балет, симфонія, сюїта, хоровий, поліфонічний твір, етюд, п'єса, арія, дует). Ерудиція, активність, ініціативність і швидкість реакції оцінювалися в цьому турі.

Четвертий тур “Шлягер року” на меті ставив створення і виконання акомпанементу до пісні з шкільної програми. Це завдання яскравого професійного спрямування часто виконується в процесі роботи вчителя музики. Для завдання були запропоновані дві пісні, одну з яких учасники отримали за день до конкурсу шляхом жеребкування. В конкурсі оцінювалися відповідність стилю, фактури акомпанементу характеру пісні, емоційно-образна інтерпретація, вияв творчої або репродуктивної активності.

П'ятий тур “Сам собі режисер” передбачав вияв діяльності вчителя як автора та режисера різних форм позакласної роботи школярів. Умовою завдання було самостійне створення та інсценізування (за участю студентів молодших курсів) пісні для дітей шкільного віку. Цей тур конкурсу виявився найбільш масштабним та, разом з тим, найбільш цікавим. Кожна пісня виконувалася автором самостійно або іншими студентами. Інсценізація, артистизм виконавців, цікавість стали критеріями оцінювання цього конкурсу. На основі суми показників кожного туру конкурсу журі відібрало переможців та визначило призові місця.

Таким чином, вищеназвані заходи проводилися на основному етапі формування творчої активності студентів. Всі вони мали свою специфіку підготовки та проведення, що залежало від тематики та змісту. Доречним було використання номерів самостійної творчості студентів в інших масових заходах – концертах, конкурсах, фестивалях тощо.

В контексті нашого дослідження важливим було питання розвитку здатності до рефлексії власної творчої діяльності та її вплив на формування творчої активності студентів. Після кожного заходу відбувалося коротке обговорення його викладачами та студентами, здійснювалася діагностика рівнів самоусвідомлення студентами результатів виявлення творчої активності. Давалася оцінка конкретним номерам та заходу в цілому. Виділялися найкращі номери, їх автори та виконавці. Важливим був розвиток рефлексивних умінь при здійсненні контрольно-оцінювальної діяльності, спрямованої на себе, на аналіз та усвідомлення власної творчої діяльності. В рамках визначення результативності власної музично-сценічної діяльності студенти з'ясували правильність постановки завдань, адекватність їх існуючим умовам, відповідність обраних методів, прийомів, засобів поставленим завданням та їх ефективність, причини успіхів або невдач, помилок. Результатом такої роботи стало активне прагнення студентів до самоосвіти, самовдосконалення. Викладачам, керівникам академічних груп та художніх колективів пропонувалося після експериментальних заходів оцінювати виявлення творчої активності студентів. Дані поступово збиралися від одного заходу до іншого, що давало змогу простежити в подальшому зміни показників та рівнів творчої активності.

Найвищим етапом у самодіяльній музично-сценічній творчості було проведення студентами “Свята останнього дзвоника” на випускному курсі. Назва цього заходу не є новою і у формі концерту проводиться у деяких навчальних закладах. У рамках експериментальної роботи формою проведення “Свята останнього дзвоника” була обрана музично-театралізована вистава, об'єднана сюжетом та персонажами. Протягом двох годин на сцені відбувалося постійне перевтілення одних і тих же студентів у різних ролях на сцені, де вони співали і танцювали, грали на музичних інструментах.

Творча активність студентів проявлялася на різних рівнях. Ті студенти експериментальної групи, які постійно брали участь у різноманітних музично-сценічних формах, показали високий рівень сформованості творчої активності (33 %), тоді як студенти контрольної групи – в основному середній (55 %) та низький (12 %).

Ми з'ясували специфіку підготовки та проведення цього заходу. Постановка даного свята – процес складний та багатофункціональний, і може бути оцінений як підсумковий етап у процесі формування творчої активності. Підготовка до свята тривала досить довгий період (близько трьох місяців) і відрізнялася масштабною виступів студентів одного курсу (20 номерів). Підготовка стала важливою для кожного учасника, адже зовнішнім виявом внутрішніх переживань є активні дії, стійка мотивація продемонструвати позитивне ставлення і особистісні цінності до певного заходу.

На початку підготовчого етапу студенти самостійно визначали тематику і сценарний план, обирали музику для супроводу, придумували номери, розподіяли ролі. Розучування номерів здійснювалося в доброзичливій атмосфері, що сприяло розкутості у висуванні ідей, пропозицій студентами. В роботі над постановкою втілювалися та удосконалювалися знання, уміння і навички, набуті студентами експериментальної групи на попередніх етапах, що сприяло більшій результативності кінцевого результату. При доборі музичного матеріалу студенти надавали перевагу пісням-шлягерам, на мелодії яких писали нові тексти, присвячені предметам і викладачам.

Одні й ті ж студенти виявляли себе як актори, режисери, художники, костюмери, танцюристи тощо. Зацікавленість у позитивному результаті постановки виражалась в наполегливості, загальній активності, ініціативності, самостійності, креативності. Проявлявся повний спектр виконавських, музичних, творчих здібностей студентів.

Важливою була організація репетицій, грамотне педагогічне керівництво, а саме: чіткість планування, злагодженість колективної діяльності, позитивна атмосфера творчої діяльності, оптимальний режим репетицій і відпочинку, чергування підготовки масових, групових і сольних номерів.

В даному заході з музичними привітаннями виступали студенти молодших курсів. Це стимулювало їх творчу активність на прикладі різнопланових виступів випускників.

Дана форма сприяла покращенню відносин у колективі, формувала культуру колективної творчої праці та почуття відповідальності і обов'язку

На цьому святі ми простежили кінцевий результат формування творчої активності та порівняли його з попередніми даними. Найбільшим надбанням студентів став досвід творчої діяльності, практичні уміння та навички сценічної роботи, активна творча позиція. В рамках даного заходу, студенти, виконуючи різні ролі, виявляли свою вокальну, інструментальну, теоретичну та практичну підготовку, що стало своєрідним іспитом досконалості процесу формування творчої активності. Адже він проходив перед великою аудиторією глядачів, які виявляли позитивність оцінювання оплесками. Вся музично-педагогічна підготовка комплексно втілювалася та використовувалася студентами в даній роботі, що підтверджує ефективність запропонованої нами методики.

На даному етапі, проаналізувавши специфіку основних музично-сценічних форм, ми з'ясували деякі вимоги до їх проведення та розробили наступні методичні рекомендації, які стосуються форм, етапів підготовки, специфіки роботи з учасниками, підготовки окремих номерів музично-виконавської та театралізованої діяльності. Врахування методичних рекомендацій оптимізує керівництво процесом їх підготовки та

забезпечить позитивний вплив на формування творчої активності студентів.

- 1 - Здійснювати організацію музично-сценічної діяльності компетентними викладачами, які володіють елементами акторської та режисерської майстерності, методикою проведення музично-виконавських та театралізованих сценічних форм. При кваліфікованому керівництві ця діяльність стає улюбленою для студентів та відіграє важливу роль у формуванні творчої активності. В протилежному випадку – у студентів формується “комплекс боягузства” перед сценічною діяльністю. Успішні виступи формують позитивне ставлення до музично-сценічної діяльності, кожен виступ перетворюється на свято, до якого готуються з почуттям зацікавленості та відповідальності.
- 2 - Обирати різноманітні нетрадиційні форми проведення музично-сценічної діяльності та варіювати їх з метою постійної підтримки інтересу до неї. Популярністю користуються форми телевізійних передач, музично-розважальних програм, шоу-програм, телесеріалів, ток-шоу тощо.
- 3 - Планувати тематику, зміст та оптимальну кількість музично-сценічних форм на перспективу з їх поступовим ускладненням.
- 4 - Залучати до участі талановитих студентів та спонукати менш активних. Важливо не залучати лише одних і тих же студентів, бо творча активність та інтерес інших будуть падати.
- 5 - Залучати до участі в музично-сценічних формах різні творчі художні колективи, а також найкращих студентів з сольними виступами.
- 6 - Допускати для виступів студентів лише з добре вивченим, “готовим” музичним номером.
- 7 - Вести планомірну підготовку до виступу в творчій емоційній атмосфері. Термін на підготовку до творчого заходу повинен бути достатнім для того, щоб виконавці змогли підготуватися до виступу, провести репетиції на сцені, повідомити місце номеру в загальному сценарії програми.
- 8 - Приділяти особливу увагу побудові заходу, його тривалості, різнохарактерності музичного матеріалу та його якості. Приоритетність у підготовці капусників, музично-розважальних програм та інших музично-сценічних форм надавати сюжетному розвитку.
- 9 - Здійснювати яскраве оформлення сцени (декорації), продумувати сценічні костюми для учасників.
- 10 - Ретельно здійснювати вибір ведучих та творчо складати для них текст, бо від змістовності та емоційності останнього буде залежати успіх сприймання заходу. Мова ведучих повинна бути яскравою та образною, а інформація – змістовною та цікавою.

- 11 - Надавати в процесі музично-сценічної діяльності основи акторської та режисерської майстерності, знайомити з законами сцени, правилами побудови масових свят.
- 12 - Не примушувати студентів до участі в сценічних виступах, а стимулювати їх до самостійної ініціативи у виявах творчої активності на власному прикладі та прикладах інших студентів.
- 13 - Заохочувати учасників музично-сценічних форм з метою підтримки постійного інтересу до творчого музикування, продумувати систему стимулювання.
- 14- Наближати сценічний виступ до свята, яке б було стимулом для подальшого творчого самовираження, що приносить позитивні емоції та задоволення від творчої віддачі.
- 15 - Залучати всіх студентів до відвідування творчих музично-сценічних заходів, на прикладі яких спонукати їх до виявлення творчої активності.

В ході формувального експерименту визначено критерії якості музично-сценічної продукції (музичних творів, текстів, танцювальних композицій, сценаріїв тощо). Ними стали:

- відповідність музики та слова (пісня), музики і рухів (танець), глибоке розкриття змісту музичних і художніх образів (інтерпретація);
- відповідність та доречність музичного номеру тематиці та рівню творчого заходу;
- емоційність, проникливість виконання музичних номерів;
- професіоналізм, динамізм виконання;
- артистизм;
- музично-сценічна та мовна культура.

Впровадження методики формування творчої активності в експериментальній роботі спиралося на музично-творчі здібності студентів, їх інтереси і нахили, вибір творчих форм, методів та засобів роботи у відповідності до рівня підготовки студентів та етапу впровадження методики, використання системи оцінки результативності творчої діяльності, на створення атмосфери співтворчості, співробітництва, на формування навичок колективної діяльності та відповідальності за її результати.

У реалізації даної методики важливим є аспект комплексного застосування сучасних засобів навчання (аудіо-, відео- та комп'ютерної техніки) і різноманітних музичних інструментів (синтезаторів, електроінструментів тощо).

Створення оптимальної атмосфери позитивного емоційного забарвлення педагогічного процесу, творчого мікроклімату також сприяє формуванню творчої активності студентів, перетворює процес музично-сценічної діяльності на улюблений.

Важливим є застосування методів стимуляції творчої активності студентів, які ми розробили з урахуванням педагогічних ідей з цього питання С.Сисоєвої [159, с. 85-89]

1. Стимулювання інтересу до творчої діяльності.

Мотивація будь-якої творчої діяльності базується на задоволенні інтересів, а коли вони зникають, втрачається потреба в діяльності. Підтримці інтересу сприяють цікавість музичного матеріалу, розповіді про творчість та сценічну діяльність композиторів, піаністів, диригентів, співаків, акторів. Стимулювати інтерес можна особистим прикладом сценічної творчої діяльності або на прикладі інших викладачів та студентів. Використання елементу змагання також може сприяти виявленню творчої активності. Як зазначають студенти в своїх анкетах (12%), до творчої активності їх спонукають творчі здобутки інших студентів.

2. Стимулювання креативності шляхом створення педагогічних ситуацій, що вимагають творчого вирішення завдань.

Цей метод стимуляції тісно пов'язаний з першим і передбачає використання в навчально-виховній роботі ділових ігор, проблемно-пошукових і творчих форм, інноваційних технологій навчання та виховання, удосконалення традиційних.

3. Стимулювання зацікавленості студентів у результатах своєї творчої музично-сценічної діяльності.

Яскравим показником творчої активності є її результативність. Студенти мають усвідомлювати важливість та якість результатів своєї музично-сценічної творчості, бачити можливість подальшого використання їх в майбутній професійній роботі.

Разом з тим, особливі вимоги мають висуватися до змісту творчих завдань, їх доречності, до навчального і музичного матеріалу. До того ж, творчі завдання мають обов'язково перевірятися та оцінюватися, а найкращі з них - наводитися у приклад іншим.

4. Стимулювання позитивного емоційного забарвлення творчого процесу.

Особливості музичного мистецтва обумовлюють яскраво емоційну сторону процесу творчості. Виконання музичних творів як творчий процес перестає існувати без емоційності, власного бачення, стає механічним. Саме тому, спостерігається своєрідність виконання одних і тих же музичних творів різними виконавцями, що свідчить не лише про рівень професіоналізму, а і про рівень творчості.

Разом з тим цей процес має приносити задоволення, позитивні емоції, переживання. Палітра емоційних фарб може бути різноманітною - від солодких мук творчості, музи натхнення до розачарування від невдач. Емоційне багатство свідчить про творче самовираження особистості.

5. Створення творчої атмосфери, стимулювання творчої ініціативи студентів.

Виникненню творчої активності студентів сприяють доброзичливість, об'єктивність викладача, відсутність критичних, категоричних оцінок на адресу студентів, демократичний стиль спілкування. Це дає можливість для висування оригінальних ідей, гіпотез, створення нових продуктів творчості.

Отже, визначення основних методів стимулювання надає можливості удосконалення творчої активності студентів.

Реалізація методики формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності визначена ефективною. Завдяки її впровадженню у студентів інтенсивно формувалися знання, уміння і навички творчої самореалізації в умовах музично-виконавської та театралізованої діяльності. Позитивних змін набули мотиваційна, евристична і діяльнісно-вольова сфери.

II.3. Динаміка сформованості творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності

Результати дослідницько-експериментальної роботи з формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності дозволили визначити ефективність запропонованої методики. Вимірювання сформованості творчої активності студентів, її складових компонентів базувалося на зіставленні контрольної та експериментальної груп, порівнянні діагностичних зрізів, на аналізі результатів констатувального і формувального експериментів. Були визначені зміни в структурі компонентів творчої активності, застосовані різні методи діагностування рівнів розвиненості творчої активності студентів: анкетування, інтерв'ювання, проективні методики, статистичні методи обробки експериментального матеріалу.

В нашому дослідженні було проведено три педагогічні зрізи – початковий, проміжний і підсумковий.

Вивчення динаміки сформованості творчої активності молодших студентів ґрунтувалося на зіставленні даних констатуючого дослідження з підсумковими даними формуючого. Аналіз результатів порівняння свідчить про те, що студенти експериментальної групи, з якими проводилась цілеспрямована робота з формування досліджуваного поняття, мають значно вищий розвиток творчої активності на всіх її рівнях порівняно зі студентами контрольної групи, які не були залучені до формувального експерименту.

В умовах експерименту ми провели більш детальну перевірку ефективності методики, яка вже отримала позитивну оцінку та схвальні відгуки від викладачів. Під впливом дослідно-експериментальної роботи у студентів експериментальної групи порівняно з контрольною відбулися важливі зміни. Дані анкетування свідчать про розширення кола музично-творчих інтересів, покращення їхнього якісного аспекту та стійкості, а

також про виникнення нових потреб у самовираженні та нових форм їхньої реалізації в музично-сценічній діяльності.

Для діагностування здатності до утворення продуктів музично-сценічної діяльності ми використовували творчі завдання за програмою констатувального експерименту. В результаті аналізу їх виконання в контрольній та експериментальній групах виявилось, що після проведення дослідження в експериментальній групі у студентів активізувалась творча самореалізація в музично-сценічній діяльності, зросла ініціативність у пошуку нової інформації, шляхів та засобів самовираження, розвинулась гнучкість розумових процесів, здатність нестандартно, неординарно вирішувати проблеми, розвинулись вміння та навички інтерпретації музичних творів, здатність до самоорганізації, саморегуляції, здатність отримувати задоволення не тільки від продуктів, а й від процесу творчості.

Аналіз отриманих після проведення дослідно-експериментальної роботи матеріалів дозволив вивести порівняльні дані рівнів сформованості творчої активності студентів.

Аналіз здобутих експериментальних даних на початковому зрізі дозволив дійти висновків: студенти контрольної та експериментальної груп виявили недостатність знань щодо основ музично-сценічної діяльності, низький рівень умінь і навичок виконання творчих завдань, недостатню розвиненість мотиваційного спрямування. Студенти не виявляли здатності до рефлексії. Спостерігався спонтанний вияв творчої активності студентів під час їх участі у музично-виконавських формах музично-сценічної діяльності за рекомендацією викладача. Не маючи досвіду проведення музично-сценічних форм, студенти не виявили ініціативності і самостійності, почувалися невпевнено у доборі музичного матеріалу і створенні окремих номерів.

Однак окремі студенти продемонстрували достатньо сформовані знання відповідної діяльності, вміння творчої самореалізації в умовах сценічного публічного виступу. Вони виявляли ініціативність, самостійність у вирішенні творчих завдань музично-сценічної діяльності, виявляли здатність до рефлексії.

Початковий діагностичний зріз виявив недостатню розвиненість всіх компонентів творчої активності та дозволив охарактеризувати загальний стан сформованості творчої активності студентів в процесі музично-сценічної діяльності як незадовільний.

На другому проміжному зрізі, що здійснювався в експериментальній і контрольній групах, були зафіксовані наступні зміни. В процесі опитування та анкетування студентів експериментальної групи було з'ясовано, що підвищився інтерес, зацікавленість до музично-сценічної діяльності, рівень відповідних знань, умінь, навичок. Творчі завдання, що були запропоновані студентам на другому етапі впровадження методики формування творчої активності, виконувалися на більш високому рівні

1.	Написання власних пісень	В	51	28,81	77	43,5	52	29,38	48	27,12
		С	54	30,51	84	47,46	52	29,38	74	41,81
		Н	72	40,68	16	9,04	73	41,24	55	31,07
2.	Написання текстів до пісень	В	46	25,99	58	32,77	47	26,56	48	27,12
		С	61	34,46	71	40,11	61	34,46	65	36,72
		Н	70	39,55	48	27,12	69	38,98	64	36,16
3.	Інтерпретація музичних творів	В	32	18,08	65	36,72	33	18,64	39	22,03
		С	103	58,19	93	52,54	102	57,63	106	59,89
		Н	42	23,73	19	10,73	42	23,73	32	18,08
4.	Розігрування сценки	В	58	32,77	87	49,15	55	31,07	55	31,07
		С	58	32,77	74	41,81	68	36,16	68	38,42
		Н	61	34,46	16	9,04	58	32,77	54	30,51
5.	Створення перекладень, аранжувань (фонограм) пісень	В	29	16,38	45	25,42	26	14,69	32	18,08
		С	48	27,12	64	36,16	52	29,38	58	32,77
		Н	100	56,5	68	38,42	99	55,93	87	49,15
6.	Постановка танцювальних композицій	В	45	25,42	68	38,42	48	27,12	48	27,12
		С	68	38,42	77	43,5	74	41,81	81	45,76
		Н	64	36,16	32	18,08	55	30,07	48	27,12
7.	Сценічне втілення художнього образу	В	51	28,81	87	49,15	52	29,38	61	34,46
		С	74	41,81	74	41,81	77	43,5	74	41,81
		Н	52	29,38	16	9,04	48	27,12	42	23,73
8.	Написання сценаріїв позакласних заходів	В	52	29,38	80	45,2	48	27,12	58	32,77
		С	74	41,81	74	41,81	81	45,76	77	43,5
		Н	51	28,81	23	12,99	48	27,12	42	23,73
9.	Підбір акомпаненту	В	51	28,81	77	43,51	55	31,07	64	36,16
		С	90	50,	81	45,76	87	49,15	84	47,46
		Н	36	8520,	19	10,73	35	19,77	29	16,38

				34						
--	--	--	--	----	--	--	--	--	--	--

Аналіз результатів підсумкового зрізу показав, що респонденти експериментальної групи, де впроваджувалася розроблена методика, продемонстрували вищі результати порівняно з контрольною групою, а саме: в експериментальній групі на 23,65 % збільшилась кількість студентів, які виконували творчі завдання на високому та середньому рівнях творчої активності. Так, особливо суттєві зміни помітні в результатах виконання інтерпретації музичних творів, сценічному втіленні художнього образу, в написанні сценаріїв (15 - 20 %). Створення пісень, текстів, як найбільш складні творчі завдання, дали незначні зміни (від 2 % до 13 %). У контрольній групі не спостерігалися значні зміни показників (від 2 % до 7 %).

Найбільш складним для виконання студентами залишилося творче завдання “Створення перекладень, аранжувань (фонограм) пісень” (низький рівень – 38,42 %). Складність умов виконання даного завдання (відсутність інструменту, відповідних умінь і навичок) не дозволяють студентам виконувати його на достатньо високому рівні. До того ж, сучасні комп’ютерні технології розширюють пошук потрібних фонограм (мінусовок) через інтернет, що полегшує підбір супроводу до пісень, необхідних для виконання в різних музично-сценічних заходах.

Поетапне вивчення динаміки змін рівнів творчої активності відображено у трьох зрізах – початковому, проміжному та підсумковому. Результати дослідно-експериментальної роботи репрезентовані показниками кількісного аналізу здобутих даних в табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Динаміка змін рівнів творчої активності студентів

Група	Рів	Рівні творчої активності	Початковий зріз		Проміжний зріз		Підсумковий зріз	
			К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Експериментальна		В	45	25,42	61	34,46	80	45,2
		С	74	41,81	77	43,5	81	45,76
		Н	58	32,77	39	22,04	16	9,04
Разом:			177	100	177	100	177	100
Контрольна		В	45	25,43	48	27,12	51	28,81
		С	77	43,5	80	45,2	80	45,2
		Н	55	31,07	49	27,68	46	25,99
Разом			177	100	177	100	177	100

--	--	--	--	--	--	--	--

Аналізуючи динаміку змін рівнів творчості в початковому зрізі контрольна та експериментальна групи показали різниці щодо рівнів творчої активності. В експериментальній групі простежувалися зміни в експериментальній групі збільшився на 9,04 %, середній – на 1,69 % (на 23,73 %), тоді як зміни в контрольній групі були незначними (високий і середній рівень збільшилися на 3,39 %). На підсумковому зрізі творчої активності в експериментальній групі була виявлена більше на високому рівні творчості, а на низького рівня знизився (на 23,73 %) і гістограма 4).

Динаміка формування творчої активності в експериментальній групі

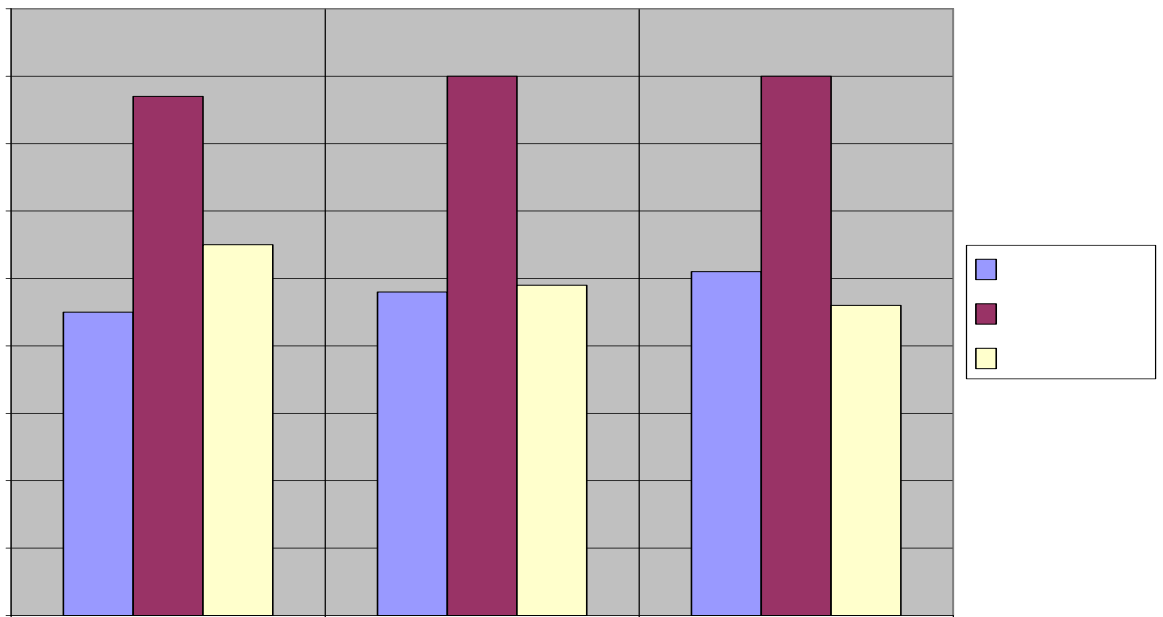
Високий зріз

проміжний зріз

У контрольній групі зрушення мали місце в основному в перебігу від низького до середнього рівня. Показник високого рівня творчої активності за весь час експерименту збільшився лише на 3,38 %, середнього - на 1,7 %, низького – зменшився на 5,08 % (гістограма 5).

Гістограма 5

Динаміка формування творчої активності в контрольній групі

В процесі дослідження у порівняльному аналізі результатів важливою була фіксація змін у найважливіших критеріях творчої активності та її показниках.

Так, відчутно змінилися показники рівнів мотиваційного критерію у студентів експериментальної групи. Нами було повторно проведено анкетування (додаток А), метою якого було з'ясування у респондентів змін основних показників мотиваційного критерію творчої активності. Відповіді оцінювалися за трьохбальною системою (в балах від 1 до 3) і належали низькому, середньому та високому рівням сформованості кожного. Студенти експериментальної групи відзначали підвищення у себе інтересу та бажання брати участь у різних музично-сценічних заходах. Було зафіксовано потребу у постійній участі в будь-яких формах (музично-виконавських, театралізованих) музично-сценічної діяльності, адже студенти отримували естетичну насолоду від самого процесу та його результатів. Студенти контрольної групи відзначали незначні зміни в розвитку мотиваційної сфери.

На основі показників мотиваційного компонента формування творчої активності ми виділили і порівняли у студентів контрольної і експериментальної груп три рівні його сформованості – високий, середній та низький. Результати узагальнені в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Динаміка змін рівнів мотиваційного компонента творчої активності

Група	До експерименту						Після експерименту					
	Високий ступінь		Середній ступінь		Низький ступінь		Високий ступінь		Середній ступінь		Низький ступінь	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Експериментальна	36	20,34	85	48,02	56	31,64	94	53,11	76	42,94	7	3,95
Контрольна	41	23,16	82	46,33	54	30,51	48	27,12	80	45,2	49	27,68

Як видно із табл. 2.15, в експериментальній групі на 32,77 % підвищився показник високого рівня, на 27,69 % знизився показник низького рівня мотиваційного компонента творчої активності, що виявляється в підвищенні інтересу до музично-сценічної діяльності, виявленні бажання брати участь у відповідних заходах, в оптимальній мотивації творчої активності. Показник високого рівня в контрольній групі підвищився лише на 4 %, а низького - знизився на 3 %, що свідчить про якісні зміни лише в експериментальній групі саме після впровадження розробленої методики формування творчої активності.

Досліджуючи динаміку розвитку евристичного компоненту творчої активності, ми з'ясували зміни у розвитку інтелектуально-творчої ініціативи студентів та креативності.

Аналізуючи динаміку розвитку інтелектуально-творчої ініціативи, можна зазначити, що найбільші зміни відбулися у рівнях виявлення ініціативності в створенні нових продуктів музичної діяльності (зменшення низького рівня на 44,07 %, збільшення середнього та високого – на 22,03 %). Студенти цікавилися різними музично-сценічними заходами, самі пропонували самостійно підготовлені номери їх організаторам. Ініціативність доповнювалась результативністю, набувала характеру стабільного виявлення. У контрольній групі відповідні зміни відбулися лише на середньому та низькому ступенях (на 5,65 %).

Інший показник “Ініціативність у набутті знань, умінь, навичок” в експериментальній групі більше змінився на низькому рівні (зменшився на 27,69 %), на високому - збільшився на 17,38 %, на середньому - на 11,3 %. У контрольній групі зміни були незначними (від 1,7 % до 5,2 %). Це свідчить про те, що студенти відчували недостатню кількість знань, умінь і

навичок музично-сценічної діяльності, яку бажали поповнити у навчально-виховній діяльності.

Вивчення ініціативності в інтерпретації музичних творів демонструє значне збільшення показників середнього та високого рівнів (на 18,08 %), тоді як рівень низького залишився незмінним. Ця тенденція зберіглася і серед студентів контрольної групи, де зміни відбулися лише на середньому (зменшення на 3,95 %) і високому (збільшення на 3,95 %) рівнях.

Таким чином, в експериментальній групі зміни даних у визначенні показників інтелектуально-творчої ініціативи спостерігаються на всіх рівнях (від 11,3 % до 44,07 %), тоді як в контрольній групі зміни є незначними (від 1,7 % до 5,65 %).

Для повного аналізу динаміки розвитку евристичного критерію творчої активності ми проаналізували зміни у креативності студентів. Дослідження креативності демонструє найбільшу динаміку змін в експериментальній групі у показнику уміння створювати оригінальні продукти творчої діяльності, де низький рівень зменшився на 28,81 % та збільшився рівень високий (на 21,45 %) та середній (на 7,34 %) рівні. Дослідження цього показника в контрольній групі виявило незначне зменшення низького (2,26 %), середнього (8,47 %) та збільшення високого рівня (на 10,73 %).

Два інші показника також демонструють значні зміни в експериментальній групі – зменшення показника низького рівня на 23,16 % та підвищення високого на (22 - 23 %). У контрольній групі ці показники демонструють зменшення низького рівня лише на 1,7 %, а підвищення високого на 7 – 9 %.

Простежуючи динаміку евристичного компонента творчої активності в експериментальній групі ми визначили, що інтелектуально-творча ініціатива у поєднанні з креативністю студентів стала більш результативною. Творча активність виражалась не тільки в ініціативності учасників музично-сценічної діяльності, а і в створенні ними нової оригінальної продукції. Взаємозв'язок цих складових продемонстрував достатньо значні зміни у розвитку евристичного компоненту творчої активності студентів експериментальної групи, тоді як в контрольній групі виявлення його часто обмежувалась лише ініціативністю студентів.

Динаміка розвитку евристичного компоненту творчої активності студентів узагальнена в табл. 2.16.

Таблиця 2.16

**Динаміка змін рівнів евристичного компонента
творчої активності**

До експерименту	Після експерименту
-----------------	--------------------

Група	Високий ступінь		Середній ступінь		Низький ступінь		Високий ступінь		Середній ступінь		Низький ступінь	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Експериментальна	35	19,77	80	45,2	62	35,03	61	34,46	92	51,98	24	13,56
Контрольна	36	20,34	81	45,76	60	33,9	37	20,9	82	46,33	58	32,77

За результатами, узагальненими в табл. 2.16, в експериментальній групі на 14,69 % підвищився показник високого рівня, на 21,47 % знизився показник низького рівня евристичного компонента творчої активності, що виявляється у стабільній ініціативності в музично-сценічній діяльності, виявленні креативності у підготовці та проведенні відповідних заходів, у тому, що творча активність стала продуктивною. Показники високого і низького рівнів у контрольній групі змінилися лише на 1 %, що є не суттєвим у процесі формувального експерименту.

Разом з тим, позитивні зміни в експериментальній групі щодо евристичного компонента відбулися повільніше, менш результативно, ніж зміни рівнів мотиваційного компонента.

Аналізуючи динаміку розвитку діяльнісно-вольового компонента творчої активності, можна зазначити, що особливих змін зазнав показник “уміння самостійно оперувати знаннями, уміннями, навичками” (зменшення низького рівня з 23,73 % до 0 %, збільшення високого - на 27, 12 %, що дорівнює 74,58 %).

Уміння самостійно здобувати знання в музично-сценічній діяльності також отримало позитивні зміни (високий рівень збільшився на 31,08%, склавши 74,58 %, інші 25,42 % - належать середньому рівню).

Вивчення відповідних показників у межах контрольної групи показало незначну динаміку змін в основному на низькому та середньому рівнях (від 3 % до 14 %), що свідчить про позитивний вплив традиційної системи навчально-виховної роботи.

Досліджуючи “уміння самостійно створювати власні музичні твори на основі трансформації та інтерпретації знань, умінь і навичок музично-сценічної діяльності”, цей найскладніший показник отримав менші зміни, а саме: в експериментальній групі – зменшення низького рівня на 28,81 %, підвищення середнього - на 18,08 % та високого - на 10,73 %. В контрольній групі показники високого рівня залишилися без змін, середній

збільшився, а низький – зменшився на 5,45%. Таким чином, більш результативні зміни рівнів самостійності простежуються серед студентів експериментальної групи, тоді як в контрольній вони є не значними.

Результати дослідження показників цього компонента дозволяють зазначити, що зміни, зафіксовані в експериментальній групі, проявлялися в більш високій мірі самостійності студентів під час підготовки та участі в музично-сценічній діяльності.

Динаміка змін рівнів діяльнісно-вольового компонента творчої активності узагальнена в табл. 2.17.

Таблиця 2.17

Динаміка змін рівнів діяльнісно-вольового компонента творчої активності

Група	До експерименту						Після експерименту					
	Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень		Високий рівень		Середній рівень		Низький рівень	
	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%	К-ть	%
Експериментальна	64	36,16	66	37,29	47	26,55	83	46,89	76	42,94	18	10,17
Контрольна	62	35,03	69	38,98	46	25,99	65	36,72	69	38,98	43	24,29

Як зафіксовано в табл. 2.17, в експериментальній групі на 10,73 % підвищився показник високого рівня, на 16,38 % знизився показник низького рівня діяльнісно-вольового компонента творчої активності, що виявляється в самереалізації студентів в музично-сценічній діяльності, виявленні самостійності у підготовці та проведенні відповідних заходів, у тому, що творча активність стала реалізованою. Показники високого і низького рівнів у контрольній групі змінилися в межах 2 %, що є не суттєвим в процесі експерименту.

Таким чином, досліджуючи компоненти творчої активності за основними критеріями та показниками, ми зафіксували зростання всіх показників у студентів експериментальної групи. Найбільш істотні зміни відбулися в проявах ініціативності та креативності (від 10 % до 44 %).

Дані експерименту виявили деякі закономірності, які відбулися в експериментальній групі:

- 1) студенти, що досягли високого рівня творчої активності, проявляли її в різних сферах музичної діяльності, їм притаманна ініціатива та бажання брати участь у різноманітних творчих заходах;
- 2) рівень творчої активності не залежить від загальної успішності, але впливає на розвиток музичної та професійної майстерності;
- 3) у процесі різноманітних музично-сценічних форм студенти експериментальної групи набули досвіду творчої музичної діяльності, відповідальності за її результати, підвищилася музично-сценічна та загальна педагогічна культура.

Для підтвердження і з'ясування позитивних результатів впровадження розробленої методики формування творчої активності нами була розроблена та застосована анкета випускника (додаток Ж) серед студентів експериментальної і контрольної груп. Усі студенти засвідчили підвищення у себе рівня творчої активності (повністю або частково). Студенти експериментальної групи дали тільки позитивну відповідь, тоді як в контрольній групі 50 % респондентів зазначили часткове підвищення.

Серед ефективних форм впливу на розвиток творчої активності студенти експериментальної групи назвали як навчальну, так і позакласну музично-сценічну діяльність, особливо підкреслюючи позитивний вплив спецкурсу “Основи музично-сценічної діяльності”, адже у навчальній роботі ці теоретичні знання та практичний досвід не надаються. 80 % студентів контрольної групи визначили лише навчальну діяльність. У відповідях на запитання про творчі здобутки та їх причини студенти експериментальної групи називали участь та перемоги у творчих конкурсах, музично-виконавській та театралізованій діяльності. Студенти контрольної групи називали серед своїх творчих досягнень – участь у творчих гуртках та фахових конкурсах. Як правило, ці досягнення є результатом природних музичних здібностей та роботи педагогічного колективу з їх виявлення в одній із галузей музичного виконавства, свідчать про те, що творчий розвиток студентів відбувається за традиційною методикою, без урахування значення в цьому процесі музично-сценічних форм.

На питання про визначення найбільш дієвих заходів, студенти експериментальної групи назвали всі заняття творчого спрямування, музично-сценічні заходи, особливо виділяючи “Свято останнього дзвоника”, конкурси “Міні-шлягер”, “Міс-коледжанка”, новорічні шоу-вистави, театралізовані розмови, дитячі музичні вистави.

Студенти контрольної групи не завжди могли назвати конкретні заходи, деякі з респондентів давали розрізнені відповіді, що підтверджувало відсутність системи формування творчої активності.

Цікавим для студентів виявилось питання якісних змін у процесі участі в музично-сценічних формах. Студенти контрольної групи, участь яких у відповідних заходах була епізодичною, у більшості випадків

виявила важливим набуття досвіду творчої музичної діяльності.

Студенти експериментальної групи зафіксували у себе наступні зміни:

- набуття досвіду творчої музичної діяльності (100 %);
- вплив на підвищення професійної майстерності (100 %);
- перенесення творчого стилю роботи в різні сфери музично-педагогічної діяльності (92,66 %);
- підвищення успішності (43,5 %);
- зростання інтересу до навчання (50 %);
- підвищення ініціативності (85,31 %);
- підвищення самостійності (71,19 %);
- підвищення рівня рефлексії (50 %);
- емоційне задоволення, піднесення від процесу творчості (85,31 %);
- розвиток творчого мислення, розширення кругозору (85,31 %);
- вироблення установки на творчість (85,31%).

Отже, серед якісних змін студенти експериментальної групи назвали підвищення рівнів творчої активності.

Таким чином, характер змін, динаміка розвитку творчої активності студентів експериментальної групи дають підстави для висновку про ефективність та результативність запропонованої методики.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. У розділі з'ясовані питання педагогічного керівництва формуванням творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності. Проведеним експериментальним

дослідженням встановлено, що рівень розвиненості творчої активності студентів залежить від рівнів розвиненості її основних компонентів у їх органічній взаємодії. Це дає підставу стверджувати, що формування творчої активності вимагає цілісного підходу. Представлена експериментальна методика забезпечує цілісний розвиток творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності. Аналіз результатів дослідження підтверджує ефективність запропонованої нами системи педагогічних впливів.

2. У процесі констатувального експерименту були визначені рівні творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності, розроблена їх характеристика на основі мотиваційного, евристичного та діяльнісно-вольового критеріїв та відповідних показників. Аналіз рівнів творчої активності студентів (високий (продуктивно-творчий) – 25,42 %, середній (перехідний) – 42,66 % , низький (репродуктивний) – 31,92 %) дозволив зробити висновок про те, що загальний стан творчої активності є недостатнім для повноцінного творчого розвитку майбутнього вчителя музики, для удосконалення системи музично-педагогічної освіти на сучасному етапі та визначив потребу в розробці ефективної методики формування творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності.

3. Методика формування творчої активності студентів впроваджувалася за трьома напрямками: мотиваційним, інформаційно-пізнавальним та творчо-діялісним та в процесі трьох етапів: мотиваційно-організаційного, творчо-пізнавального та творчо-практичного. Розроблена методика ґрунтувалася на врахуванні специфіки виявлення творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності. Методику спрямовано на оновлення змісту музично-педагогічної підготовки, інтеграцію навчальної та позакласної діяльності.

4. На основі розробленої класифікації визначено специфіку основних музично-сценічних форм, найбільш ефективних для формування творчої активності студентів. Ними виявилися театралізовані форми музично-сценічної діяльності, такі як: музичні вистави, капусники, розважальні програми, КВК, а також їх модифікації – шоу-вистави, театралізовані розмови, презентації, фантазії, ревію тощо. Доведено, що максимальне використання активного музикування учасників цих заходів, творча інтерпретація музичних творів у поєднанні з акторською майстерністю, синтез діяльності актора і музиканта активно розвивають творчу активність, здібності майбутнього вчителя, надають основи сценічної майстерності.

5. З'ясовано поетапність підготовки основних музично-сценічних форм, наведено методичні рекомендації з метою оптимізації педагогічного керівництва процесом їх підготовки і проведення, що забезпечує позитивний вплив на формування творчої активності студентів.

6. Зроблено висновок, що на підвищення творчої активності студентів значною мірою впливає введення спецкурсу “Основи музично-сценічної діяльності”, який в процесі теоретичних і практичних занять готує студентів до активного виявлення себе в різних формах музично-сценічної діяльності в умовах, наближених до майбутнього професійного середовища; являється важливою складовою розробленої методики формування творчої активності студентів.

7. На етапі формувального експерименту були розроблені критерії діагностики та методика оцінювання рівнів виявлення творчої активності в цілому. На основі розроблених критеріїв визначення сформованості творчої активності студентів та здобутих даних статистичної обробки їх подано порівняльний аналіз здійсненого дослідження експериментальних і контрольних груп. Ми дійшли висновку, що рівні творчої активності суттєво підвищилися, насамперед, у виконанні завдань вторинної творчості. Разом з тим, запропонована методика позитивно вплинула і на загальну музично-педагогічну підготовку, підвищення рівня загальних, музичних та педагогічних знань, умінь та навичок, набуття професійної майстерності.

8. Перевірка результативності методики формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності виявила певну динаміку змін у структурі досліджуваного поняття: в експериментальній групі – позитивні зміни спостерігалися у межах – 19 – 24 %, тоді, як у контрольній – лише на 3-5 %, що свідчить про ефективність розробленої методики і вихідної гіпотези.

Розроблена система педагогічного керівництва формуванням творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності озброює педагога конкретними методами та прийомами роботи зі студентами, дозволяє удосконалити практичну діяльність викладачів, зокрема у сфері урізноманітнення наявних методик формування творчої активності студентів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення та нове вирішення проблеми формування творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності, що знайшло відображення в теоретичному обґрунтуванні організаційно-методичних засад формування творчої активності, розробці та експериментальній перевірці методики формування творчої активності. Проведене дослідження та виконання всіх поставлених завдань довели правомірність висунутої гіпотези і дали підстави зробити такі висновки:

1. Відповідно до головних пріоритетів сучасної національної школи та європейських підходів, спрямованих на інтенсифікацію музично-педагогічної освіти, актуалізуються проблеми дослідження умов для формування творчої активності студентів - майбутніх учителів музики. Аналіз проблеми в теоретичній площині та практичному вимірі показав, що дана проблема відображає одне з актуальних завдань сучасної педагогіки і вимагає міждисциплінарного розгляду – з філософських, психологічних, педагогічних та музикознавчих позицій. Незважаючи на дослідження окремих аспектів музично-педагогічної підготовки, питання музичного навчання студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності вивчено недостатньо. Встановлено, що одна з причин гальмування результативності підготовки творчого фахівця – це відсутність відповідної методики формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності.

2. На основі теоретичного аналізу наукової літератури та узагальнення власного досвіду уточнено сутність поняття “творча активність” стосовно діяльності вчителя музики, що розглядається нами як інтегрована якість особистості, що виражається в її прагненні та здатності до створення нового в різних галузях музично-виховної діяльності. Визначено структуру творчої активності, яка складається з таких компонентів: мотиваційний, евристичний, діяльнісно-вольовий.

3. Виявлено та обґрунтовано особливості впливу музично-сценічної діяльності на формування творчої активності студентів педагогічного коледжу. Завдяки інтегруванню різних видів мистецтва музично-сценічна діяльність містить можливості для реалізації творчої активності студентів педагогічного коледжу. Ми розглядаємо її як різновид синтезованої музичної діяльності, що інтегрує в собі різні види мистецтва в умовах сценічного публічного виступу. Визначено два види музично-сценічної діяльності (музично-виконавську та тетралізовану), доведено недостатнє використання їх у процесі формування творчої активності студентів педагогічного коледжу – майбутніх учителів музики.

4. Критеріями сформованості творчої активності студентів у музично-сценічній діяльності визначено: мотиваційний, що виражає спрямованість особистості на музично-сценічну діяльність, евристичний, що визначається ступенем інтелектуально-творчої ініціативи та креативності, діяльнісно-

вольовий, що характеризується ступенем творчої самостійності, спрямованості на саморозвиток. На основі застосування визначених критеріїв і показників з'ясовано рівні творчої активності студентів у музично-сценічній діяльності - низький (репродуктивний), середній (перехідний) і високий (продуктивно-творчий). Встановлено, що загальний стан творчої активності студентів є недостатнім для забезпечення повноцінної підготовки майбутнього вчителя музики до музично-виховної роботи в школі, потребує розробки ефективної методики формування цієї якості в процесі музично-сценічної діяльності.

5. Методика формування творчої активності передбачає певну послідовність: від формування позитивної мотивації, стимулювання у студентів бажання брати участь у музично-сценічних заходах через розширення ерудиції в теоретичних питаннях та розвиток практичних умінь і навичок музично-виконавської, акторської та режисерської діяльності до їх реалізації в умовах сценічного виступу. Розроблена методика ґрунтується на врахуванні специфіки виявлення творчої активності студентів у процесі музично-сценічної діяльності. Методику зорієнтовано на оновлення змісту музично-педагогічної підготовки, на зближення форм та методів навчального процесу та позакласної роботи, систематичність використання комплексу творчих завдань в усіх видах музичної діяльності, стимулювання самостійної творчості в музично-сценічних формах, спонукання студентів до рефлексивного усвідомлення результатів та якості власної музично-сценічної продукції.

6. Методика формування творчої активності в процесі музично-сценічної діяльності містить три етапи – мотиваційно-організаційний, творчо-пізнавальний та творчо-практичний, що забезпечують поступовий перехід від спонтанних до усвідомлених виявів у студентів творчої активності. На мотиваційно-організаційному етапі здійснюється формування позитивної мотивації, стійких переконань щодо розвивальних можливостей участі в музично-сценічній діяльності. Доведено результативність застосування на цьому етапі наступних методів: проведення бесід та дискусій щодо сценічної діяльності видатних музикантів, співаків, педагогів, залучення студентів до цілеспрямованих спостережень і аналізу музично-сценічних заходів, до порівняння виконавських інтерпретацій музичних творів інших студентів, до спільного обговорення результатів виявлення творчої активності студентами в процесі музично-сценічної діяльності. На творчо-пізнавальному етапі відбувається розширення теоретичної ерудиції, розвиток практичних умінь і навичок музично-виконавської, акторської та режисерської діяльності із застосуванням наступних методів: виконання комплексу творчих завдань, моделювання педагогічних і сценічних ситуацій, проведення рольових ігор, евристичних бесід, аналіз результатів індивідуальної і колективної музично-сценічної діяльності. Доведено, що

застосування спецкурсу “Основи музично-сценічної діяльності” є однією з важливих складових методики формування творчої активності студентів, що створює підґрунтя для розширення теоретичних знань і набуття студентами практичних умінь творчої діяльності у різних музично-сценічних формах. На творчо-практичному етапі здійснюється реалізація набутих знань, умінь і навичок у процесі участі студентів у різних музично-сценічних заходах із застосуванням методів виконання творчих завдань з розробки сценаріїв, сценічного втілення художнього образу, моделювання театралізованих форм музично-сценічної діяльності, самооцінки власної творчої діяльності.

7. Практичного значення набувають методичні рекомендації щодо проведення різноманітної музично-сценічної діяльності, їх форм, структури, етапів підготовки, специфіки роботи з ведучими та іншими учасниками, підготовки окремих номерів музично-виконавської та театралізованої діяльності. Врахування методичних рекомендацій оптимізує керівництво процесом їх підготовки та забезпечує позитивний вплив на формування творчої активності студентів.

8. Результати дослідно-експериментальної роботи дали можливість зафіксувати позитивну динаміку формування творчої активності у студентів експериментальної групи порівняно з контрольною, що проявлялося в зростанні позитивної мотивації, збагаченні теоретичних знань та практичних умінь і навичок студентів в музично-сценічній діяльності. Так, високий рівень творчої активності у студентів експериментальної групи підвищився на 19,78 %, тоді як в контрольній групі – лише на 3,4 %. Відповідні зміни простежуються у даних низького рівня: в контрольній групі показник знизився на 5 %, тоді як в експериментальній - на 24 %. Отримані результати свідчать про ефективність запропонованої методики і вихідної гіпотези. Упровадження запропонованої методики дозволяє вдосконалити формування творчої активності студентів педагогічного коледжу в процесі музично-сценічної діяльності.

Проведене дослідження з питання формування творчої активності студентів педагогічного коледжу не вичерпує всіх аспектів проблеми. До подальших напрямів досліджень вважаємо за доцільне віднести такі, як: дослідження творчої активності студентів у процесі навчальних занять, розробку даної проблеми стосовно специфіки інструментального та вокального виконавства, вивчення зарубіжного досвіду з даної проблеми тощо.

Проведене дослідження створює підстави для розробки методичних рекомендацій Міністерству освіти і науки України щодо введення до навчального плану спеціальності 6.010100 “Педагогіка і методика середньої освіти. Музика” нових навчальних предметів, таких як гра та аранжування на синтезаторах (в межах додаткового музичного

інструменту), основи музично-сценічної діяльності, основи акторської та режисерської майстерності, основи звукорежисерської роботи тощо; додаткових кваліфікацій (“Режисура дитячих масових свят”, “Організатор музично-сценічної діяльності”); введення гуртків та факультативів (театральна студія, дитячий музичний театр, факультатив ляльководів); авторських спецкурсів творчого спрямування, які б сприяли формуванню творчої активності студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамян В.Ц. Совершенствование профессиональной подготовки будущего учителя средствами театральной педагогики: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. - К., 1992. - 195 с.
2. Агапова Т.П. Формирование творческой активности студентов произведениями живописи в учебном процессе: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Х., 1996. - 209 с.
3. Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів до творчої професійної діяльності: Всеукр. наук. конф. Тези... 5-7 жовтня 1993 р. - Університет системних досліджень: КДПУ ім. Драгоманова; ред. кол. З.І.Слепкань (відп.ред). - К., 1993. - 240 с.
4. Актуальные проблемы музыкального образования // сб. науч. трудов /Киевская консерватория им. П.И.Чайковского / гл. редактор И.Д. Безгин, - К., 1990. - 144 с.
5. Алеїніков М.М. Розвиток музично-творчих здібностей молодших школярів у ігровій діяльності (на матеріалі дитячих музичних шкіл та музичних студій): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. - К., 1995. - 26 с.
6. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. – Казань: КГУ, 1988. – 236 с.
7. Андреев В.И., Попов Л.М, Посталюк Н.Ю. Факторы и критерии развития творческих способностей студентов в условиях перестройки высшей школы // Развитие творческой активности студентов в учебной, научно-исследовательской деятельности студентов: Сб. науч. трудов. - М., 1990. - С. 29 - 39.
8. Андрієвська Н.Ф. Формування готовності майбутнього вчителя музики до організації дозвілля учнів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 /АПН України. Інститут педагогіки. - К., 1994. - 21 с.

9. Андрющенко В.П. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до музично-естетичної діяльності: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. - О., 2000. – 20 с.
10. Аристотель. Метафизика: пер. с древнегр. /Сост. С.И.Еремеев. – СПб.: Алетейя; К.: Эльга, 2002. - 826 с.
11. Арчажникова Л.Г. Профессиографический анализ исполнительской деятельности учителя музыки // Специфика и совершенствование инструментальной подготовки на музыкально-педагогическом факультете: Сб. науч. трудов. - Куйбышев, 1985. - С. 3 - 13.
12. Астахов А.И. Воспитание творчеством: Книга для учителя. - М.: Просвещение, 1986. - 157 с.
13. Бабий В.И. Развитие творческой деятельности младших подростков на занятиях музыкой в общеобразовательной школе: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / НИИ педагогики УССР. – К., 1986. – 167 с.
14. Барахтян М.М. Формування у студентів професійних артистичних умінь як компонента педагогічної майстерності: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / КДПУ ім.М.П.Драгоманова. - К., 1993. – 20 с.
15. Белая Н.Л. Формирование творческой активности студентов музыкально-педагогических факультетов педвузов в процессе индивидуального обучения: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1985. – 218 с.
16. Бердяев Н.А. Философия свободы. Смысл творчества. – М.: Правда, 1989. – 607 с.
17. Библер В.С. Мышление как творчество. – М., Политиздат, 1975. – 399 с.
18. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества. – Ростов: Изд-во РГУ, 1983. – 176 с.
19. Богоявленская Д.Б. Пути к творчеству. – М., Знание, 1981. – 96 с.
20. Богоявленская Д.Б. Субъект деятельности в проблематике творчества // Вопросы психологии. – 1999. – №2. – С. 35 -41.
21. Большая советская энциклопедия. – М.: БСЭ – 1976. – т. 25., С. 330.
22. Борисова Е.А. Формирование творческих способностей младших школьников в процессе музыкальной учебно-игровой драматизации: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01, Украинский пед.университет им. М.П.Драгоманова. - К., 1993. – 128 с.
23. Брылин Б.А. Музыкально-творческое развитие учащихся в условиях досуга. - К.: КГИК, 1998. – 202 с.
24. Брилін Б.А. Педагогічні основи музично-творчого розвитку учнів старших класів у сучасних формах дозвілля: Автореф. Дис. ... д-ра пед. наук: АПН України. Інститут педагогіки. - К., 1998. – 40 с.

25. Будянський В.І. Шкільний театр: навч. посіб. – Суми: 2002. – 183 с.
26. Василев Стефан. Теория отражения и художественное творчество. - М.: Прогресс, 1970. – 496 с.
27. Вишнякова Н.Ф. Развитие творческой активности младших школьников (на материале внеклассных музыкальных занятий в условиях школ продлённого дня): Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Моск. гос. пед. ин-т. – М., 1980. – 16 с.
28. Вища освіта в Україні: навч. посіб. /За ред. В.Г.Кременя, С.М. Ніколаєнка. – К.: Знання, 2005. – 327 с.
29. Волобуєва Т.Б. Развитие творческой активности учащихся младших классов средствами новых технологий обучения: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01, – К., 1996, - 190 с.
30. Волощук І.С. Науково-педагогічні основи формування творчої особистості. – К.: Пед. думка, 1998. – 160 с.
31. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. - М.: Просвещение, 1991. – 96 с.
32. Гадалова І.М. Формування основ соціальної активності молодших школярів засобами мистецтва: Навч. посіб. - К., 1991.- 16 с.
33. Гапоненко Л.А. Психологические аспекты развития творческой личности будущего учителя //Формирование активности творческой личности в учебном процессе школы и вуза: Сб. науч. тр. /Под ред. В .К.Буряк, Л.В. Кондрашова. - Кривой Рог, 1996. – С. 90-99.
34. Гегель Г. Система наук: пер с нем. – СПб.: Наука, 1994. - Ч.1, - 196 с.
35. Гіптерс З.В. Художня самодіяльна творчість студентів як засіб естетичного виховання майбутніх спеціалістів: Метод. посібник /Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Львівський науково-практичний центр. - Л.: Каменярь, 1998. - 144 с.
36. Гончаренко С.І. Український педагогічний словник. - К.: Либідь, 1997- 376 с.
37. Горемычкин А.И. Совершенствование процесса музыкального развития учащихся педагогических училищ: (на занятиях муз. литературой): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1981. – 16 с.
38. Гринчук І.П. Формування музично-аналітичних умінь майбутнього вчителя музики: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04, - К., 1997 . – 24 с.
39. Гуляева Л.М. Эстетическое воспитание и творческая активность личности: - М.: Знание, 1983. – 62 с.
40. Джердималиева Р.Р. Реализация принципа самостоятельности в процессе методической подготовки студентов на муз-пед факультете в курсе преподавания методики музыкального воспитания и практики: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1981. – 16 с.

41. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття). - К.: Райдуга, 1994. - 61 с.
42. Диденко С.В. Формирование творческой активности младших школьников в условиях организации эстетической оценочной деятельности: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1987. – 156 с.
43. Євдокимов О.В. Нові педагогічні технології організації навчання студентів. – Дис. ... канд. пед. наук. 13.00.01. – Х., 1997. – 181 с.
44. Ермаш Г.Л. Творческая природа искусства. – М.: Искусство, - 1977. – 320 с.
45. Жуганов А.В. Творческая активность личности: содержание, пути формирования и реализации /Отв. ред. А.Н.Иезуитов. – 2-е изд., Л., Наука, 1991. – 143 с.
46. Зайцева І.Є Розвиток естетичної культури майбутніх учителів засобами театрального мистецтва: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04, - К., 2001. – 20 с.
47. Заремба Л.В. Формування у студентів пединститута готовності к організації внеурочної діяльності учасників: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01, - К., 1990. - 150 с.
48. Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту. - К., 1994. - С. 24 - 62.
49. Зелинская Н.М. Индивидуальный подход к учащимся музыкантам как условие развития их творческой самостоятельности: (на материале работы с музыкальным произведением): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – М., 1988. – 15 с.
50. Зміст і методика позакласної виховної роботи за інтересами: Метод. посібник / О.В.Безпалько, І.О.Трухін, Т.В.Говорун та ін.; Відп. ред. А.Й.Капська. – К.: КДПУ, 1993. – 120 с.
51. Иванова Д.Г. Формування готовності майбутнього вчителя до розвитку творчої активності молодших школярів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. – О., 1997. – 16 с.
52. Иванова Н.В. Элементы театральной педагогики в системе профессиональной подготовки учителя: Автореф. Дис. ... канд. пед. наук. – Минск, 1993. – 20 с.
53. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика: Пер. с нем. – М.: Педагогика, 1991. – 240 с.
54. Интенсификация творческой деятельности студентов (ред. В.И. Андреева) – Казань, 1990. – 197 с.
55. Исаева Л.А. Изучение уровней развития творческой активности студентов в процессе педагогической практики // Профессиональная направленность музыкального образования: Сб. тр. – Саратов, – 1980 . – С. 26 - 30.
56. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; за ред. В.Г. Кременя. - К.: Знання, 2005. – 767 с.

57. Каган М.С. Социальные функции искусства. – Л.: Знание, 1978. – 36 с.
58. Канделаки Н.Г. Воспитательная функция музыки и ее роль в стимулировании познавательной деятельности студентов //Активизация учебно-воспитательного процесса на музыкально-педагогическом факультете. - Куйбышев, - 1983. – С. 97-107.
59. Карпова Е.Ф. Активизация творческого мышления студентов как важное звено профессионально-педагогической направленности обучения //Профессиональная направленность музыкального образования в педагогическом вузе. – Саратов, - 1979. - Вып. 2, С . 5 – 15.
60. Карпова Е.Ф. О развитии творческой активности студентов в классе фортепиано //Профессиональная направленность музыкального образования в педвузе. – Саратов, 1978. - Вып. 1, С. 24 - 31.
61. Карпова Е.Ф. Пути развития творческой активности у студентов в процессе их профессиональной подготовки //Профессиональная направленность музыкального образования /Под ред. Г.В.Яковлева. – Саратов, 1980. – С. 4 - 10.
62. Кичук Н.В. Формирование творческой личности учителя в процессе вузовской профессиональной подготовки: Дис. ...доктора пед. наук: 13.00.01. – К., 1993. – 386 с.
63. Кічук Н.В. Формування творчої особистості вчителя. – К.: Либідь, 1991. – 96 с.
64. Козлова Э.В. Формирование познавательной активности студентов музыкально-педагогического факультета в процессе спецсеминара по методике музыкального воспитания //Профессиональная подготовка студентов музыкально-педагогического факультета /Под ред. Э.К.Сэт. – Куйбышев, 1975. – С. 3 - 8.
65. Комаровська О.А. Театр і школа: виховують одностудії. Книга для вчителя та батьків. – Ніжин: ТОВ “Видавництво Аспект - Поліграф”, 2006. – 92 с.
66. Кондратюк О.П. Розвиток творчої активності студентів /Радянська шк. – 1990. - №5. С. 88 - 90.
67. Костюшко Г.О. Розвиток творчої активності молодших школярів засобами театральної самодіяльності: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00. 01. - К., 1999. - 157 с.
68. Костанян С.Х. Формирование профессиональной активности будущего учителя в процессе его методической подготовки: Автореф . дис. ... канд. пед. наук. - М., 1992. - 20 с.
69. Кравчук П.Ф. Формирование развитой личности студента. - К.: Вища школа, 1984. – 145 с.
70. Кравчук П.Ф. Формирование творческого потенциала личности в системе высшего образования: Автореф. дис. ... д-ра фил. наук. - М.,

1992. – 32 с.
71. Кремень В.Г. Педагогічна освіта України – важливий чинник підвищення ефективності навчання // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія /Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. - К.: Знання, 2005. - С. 699 – 708.
  72. Кругликов Р.И. Творчество и память // Интуиция, логика, творчество / отв. ред. М.И.Панов. - М.: Наука, 1987. - С. 23 - 36.
  73. Лабунець В.М. Педагогічне забезпечення творчої активності школярів у процесі колективного народно-інструментального музикування: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. - К., 1993 - 16 с.
  74. Лещинская А.З., Луганов В.И. Подготовка будущего учителя к профессиональной деятельности //Формирование активной творческой личности в учебном процессе школы и вуза / Под ред. В. К.Буряк, Л.В.Кондрашова. - Кривой Рог. , 1996. – С. 113 - 119.
  75. Лилов А. Природа художественного творчества. - М.: Искусство, 1981. - 480 с.
  76. Лобова О.В. Формування творчої активності молодших школярів у процесі музично-естетичного виховання: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. /Інститут педагогіки АПН України.- К., 1998.- 20 с.
  77. Лозова В.І. Пізнавальна активність школярів: (спецкурс із дидактики). - Х.: Основа, 1990. - 89 с.
  78. Лук А.Н. Мышление и творчество. - М.: Политиздат, 1976. - 144 с.
  79. Лук А.Н. Психология творчества.- М.: Наука, 1978. - 127 с.
  80. Макридина Л.А. Формирование у студентов педагогических училищ творческого отношения к будущей профессиональной деятельности /методические рекомендации/. - Запорожье, 1996. - 34 с.
  81. Макридіна Л.О. Формування у студентів педагогічних училищ творчого ставлення до професійної діяльності: Автореф. дис. ... канд . пед. наук.- Запоріжжя, 1996. – 16 с.
  82. Мальков С.М. Педагогічні умови формування динаміки розвитку самодіяльного студентського художнього колективу: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 /Київський держ. Інститут культури.- К., 1996. - 15 с.
  83. Мартинович Н.С. Развитие творческого потенциала личности учителя средствами искусства: Дис. ... канд. пед. наук. - Луганськ. - 1997. - 170 с.
  84. Мартянова Г.М. Зміст, форми і методи формування креативності учнів засобами музики. - Кривий Ріг, 1995. - 129 с.
  85. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы /Пер. с англ. Г.А. Балл и др. (общ. ред). – М.: СМЫСЛ, 1999. – 425 с.
  86. Мейерхольд В. Э. Статьи, письма, речи, беседы. М.: - Искусство, 1968. - Т. 1. - 480 с.

87. Мейлах Б.С. Психология художественного творчества: предмет и пути исследования //Психология процессов художественного творчества /ств. ред. Б.С.Мейлах и Н.А.Хренов// - Л.; Наука, 1980. - С . 5 - 23.
88. Мейлах Б.С. Процесс творчества и художественное восприятие – комплексный подход: опыт, поиски, перспективы. - М.: Искусство, 1985. - 318 с.
89. Мельникова С.И. Развитие творческих возможностей обучаемых.- Харьков, 1980. - 96 с.
90. Мистецтво в школі /збірка статей/ упорядник Гадалова І.М. Випуск І. - К., 1996. - 68 с.
91. Мистецтво в школі /збірка статей/ упорядник Гадалова І.М. Випуск 2 . - К., 1997. - 139 с.
92. Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції: теоретичні та методичні засади розвитку: тези міжнар. наук. конференції, К.-Суми , 2004. - 398 с.
93. Моляко В.А. Психология решения школьниками творческих задач. - К.: Рад. школа, 1983.- 95 с.
94. Моляко В.А. Психологические проблемы творческой одаренности. – К.: Об-во „Знание” Украины, 1995. – 52 с.
95. Моляко В.А. Психология творческой деятельности. - К.: Знание, 1978. - 44 с.
96. Москаленко В.Г. Теоретический и методический аспекты музыкальной интерпретации: Дис... д-ра искусствоведения: 17.00.02 /Киевская гос. консерватория им. П.И. Чайковского. - К., 1994. - 212 с.
97. Мостова І.В. Формування педагогічно-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 /Луганський держ. пед. інститут ім. Т.Г.Шевченка.- Луганськ, 1998. - 18с.
98. Музалев А.А. Межпредметные связи как средство повышения педагогического мастерства преподавателей: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.01. - К., 1991. - 24 с.
99. Музыкальное воспитание школьников и профессиональная подготовка учителя музыки: //Сб. науч. тр. /Перм. гос. пед. ин-т, Глазов. гос. пед. ин-т им. В.Г.Короленко: (Отв. ред. К.Ф.Никольская-Береговская) - Пермь: 1978. - 87 с.
- 100.Музыкальное искусство // составитель Т.Е.Соломонова. - Ташкент: Изд-во лит. и искусства, 1982. - 247 с.
- 101.Музыкальное искусство и формирование нового человека /ред. кол.: А.Г.Костюк (гл. ред. и сост.) - К.: Муз. Україна, 1982. - 238 с.
- 102.Музыкальное образование – личность – культура //Московская консерватория им. П.И.Чайковского. - М., 1989. - 128 с.

- 103.Музыковедческая подготовка школьного учителя // редкол.: М.И. Ройтерштейн и др. - М., 1984. - 113 с.
- 104.Музичне мистецтво у духовному розвитку особистості // ред. О. Гальонка: Чернігів. літ.-меморіальний музей М.М.Коцюбинського. - Чернігів, 1993. - 223 с.
- 105.Мясный С.Н. Пути совершенствования специальной подготовки учителей общеобразовательной школы: (на материале музыкально-педагогических факультетов пед. институтов): Автореф. дис. ... канд. пед. наук. - К. 1982.- 15 с.
- 106.Надеждинская Т.И. Об условиях реализации творческих возможностей студентов //Профессиональная направленность музыкального образования / Под. ред. Г.В.Яковлева.- Саратов, 1978. - С. 16-25.
- 107.Назаров А.Ф. Формирование основ педагогической импровизации в процессе профессиональной подготовки учителя музыки: Автореф. дис... канд. пед. наук. - М., 1984.- 15 с.
- 108.Національна доктрина розвитку освіти //: Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія /Уклад.: О.О.Любар; за ред. В.Г.Кременя. - К.: Знання, 2005. - С. 644 - 657.
- 109.Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету імені М.Гоголя. - Ніжин: ДПУ, 2003. - № 2., 142 с.
- 110.Немирович-Данченко В.И. Рождение театра. Воспоминания, статьи, заметки, письма. - М.: - Правда, 1989 - 537 с.
- 111.Немыкина И.Н. Развитие интеллектуальной активности студентов в условиях музыкально-педагогических учебных заведений: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. - М., 1982. - 16 с.
- 112.Низамов Р.А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов.- Казань: Изд-во Казан. университета. 1975.- 303 с.
- 113.Низамов Р.А. Психолого-педагогические основы развития познавательной активности студентов //Проблемы развития познавательной активности студентов. - Казань, 1980. - С. 3 - 60.
- 114.Низамов Р.А. Развитие активности студентов в учебном процессе /Вопросы вузовской педагогики. Казань – 1973. - С. 3 - 33.
- 115.Ніколаї Г.Ю. Дидактичне обґрунтування виконавської підготовки майбутніх учителів музики: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 /КДК ім. Тараса Шевченка. - К., 1992. - 17 с.
- 116.Новіков Б.В. Творчість і педагогіка //Вісник Національного технічного університету України „Київський політехнічний університет”: Філософія. Психологія. Педагогіка: Зб. наук. праць. – К., 2001. – № 3. – Кн. 1. – С. 18–24.
- 117.Обертинська А.П. Основи терії драми та сценарної майстерності: навчальний посібник. – К.: Державна академія керівних кадрів

- культури і мистецтв, 2002. – 132 с.
- 118.Одинокова И.И. Особенности творческой деятельности студентов музыкально-педагогического факультета //Стимулирование творческой активности студентов музыкально-педагогического факультета /Под ред. Л.В.Грековой.- Куйбышев, 1986., С. 3-10.
  - 119.Олексюк О.М. Формування духовного потенціалу студентської молоді: Монографія / Ред. Коваль Л.Г. – К.: КДіК, 1996. – 253 с.
  - 120.Олиас Г. Аспекты творческого музыкального обучения //Музыка в школе.- 1991.- №1.- С. 22 - 23.
  - 121.Павлов Ю.В. Студент и творческое мышление // Учить студентов мыслить творчески, Пермь, 1971. - С. 3 - 11.
  - 122.Падалка Г.М. Учитель, музыка, діти. – К.: Рад.школа, 1982. – 144 с.
  - 123.Педагогіка: Допущено Мін-вом вищ. і серед. спец. освіти УРСР як навч. посібн. для студ. ун-тів / За ред. А.М.Алексюка. – К.: Вища школа, 1985. – 205 с.
  - 124.Педагогічний словник / За ред. дійсного члена АПН України М.Д. Ярмаченка. – К.: Педагогічна думка, 2001. – С. 156.
  - 125.Пелех Л.Р. Формування особистості майбутнього вчителя у системі масових виховних заходів вищого навчального закладу: Дис. ... канд . пед. наук: 13.00.04 /Рівненський економіко-гуманітарний інститут. - Рівне, 2001. - 180 с.
  - 126.Петрович В.С. Організація позаурочної виховної діяльності учнів вищих професійних училищ: Дис. ...канд.пед.наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України.- К., 1997. - 220 с.
  - 127.Переухенко Г.І. Традиції і практика впливу театральної педагогіки на підготовку майбутніх учителів: Дис. ... канд.пед.наук: 13.00.01 /Київський університет ім. Тараса Шевченка. - К., 1998. - 180 с.
  - 128.Перовская Л.С. О развитии творческой активности на занятиях сольфеджіо //Професиональная направленность музыкального образования / под ред. Г. В. Яковлева. - Саратов, 1983. - С.90 – 96.
  - 129.Песталоцци И. Г. Избранные педагогические сочинения, Т. 2. - М., 1963. - 221 с.
  - 130.Платон. Собрание сочинений: В 4т.//Под ред. А.Ф.Лосева и др. - М.: Мысль, 1990. - Т.1. – 860 с.
  - 131.Полонский В. М. Оценка качества научно-педагогических исследований. - М.: Педагогика, 1987. – 144 с.
  - 132.Поляков Е. Н. Решение педагогических задач как средство развития у старшеклассников педагогического мышления, в кн.: Вопросы формирования личности учителя в условиях педагогического института, - Саратов, 1979. - С. 102 - 115.
  - 133.Пономарёв Я.А. Психология творчества и педагогика: М.: Педагогика, 1976. – 279 с.

134. Пономарёв Я. А. Развитие проблемы научного творчества в советской психологии // Проблемы научного творчества в современной психологии. - М., Наука, 1971. - С. 46 - 150.
135. Посталюк Н. Ю. Творческий стиль деятельности: Педагогический аспект. - Казань: Изд-во ун-та, 1989. - 206 с.
136. Проблемы активности студентов // отв. Ред. Л. А. Серафимов /, Изд-во Ростовского ун-та, Ростов-на-Дону, 1975. - 166 с.
137. Профессионально-педагогическая направленность преподавания специальных дисциплин на музыкальных факультетах. // отв. ред. Г. С. Кожевников, - Казань, 1984. - 182 с.
138. Профессионально-творческая подготовка студентов в вузе // ред. Т. А. Хмель /, - М., 1980. - 120 с.
139. Психологический словарь / Под ред. В.П.Зинченко, Б.Г.Мещерякова: 2-е изд. перераб. и доп. - М.: Педагогика-Пресс, 1996. - С. 153.
140. Психология: Словарь / Под общ. ред. А.В.Петровского и М.Г. Ярошевского. - М.: Изд-во полит. лит-ры, 1990. - С. 138.
141. Радул В. В. Діагностика особистості майбутнього вчителя. - К.: Вища школа, 1995. - 150 с.
142. Развитие творческой активности педагогов, воспитателей в процессе деловых игр на курсах повышения квалификации /отв. ред. Н.Н. Лобанова. - М., 1989. - 84 с.
143. Развитие творческой активности студентов в учебной, научно-исследовательской деятельности // ред. В.Коханович. - М., 1990. - 172 с.
144. Развитие творческой активности студентов: опыт, проблемы, перспективы / ред. А. П. Дяков, Г. В. Горченко, Воронеж, изд-во ВГУ, - 1991. - 169 с.
145. Резерв успеха - творчество // под ред.: Г. Нойнера и др. пер. с нем. И. И. Огородниковой - М.: Педагогика, 1989, - 118 с.
146. Рибалка В.В. Психологія розвитку творчої особистості: Навч. посібник.- К.: ІЗМН, 1996. - 236 с.
147. Родак И. И. Сущность творческой активности учащихся в учебном процессе // Сов. Педагогика, 1989 - № 4. - С. 69-73.
148. Рождественская Т. М. Об одном из путей формирования научно-познавательных интересов и творческой активности учащихся вузов // Формирование творческой активности личности ученика и студента /под ред. Н. И. Кувшинова: Сб науч. тр.- Омск., 1975. - С . 22-129.
149. Романець В.А. Психологія творчості: навч. посібник для студ. вищих навч. закладів. - К.: Либідь, 2001. - 286 с.
150. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. - СПб: Питер, 1999. - 720 с.

151. Руденко Л.С. Інноваційний підхід до формування творчих здібностей учнів у позаурочній виховній діяльності // Рідна шк. – 2003. – № 9. – С. 52–54.
152. Руденко Л.С. Позаурочна виховна діяльність як система виховання творчих здібностей учнів // Соціалізація особистості: Зб. наук. праць. – К.: Логос, 2000. – Вип. 2. – С. 237–244.
153. Руденко Л.С. Формування творчих здібностей учнів 5-9 класів у позаурочній роботі засобами музичного мистецтва. Дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київський національний університет культури і мистецтв. - К., 2004. - 277 с.
154. Руденко Л.С. Творча робота педагога як одна з головних умов формування творчих здібностей учнів / Культурна політика в Україні у контексті світових трансформаційних процесів: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / Заг. ред. Подкопаєв В.П., Чернець В.Г. Наук.ред.-упоряд. Різник О.О. – К.: ДАКККіМ, 2001. – С. 258–260.
155. Руденко Л.С. Теоретична модель формування творчих здібностей учнів 5-9 класів засобами музичного мистецтва у позаурочній роботі // Соціалізація особистості: Зб. наук. праць / За заг. ред. проф. А.Й. Капської. – К.: Логос, 2002. – Т. XVIII. – С. 183–193.
156. Рудницька О.П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: Навч. посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 248 с.
157. Рунин Б. М. Вечный поиск – М.: Искусство, 1964, - 176 с.
158. Самитов В. З. Творческая направленность процесса совместной деятельности педагога и студентов как условие становления личностных качеств музыканта-исполнителя / на индивидуальных занятиях в классе спец. Инструмента: Дис. ... канд. пед. наук, К., - 1991., 214 с.
159. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: навч. посібник для студентів вузів / КДПУ ім. Драгоманова. К.: Фірма “ВИПОЛ”, 1994. – 112 с.
160. Славчев А., Васильєва Д. Подготовка учителей музыки в Пловдивском музыкально-педагогическом институте // Музыка в школе. – 1990. - №2 – С. 60-63.
161. Слостенин В.А. Педагогика. Инновационная деятельность. – М.: Педагогика, 1997. – 222 с.
162. Слостенин В. А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки – М., Просвещение, 1976. – 160 с.
163. Слостенин В. А. Формирование творческой личности будущего учителя – М.: Сов. Педагогика, 1975. - №1, С. 83 - 93.
164. Смиренський В. М. Формування у майбутніх вчителів музики готовності до педагогічної імпровізації: Автореф. Дис. ... канд. пед.

- наук. 13.00.04 /Київський університет ім. Т. Шевченка. – К., 1998. – 16 с.
165. Сокольская Ж. А. Теоретические основы формирования творческой активности студентов в процессе музыковедческой подготовки // Совершенствование подготовки учителя музыки на музыкально-педагогическом факультете: Сб науч. тр. / ред. И.Н. Немыкин. - Свердловск., 1991. – С. 55 - 65.
166. Спиноза. Избранные произведения: В 2т.- М.: Госполитиздат, 1957.- Т.1. - 637 с.
167. Станиславский К.С. Моя жизнь в искусстве. – М.: Искусство, 1980. – 431 с.
168. Станиславский К.С. Собрание сочинений: В 8 т./ Ред.М.Н.Кедров (глав.ред.) – Т.2. Работа актера над собой. – М.: Искусство, 1954. – 424 с.
169. Стратан Т. Б. Формування педагогічної майстерності вчителя музики засобами мистецтва. Автореф. Дис. ... канд. пед. наук, 13.00.04, - К., 1996, 25 с.
170. Страхов И. В. Психология творчества. – Саратов: СГПИ, 1968. – 78 с.
171. Ступницкий И. С., Гасанов С.С. Развитие творческой активности студентов в процессе изучения общественных наук. – К.: Вища школа, Голов. Изд-во, 1981. – 44 с.
172. Сущенко О. Г. Развитие творческой активности будущего учителя в учебной деятельности /на материале дисциплин педагогического цикла /: Дис. ... канд. пед. наук, 13.00.01, Луганск, 1992. – 187 с.
173. Сэт Э.К. Развитие творческой активности студентов в классе хорового дирижирования музыкально-педагогического института. – Дис. ... канд. пед. наук, 13.00.02, М., 1973. – 201 с.
174. Танько Т.П. Музично-педагогічна освіта в Україні, - Х.: Основа, 1998 . – 192 с.
175. Творча діяльність педколективів та учнів / з досвіду роботи шкіл залізничного району м. Києва / ред.кол: В. Слюсаренко (відп. ред.) та ін. – К., 1994. – 111 с.
176. Творчі можливості учнів та оцінка рівня їх сформованості: Методичні рекомендації для керівників загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, училищ та класних керівників / Укл. С.О.Сисоева, Р. Х. Вайнола. / К.: УСДО, 1993. – 20 с.
177. Творчість, духовність, гуманізм в просторі освіти: Зб. доповідей наук.-практ. конф., м. Вінниця 20-21 жовтня 1998р. / Т. Б. Буяльська та ін. / ред.; Вінницький держ. Технічний університет. – Вінниця: Універсум – Вінниця, 1998. – 178 с.
178. Творчість і самореалізація особи / Ред. кол. : Л. Т. Левчук / відп.ред. та ін. К.: Либідь, 1992. – 134 с.

179. Творчий метод і естетичні категорії: Зб. наук. Праць / Дніпропетровський ун-т ім. 300-річчя воз'єднання України з Росією / ред. кол.: К. П. Фролова (відп. ред. та ін), Дніпропетровськ, 1996. – 95 с.
180. Терентьева Н.А. Художественно-творческое развитие младших школьников на уроках музыки в процессе целостного восприятия различных видов искусства. – М., 1990. – 184 с.
181. Тимошенко Н. П. Формирование педагогических умений и навыков у студентов музыкально-педагогических факультетов: Дис. ... канд. пед. наук 13.00.01 / НИИ педагогики УССР. – К., 1991. – 198 с.
182. Умовля формирования педагогических умений и творческих способностей учителя музыки: /сб. статей: Л.Г. Арчажникова / отв. ред. / и др. - Ярославль, 1982. – 133 с.
183. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання // Вибрані педагогічні твори: У 2 т. – Т.1. - К., 1982. - С. 370.
184. Философский энциклопедический словарь /Под ред. И.Т.Фролова. - 5-е изд. - М.: Политиздат, 1987. - 590 с.
185. Фома Аквинский. Сочинения: Пер. с лат. /Сост. А.В.Апполонов. - 2-е изд.-М.: УРСС, 2004. – 229 с.
186. Формирование творческой активности личности учащихся / сб. статей / Редкол. А. П. Медведицков (отв. ред.) и др. – Омск.: Ом ГПИ, 1979. – 166 с.
187. Формирование активной, творческой личности в учебном процессе школы и вуза / В. К. Буряк, Л. В. Кондрашова / ред. /; Криворожский пед. институт – Кривой Рог, 1996. – 201 с.
188. Формування творчої особистості вчителя для оновлення національної школи : тези доповідей Всеукр. наук. - практ. конф./ О. М.Коберник (відп. ред.) Уманський державний педагогічний інститут ім. П.Г.Тичини. – Умань, 1993. – 281 с.
189. Формування творчої особистості: проблеми і суперечності / Ред. кол. : В. В. Крижко / відп. ред. / та ін. – Запоріжжя, 1995. - 143с.
190. Фрицюк В.А. Формування креативності майбутніх учителів музики: Автореф. дис. ... канд. пед. наук., 13.00.04 - Вінниця, 2004. - 20 с.
191. Хижная О.П. Формирование художественно-творческой самостоятельности младших школьников в процессе музыкально-сценической деятельности: Дис... канд. пед. наук: 13.00.01 /Украинский педагогический университет им. М.П.Драгоманова. - К., 1993. - 150 с.
192. Хлебнікова О.В. Формування досвіду музично-виконавської діяльності у студентів вузів культури: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київський державний університет культури і мистецтв. – К., 1998. – 16 с.

193. Холоденко В.О. Розвиток творчої активності молодших школярів у процесі інтеграції різних видів музичної діяльності: Автореф. дис. ... канд. пед. наук. - М., 1992. - 20 с.
194. Чугунова Э. С. Социально-психологические особенности творческой активности инженеров.- Л.: 1986. – 161 с.
195. Шахова Р.Ф., Кустырёв Ю.И. Социально-философские и психолого-педагогические основы развития творческой активности студентов в учебно-воспитательном процессе // Развитие творческой активности студентов в учебной, научно-исследовательской деятельности студентов / ред. В.И. Коханович. – М., 1990. – С. 22 - 29.
196. Шевченко Г.И. Методика выявления уровней музыкально-творческой активности студентов на факультетах начальных классов // Теория и практика высшего педагогического образования / Под ред . В. А. Слостёнина. – М., 1986. – С. 69 - 74.
197. Шульгина В. Д. Зміст і форми виховної роботи вчителів музики в школі / Київський педагогічний інститут ім. О.М.Горького. - К., 1991 . – 47 с.
198. Шумилин А.Т. Вопросы становления теории творчества // Проблемы философии, - К.: Высш. шк., 1978, - вып. 44 – с. 12-15.
199. Шумилин А.Т. Проблемы теории творчества. – М.: Высшая школа, 1989. – 143 с.

200. Шуртакова Т.В. Развитие творческой художественной активности студентов как условие формирования их мировоззрения средствами познавательной активности // Проблемы развития познавательной активности студентов / ред. Р.А. Низамов. – Казань, 1980. – С. 60-82.
201. Щукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе. – М.: Просвещение, 1979. – 160 с.
202. Ярошевский М. Г. Психология творчества и творчество в психологии // Вопросы психологии. – 1985. - № 6, - с. 23.
203. Bruner I.S. The culture of education.- Cambridge /MASS/: Harward University Press.-1996., - 214 p.
204. Creativity. Selected readings. /Ed: B. E. Vernon. Harmond. Sworth, Midds, Penduin, 1978., - 400 p./
205. Flach F.F. Choices. Coping creatively with personaly change.-Toronto: Bautam., 1979.- 169 p.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Анкета № 1

Дослідження мотиваційно-емоційного критерію творчої активності студентів

1. Чи виявляєте Ви інтерес до музично-сценічної діяльності (МСД)?
2. Які мотиви, творчі потреби спонукають Вас до участі в МСД?
3. Як часто Ви берете участь у музично-сценічних заходах? З чиєї ініціативи?
4. Чи з задоволенням Ви берете участь у МСД?
5. Які форми МСД Вам подобаються найбільше та приносять емоційне задоволення (концерти, конкурси, капусники тощо)? Чому?
6. Чи берете Ви участь у створенні сценаріїв творчих заходів?
7. Чи пропонуєте Ви власні ідеї під час підготовки до них?
8. Чи подобається Вам втілювати власний творчий задум на сцені (в ролі музичного виконавця, актора, режисера)?
9. Чи бажаєте Ви підвищити рівень творчої активності в процесі участі в різних формах музично-сценічної діяльності?

Анкета №2**Дослідження інтелектуально-творчої ініціативи студентів**

1. Як часто Ви виявляєте ініціативу у набутті знань, умінь, навичок?
2. Як часто Ви берете участь у виступах? З чієї ініціативи?
3. Чи характерний для Вас (за останній рік) поштовх до творчої діяльності? До якої?
4. Як часто з предметів спеціального циклу Ви шукаєте відповіді на питання, що зацікавили Вас, в додатковій літературі?
5. Як часто Ви задаєте викладачам запитання відносно навчально-виховної діяльності?
6. Чи намагаєтесь Ви спілкуватися з викладачами, творчий спосіб роботи яких хочете перейняти?
7. Як часто Ви виявляєте ініціативність в інтерпретації музичних творів?
8. Хто є ініціатором виявлення вашої творчої активності в музично-сценічній діяльності?
9. Чи пропонуєте Ви власні ідеї під час підготовки до музично-сценічних заходів (концертів, конкурсів, капусників тощо). Чому?
10. Як часто Ви виявляєте ініціативність у створенні нових продуктів музичної діяльності? Яких?

Анкета № 3**Дослідження виявлення критеріїв творчої активності студентів під час виконання творчих завдань**

(Результати визначаються за трьохбальною системою)

Завдання	Критерії творчої активності		
	мотиваційний	евристичний	Діяльнісно-вольовий

1. Створення мелодій			
2. Підбір акомпанементу			
3. Створення пісень, інших музичних творів			
4. Створення перекладень, аранжувань			
5. Інтерпретація музичних творів			
6. Розігрування сценок			
7. Постановка танцювальних композицій			
8. Написання сценаріїв позакласних заходів			
9. Сценічне втілення художнього образу			

ДОДАТОК Д

Анкета № 4

Дослідження виявлення креативності студентів

Результати визначаються за трьохбальною системою (сформовано, частково сформовано, не сформовано)

1. Здібність висувати ідеї відносно специфіки музично-педагогічної діяльності.
2. Ініціативність у набутті знань, поштовх до пошуку нової інформації.
3. Альтернативність мислення.
4. Активність.
5. Фантазія.
6. Ініціатива та творче мислення в інтерпретації музичних творів, в музично-сценічній діяльності
7. Самостійний вибір засобів музичної виразності під час виконання музичних творів.
8. Уміння співпрацювати в творчій музично-сценічній діяльності.
9. Уміння організовувати творчу діяльність інших.
10. Уміння використовувати досвід творчої діяльності інших.
11. Уміння висувати план та оригінальні варіанти вирішення завдань.
12. Створення оригінальних продуктів музичної та музично-сценічної діяльності.

Додаток Е**Анкета № 5,****Дослідження діяльнісно-вольового критерію творчої активності студентів**

1. Чи вмієте Ви самостійно здобувати знання? Чи навчали Вас цьому в школі? В коледжі?
2. Які форми самостійної навчально-пізнавальної діяльності Ви використовуєте?
  - робота з літературою в читальному залі бібліотеки;
  - робота з літературою вдома;
  - бесіда з тими, хто знає цю проблему краще - іншими студентами, викладачами;
  - робота з конспектами лекцій;
  - інші.
3. Чи задовольняють Вас форми самостійної роботи, які застосовуються в коледжі?
4. Чи вважаєте Ви себе підготовленими до самостійного набуття знань?
5. Чи досліджували Ви якусь проблему, пов'язану з музикою (курсові роботи, анотації до творів, аналіз музичних творів)?
6. Як багато часу щоденно Ви витрачаєте на самостійну позанавчальну роботу? Як багато часу вважаєте доречним?
7. Чи вмієте ви самостійно створювати інтерпретацію музичних творів навчальної програми?
8. Чи вмієте ви самостійно створювати власні музичні твори?
9. Чи сприяє навчання в коледжі підвищенню Вашого уміння самостійно навчатися ?

ДОДАТОК Ж**АНКЕТА ВИПУСКНИКА**

1. Чи підвищився Ваш рівень творчої активності під час навчання в коледжі? (так, ні, частково) Завдяки яким формам відбулися зміни?
2. Які заходи найбільше вплинули на зростання творчої активності?

3. Які зміни відбулися в процесі участі в різноманітних музично-сценічних формах?
- ріст загальної активності;
  - набуття досвіду творчої музичної діяльності;
  - вплив на підвищення професійної майстерності;
  - перенесення творчого стилю роботи в різні сфери музично-педагогічної освіти;
  - підвищення успішності;
  - зростання інтересу до навчання;
  - підвищення ініціативності;
  - підвищення самостійності;
  - емоційне задоволення;
  - розвиток творчого мислення, розширення кругозору;
  - установка на творчість (креативність).
5. Ваші творчі здобутки за час навчання в коледжі. Що стало їх причинами ?

ДОДАТОК 3

**Навчальна програма спеціального курсу
“Основи музично-сценічної діяльності”
для студентів спеціальності 6.010100 “Педагогіка і методика середньої
освіти. Музика”
кваліфікаційний рівень: бакалавр**

Пояснювальна записка

Глобальні перетворення в системі освіти України, інтеграція у світовий освітній простір зумовлюють оновлення ціннісних пріоритетів відповідно до положень Болонської декларації та впровадження Державних стандартів вищої освіти. Виконання останніх у відповідності до європейських вимог потребує оптимізації завдань та механізмів розвитку студентської молоді. Усвідомлюючи, що майбутнє суспільства значною мірою залежить від творчого удосконалення всіх сфер життєдіяльності, державні освітні програми акцентують увагу на процесах творчого самовираження та самореалізації, передбачають вдосконалення роботи з формування творчої розвиненої особистості, здатної спрямувати свою життєдіяльність шляхом гуманістичного розвитку суспільства і саморозвитку на основі засвоєння загальнолюдських цінностей.

Актуально постає проблема підготовки творчих вчителів музики, які будуть здійснювати естетичне і художнє виховання підростаючого покоління в умовах динамічних подій ХХІ століття. Сучасний навчальний заклад очікує вчителя, який володіє міцними знаннями, розвинутими

музичними та педагогічними здібностями, новітніми технологіями, професійною культурою, здатний творчо перетворювати педагогічну діяльність.

Аналізуючи процес підготовки майбутніх вчителів музики, ми наголошуємо, що він повинен бути єдиним і тому потребує комплексних заходів щодо формування компетентного творчого фахівця. Адже метою підготовки спеціаліста даної галузі є не тільки формування творчого піаніста або співака, диригента або теоретика, а формування творчого вчителя-музиканта, який би поєднував у собі всі ці якості.

Серед засобів активізації творчого розвитку, самоактуалізації та самореалізації особистості, значний інтерес викликає музично-сценічна діяльність, яка в системі підготовки студента посідає важливе місце. Враховуючи те, що діяльність вчителя близька до діяльності актора на сцені, доречним і важливим є використання музично-сценічних форм роботи у становленні майбутнього вчителя-музиканта. Такі форми сприяють підвищенню творчої активності, виявленню творчого потенціалу студентів з урахуванням їх можливостей та уподобань.

Використання творчих форм у музично-сценічній діяльності є продовженням навчальної роботи, адже багато творів, що вивчаються в процесі індивідуальних дисциплін, виконуються на різноманітних концертах. Це і є істотною відмінністю проведення даної форми від використання її в інших немусичних навчальних закладах. Така діяльність не просто готує музиканта-виконавця або є частиною звітності, а стає результатом виявлення творчої активності та обдарованості кожного студента в умовах публічного виступу.

Дисципліна “Основи музично-сценічної діяльності” передбачає надання студентам необхідних теоретичних знань, розвиток творчих умінь і навичок, музичних здібностей в умовах публічного сценічного виступу, набуття практичного досвіду відповідної діяльності з метою перенесення специфіки її підготовки в подальшу роботу з дітьми.

Програмний матеріал розрахований для студентів музично-педагогічних відділень коледжів та училищ.

Програма курсу складається з лекційного блоку та практичних занять.

Важливими завданнями курсу є:

- формування знань про форми музично-сценічної діяльності, специфіку їх проведення в різних вікових категоріях;
- формування основ інтерпретаторської діяльності, акторської та режисерської майстерності;
- формування уміння і навичок роботи зі звукопідсилюючою апаратурою та електроінструментами та застосування їх в різних формах музично-сценічної діяльності;

- розвиток творчого мислення, ініціативності, самостійності, активності як рис творчої особистості;
- розвиток музичних та педагогічних здібностей.

Лекційний курс розрахований на 9 годин і включає основні теоретичні питання курсу. Практичні заняття розраховані на 27 годин і включають завдання творчого характеру з метою створення інтерпретації музичних творів, розробки сценаріїв та постановки фрагментів музично-сценічних вистав, окремих номерів тощо. Практичні заняття максимально наближені до реального процесу виконання відповідних завдань в умовах музично-сценічної діяльності.

Виклад курсу і контроль досягнених результатів здійснюється із застосуванням модульно-рейтингової системи: програма передбачає один модуль; модульна атестація охоплює теоретичні питання програми, практичне виконання творчих завдань, рефлексію студентами результатів власної творчої діяльності.

В робочій програмі курсу “Основи музично-сценічної діяльності” розроблені питання, що виносяться на самостійне опрацювання.

При оцінюванні результатів навчання потрібно керуватися такими критеріями оцінювання:

Оцінка “відмінно” - виставляється за правильне розуміння сутності музично-сценічної діяльності, положень, тем, за точність визначення і пояснення основних питань. Студент демонструє високий рівень якості виконаних творчих завдань .

Оцінка “добре” - ставиться, якщо відповідь в основному правильна, але студент допускає деякі неточності, не встановлює зв'язки із раніше виконаним матеріалом. Студент демонструє частково творчий рівень виконання творчих завдань.

Оцінка “задовільно” - виставляється, коли у знаннях є окремі прогалини, студент теоретично слабо обгрунтовує основні положення, допускає багато помилок при виконанні завдань.

Оцінка “незадовільно” ставиться, якщо студент не оволодів знаннями і вміннями у відповідності з вимогами програми.

**Тематичний план
спец.курсу “Основи музично-сценічної діяльності”
для студентів спеціальності 6.010100 “Педагогіка і методика середньої
освіти. Музика”**

№	Тема	Кількість годин		
		Лекційні	Практичні	Разом

1.	Значення і завдання музично-сценічної діяльності в системі музичної підготовки майбутніх вчителів музики	1	-	1
2.	Музично-сценічна діяльність в структурі навчально-виховного процесу загальноосвітніх шкіл та дитячих навчальних закладів	1	-	1
3.	Форми музично-сценічної діяльності . Особливості їх підготовки у якості актора, виконавця, режисера, сценариста	2	-	2
4.	Основи ораторського мистецтва у підготовці музично-сценічної продукції (робота ведучих, читців, робота над роллю)	1	3	4
5.	Інтерпретаторська діяльність музиканта-педагога	-	4	4
6.	Організація самостійної творчості студентів	-	12	12
7.	Методичні рекомендації щодо проведення різноманітних музично-сценічних форм	2	-	2
8.	Основи акторської та режисерської майстерності	2	2	4
9.	Робота з сучасними електроінструментами	-	2	2
10	Робота зі звукопідсилюючою апаратурою	-	2	2
11	Музично-сценічна діяльність студентів як складова підвищення творчої активності		2	2
РАЗОМ		9	27	36

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

ТЕМА: № 1

Значення і завдання музично-сценічної діяльності в системі музичної підготовки майбутніх вчителів музики

Музично-сценічна діяльність студентів як результат системи навчально-виховної роботи з індивідуальних музичних дисциплін.

Завдання музично-сценічної діяльності:

- формування і розвиток творчої активності, обдарованості студентів;
- набуття практичного досвіду відповідної діяльності з метою перенесення специфіки її підготовки в подальшу професійну роботу;
- розвиток і реалізація музичних здібностей студентів в умовах публічного сценічного виступу;
- розвиток і реалізація педагогічних здібностей студентів, інтересу до подальшої педагогічної діяльності;
- накопичення зразків музично-сценічних заходів;
- розвиток творчого мислення, ініціативності, самостійності, активності як рис творчої особистості.

ТЕМА: № 2

Музично-сценічна діяльність в структурі навчально-виховного процесу загальноосвітніх шкіл та дитячих навчальних закладів

Актуальність впровадження музично-сценічних форм у позакласну діяльність шкіл та в роботу дошкільних навчальних закладів. Види музично-сценічної діяльності. Поєднання наступних видів діяльності: музично-виконавської (вокальна, інструментальна, вокально-інструментальна, хорова); словесної (літературно-поетична); театралізованої (акторська і режисерська); хореографічної.

Індивідуальні, мікрогрупові та колективні (гуртки, студії, секції, творчі групи) форми музично-сценічної діяльності.

Специфіка проведення масових форм позакласної роботи в школах (календарні, фольклорні свята, концерти, КВК та інші), їх організація та підготовка. Роль вчителя як організатора музично-сценічних форм в школі.

Види розваг в ДНЗ. Організація драматизацій, різних видів театру, постановка святкових ранків. Роль музичного керівника як організатора музично-сценічної діяльності в ДНЗ.

ТЕМА: № 3

Форми музично-сценічної діяльності. Особливості їх підготовки у якості актора, виконавця, режисера, сценариста тощо

Різновиди музично-сценічних форм – концерти, конкурси, розважальні програми, капусники, музичні вистави, літературно-музичні композиції, фестивалі, їх коротка характеристика.

Етапи підготовки. Розробка сценарію – процес індивідуальної або колективної творчості студентів. Цікавість обраної теми, розвиток літературних здібностей. Розподіл ролей. Студент-музикант – актор-

педагог. Розвиток музичних та акторських здібностей в процесі формування творчої активності студентів. Спільність роботи педагога і актора на сцені. Елементи режисерської майстерності.

ТЕМА: № 4

Основи ораторського мистецтва у підготовці музично-сценічної продукції (робота ведучих, читців, робота над роллю)

Підготовка ведучих для проведення музично-сценічних форм. Робота над дикцією, диханням, гучністю, темпом мови, змістовними наголосами, інтонаціями.

Підготовка читців. Особливості читання поезії та прози. Робота над текстом. Робота над роллю.

Практичні завдання:

- читання віршів з аналізом тексту та визначенням виконавського плану;
- читання сценаріїв в якості ведучих по парах. Робота над художньою виразністю та емоційністю мови;
- робота над текстами ролей (в контексті сюжету).

ТЕМА: № 5

Інтерпретаторська діяльність музиканта-педагога

Практичні завдання:

- виконання інструментальних творів (дитячого репертуару);
- виконання вокальних творів (дитячого репертуару);
- спів у системі “караоке”, створення виконавського плану пісні, набуття практики співу під інструментальну фонограму.

ТЕМА: № 6

Організація самостійної творчості студентів

Практичні завдання:

- створення мелодій, пісень;
- переробка тексту пісні відповідно до потреб тематики ;
- інсценування, драматизація музично-сценічних номерів (пісня, танець, сценка, відеокліп);
- створення сценарію (концертів, розважальних програм, музичних вистав).

ТЕМА: № 7

Методичні рекомендації щодо проведення різноманітних музично-сценічних форм

1. Здійснювати організацію музично-сценічної діяльності компетентними викладачами, які володіють елементами акторської та режисерської майстерності, методикою проведення концертних та інших сценічних форм.
2. Обирати різноманітні нетрадиційні форми проведення музично-сценічної діяльності та варіювати їх з метою постійної підтримки інтересу до неї. Популярністю користуються форми телевізійних передач, музичних розважальних програм, телесеріалів тощо.
3. Планувати тематику, зміст та оптимальну кількість музично-сценічних форм на перспективу з їх поступовим ускладненням.
4. Залучати до участі талановитих учнів та спонукати менш активних. Важливо не використовувати лише одних і тих же учасників, бо творча активність та інтерес інших будуть падати.
5. Залучати до участі в музично-сценічних формах різноманітні творчі художні колективи, а також сольні виступи найкращих учнів.
6. Відбирати для виступів лише добре вивчені, “готові” музичні номери у гарному виконанні.
7. Вести планомірну підготовку до виступу в творчій емоційній атмосфері. Термін на підготовку до творчого заходу повинен бути достатнім для того, щоб виконавці змогли підготуватися до виступу, провести репетиції на сцені, повідомити місце номеру в загальному сценарії програми.
8. Приділяти особливу увагу побудові заходу, його тривалості, різнохарактерності музичного матеріалу та його якості. Пріоритетність у підготовці капусників, розважальних програм надавати сюжетному розвитку.
9. Здійснювати яскраве оформлення сцени (декорації), продумувати сценічні костюми для учасників.
10. Ретельно здійснювати вибір ведучих та творчо скласти для них текст, бо від змістовності та емоційності останнього буде залежати успіх сприймання заходу. Мова ведучих повинна бути яскравою та образною, а інформація – доречною та цікавою.
11. Надавати в процесі музично-сценічної діяльності основи акторської та режисерської майстерності, знайомити з законами сцени, правилами побудови масових свят.
12. Не примушувати учнів до участі в сценічних виступах, а стимулювати їх до самостійної ініціативи у виявах творчої активності на власному прикладі та прикладах інших.
13. Заохочувати учасників концертів, конкурсів та інших сценічних форм з метою підтримки постійного інтересу до творчого музикування, продумувати систему стимулів.
14. Наближати сценічний виступ до свята, яке б було стимулом для подальшого творчого самовираження, що приносить позитивні емоції

та задоволення від творчої віддачі.

- 15.** Залучати всіх учнів до відвідування творчих музично-сценічних форм, на прикладі яких спонукати їх до виявлення творчої активності

ТЕМА: № 8

Основи акторської та режисерської майстерності

Акторське мистецтво – мистецтво театральної гри, створення художніх образів, покликане втілити у виставі авторський задум, виявити глибину ідейного змісту твору, донести його до глядача, збагативши літературний твір власною творчістю, життєвим досвідом.

Розвиток акторських умінь і навичок – відчуття ансамблю, вмілого застосування творчих засобів у побудові вистави, сценічного перевтілення (осягнення і виявлення духовного світу персонажу); розвиток природних даних (голосу, рухів, жестів, міміки). Застосування театральних аксесуарів (грим, костюм, маска).

Особливості системи К.С.Станіславського. Принципи системи: життєва правда, учення про надзавдання, принцип активності та дії.

Режисерське мистецтво як процес створення гармонійного ідейно-художнього цілісного видовища. В основі – режисерський задум, що включає творчу інтерпретацію п'єси, характеристику окремих персонажів, визначення стилістичних і жанрових особливостей акторського виконання в даній виставі.

Особливості постановки дитячого спектаклю. Етапи роботи – підбір сценарію, розподіл ролей, робота над розучуванням твору: читання, проведення репетицій (робота з виконавцями, створення ансамблю, робота над сценами); підготовка костюмів і декорацій; виступ.

Практичне завдання:

Залучення студентів до основ акторської та режисерської діяльності у постановці фрагментів дитячих спектаклів.

Тема № 9.

Робота з сучасними електроінструментами

Підготовка майбутнього вчителя до роботи з синтезаторами та іншими електроінструментами. Ознайомлення з будовою, функціональними можливостями.

Практичне завдання:

Імпровізація мелодій в різних стилях, ритмах, регістрах на синтезаторі.

Тема № 10.

Робота зі звукопідсилюючою апаратурою

Ознайомлення з роботою підсилювача, мікшерського пульта, мікрофонів.

Практичні завдання.

Набуття навичок роботи з мікрофонами та корекції звуку під час виступу співака, інструменталіста, ансамблю, хору.

Тема 11.

Музично-сценічна діяльність студентів як складова підвищення творчої активності

Організація музично-сценічної діяльності студентів, школярів та дітей дошкільного віку. Узагальнення набутих знань, умінь і навичок по темі.

Основні знання і вміння, якими має оволодіти студент після засвоєння програмного матеріалу спецкурсу “Основи сценічної майстерності”.

Студент повинен **знати**:

- форми музично-сценічної діяльності та особливості їх постановки;
- етапи підготовки музично-сценічних заходів;
- особливості підготовки ведучих, читців до участі в заходах;
- види творчих завдань, особливості їх виконання;
- методика проведення основних музично-сценічних форм;
- будову та функціональні можливості сучасних електроінструментів та можливості використанні їх в різних формах музично-сценічної діяльності;
- специфіку використання мікрофонів та звукопідсилюючої апаратури в умовах сценічного виступу різних форм;
- особливості виявлення акторської та режисерської майстерності; особливості системи К.С.Станіславського та застосування її принципів в роботі педагога-музиканта.
- особливості та етапи постановки дитячого спектаклю.

Студент повинен **уміти**:

- визначати види музично-сценічної діяльності, впроваджувати методику їх постановки;
- читати вірші, сценарії, грати ролі;
- створювати інтерпретацію музичних творів дитячого репертуару;
- виконувати творчі завдання (створювати мелодії, пісні, вірші, інсценізувати пісні, створювати сценарії та їх постановки);
- виявляти елементи акторської та режисерської майстерності під час виконання творчих завдань, у постановці фрагментів дитячих спектаклів;

- використовувати мікрофони, звукопідсилюючу апаратуру в різних формах музично-сценічної діяльності.

ДОДАТОК И

Фрагмент шоу-вистави

“Новорічна подорож на пароплаві “К.Д.Ушинський”

Голос за сценою. Увага! Увага! Суперлайнер «Ушинський» відправляється у неймовірну подорож по Русанівському каналу. Кінцева зупинка рейсу – Новий рік. На пасажирів очікує фантастична кількість чарівних пригод! Будемо сподіватися, що події закінчатся успішно, а як саме, ви маєте змогу спостерігати. Ну що, поїхали!

Виконується танок моряків

(із залу на сцену виходять Проня Прокопівна з батьками)

Мати. Донечко, ну що ж це таке. На кого ж ти нас покидаєш? Щоб бува якої okazji не вийшло.

Батько. Та дочка краще знає.

Проня. Пустіть, мамо. Не мішайте мене, мені на корабель треба. От яка okazія. Може я хочу світ побачить, може ще жениха собі якогось знайду. Що ви розумієте! Мене по-модньому вчили, а тепер не пускають. Мама, папа, я приїду, все буде в порядку.

(на сцену виходить Голохвостий)

Голохвостий. О, дозвольте запросити Вас, Проня Прокопівна!

Проня. Голохвостий, Ви?

Голохвостий. Проня Прокопівна, з того моменту, з того щасливого дня, як я Вас полюбив, я став капітаном цього корабля. Хто тільки не їде сьогодні на цьому пароплаві! Може і Ви зібратися у подорож?

Проня. Канешно. Допоможіть мені занести речі.

Голохвостий. Я самолічно, конкретно буду супроводжувати Вас. Ходімте, я дам Вам найкращу каюту. Правда там поруч їде студент, а студенти – народ непередбачений...*(виходять)*

Виконується сценка “Сон студента”

(виходять Проня та Голохвостов)

Проня. Як цікаво у Вас, які пасажири модні...

Голохвостий. Та це що, от у нас на другій палубі шикарні чоловіки їдуть, кажуть всесвітньо відомі співаки-тенори - Пласідо Беларусінго, Хосе Пятерас та Лучано Керичотті. А ось і вони!

(виходять хлопці-тенори)

(Виконується попури з італійських пісень та арій)

Проня. Ой, як співають, як співають...*(чути хтось голосно кричить)*
Що це таке?

Голохвостий. Та Ви знаєте, третій рік тут їздимо, а він все кричить і

кричить. Може допомогти йому?

Проня. Авжеж! (беруть рятувальне коло та кидають в зал, з ним на сцену підіймається клоун). О, у нього і гітарка є, може він і співати вміє, страсть, как люблю пеніє...

Клоун. Так, трошечки... Є в мене така пісня, така пісня...про нещасну любов!

Голохвостий. Дозвольте самолічно, конкретно ангожировать Вас на танець!

Проня. Ой, що Ви, я не вмію, мені конфузно...

*Клоун виконує танго “ Плюшевую жабу в день рожденья”,
Проня з Голохвостим танцюють.*

ДОДАТОК К

Гімн коледжу

Київського педагогічного коледжу ім. К.Д.Ушинського
Музика О.Стрелової, слова І.Калити

Ти, наш коледж - доброти колиска,
Ти – талантів барвінковий цвіт.
Краю рідному вклонімось низько,
Нам він відкриває дивоцвіт.

Приспів: Живи ти, наш коледж, ти – наша держава,
Мистецтва народного цвіт бережи.
Творцям твоїм юним і шана, і слава,
Ми мудрість примножимо, лиш накажи!

Де знялися зорі в піднебессі
Над мостами сивого Дніпра,
Коледж, ти – моє кохання вічне,
Кожна мить, як пісня дзвінкова.

Приспів: Живи ти, наш коледж, ти – наша держава,
Мистецтва народного цвіт бережи,
Творцям твоїм юним і шана, і слава,
Ми мудрість примножимо, лиш накажи!

ДОДАТОК Л

Сценарій новорічної фантазії “Чарівні пригоди”

для дітей молодшого шкільного віку

(сцена яскраво прикрашена, навкруги стоять штучні ялинки)

Під вступ пісні “Новий рік” на сцену виходять учасники в карнавальних костюмах, співають:

Свято приходить в гості до всіх малят.

І дива робить, дзвоники вже дзвенять.

Приспів: Новий рік, Новий рік нас об’єднує усіх,

Чути сміх і радіють малюки.

Новий Рік, Новий Рік – ми вітаємо вас всіх,

Все дзвенить і блищить навкруги!

Перший. Поспішайте, поспішайте на казковий зимній бал!

Другий. Вас чекає наш чудовий новорічний карнавал!

Третій. Будуть маски, будуть пляски, будуть ігри, жарти, сміх!

Четвертий. Будуть пісні, танці, казки, Дід Мороз прийде до всіх!

П’ятий. Все готово до початку, завітайте ви в наш зал,

Всі. Починаєм, починаєм Новорічний карнавал!

Всі виходять, на сцені з’являється Зайчик

Зайчик *(співає)* Я маленьке зайченя, довгі вушка маю.

І стрибаю я щодня, пісеньку співаю.

Я прийшов до вас на бал, на святковий карнавал,

Веселиться дітвора, Новий Рік прийшов! Ура!

Хочу я, щоб Дід Мороз завітав на свято.

Не страшний йому мороз, ждїть його, малята.

Дід Мороз нам принесе подарунки вчасно,

Не забуде і мене, зайченятї ясно!

Зайчик. Привіт, малеча! Ну що, ви вже зібралися? Які ви всі красиві та веселі! Давайте знайомитися. Я – Зайчик Вухастик! Я хочу вам розказати свою найкращу новину – наближається Новий рік! Саме тому, сьогодні на святї у мене дуже почесна роль – господаря новорічного карнавалу. Я так хвилююсь!.. Скоро прийде Снігуронька, а у мене вже все готово: ялинка прикрашена, я навіть всім запрошення розіслав... Але найбільше я чекаю прихода Дідуса Мороза, може і мені подаруночок перепаде? Ну, а поки гостей нема, можна трохи пограти. Дїти, а ви любите грати? *(так)* Я навчу вас грати в гру, яка називається “Якщо весело тобі, зроби ось так”.

Проводиться гра “Якщо весело тобі, зроби ось так”.

Зайчик. Чудово і весело ми грали. Піду, подивлюсь, чи не їде Снігуронька?
(*виходить*)

З іншого боку виходить Кікімора, озирється по сторонам, співає пісню

На болоті є багнука, є колючки
І далеко навкруги брудна вода.
Живуть там жаби – мої подруги і злючки,
Там вся нечисть проживає, хоч куди!
А поганочки, мов квітки чарівнії,
Виглядають поміж м'ятої трави.
Ну, а дерева, мов опудала страшнії,
Всіх питають: “Ви чому сюди прийшли?”

Приспів: Сонце на болоті не бувало вже давно.

Та вода тут завжди все одно.
Хоч і не чистісінька річкова,
Зате брудна-бруднісінька чудова!

Кікімора. Гм...Ви чули це?! Яка казкова гидота! Рік Зайця! Ну що то за несправедливість. Рік Тигра – був, рік Мавпи – був, рік Дракона, і то був. А року Кікімори все нема і нема... набридло чекати. Я сама хочу стати господинею наступного року – робити маленькі пакості, гидоти, ну що то - рік Зайця, ось рік Кікімори – то так! Треба поділитися цією новиною з Лісовиком (*виймає радіотелефон, набирає номер*)

Голос Лісовика за сценою. Лісовик на дроті!

Кікімора. Привіт, друже! Скажи скоріш до мене, новина є!

Лісовик. Зараз, чекай, лише з дуба звалюся.

Кікімора. От ледарь, ніякого порядку у нього нема!

чути грохот, з'являється Лісовик, співає пісню

В країні Ледарянії, в містечку Хулігінії
Лежать мої улюблені края.
Знайти мене легесенько, у нас усе гарнесенько,
Праворуч – жодного, ліворуч – я!
Та не лунатик я, не марсіанін я,
А ледацюга я та хуліганін я.
Не витрачаю час, сиджу в хатиночці,
Їм ласощі та граю на сопілочці,
Ті-кі-ті-кі-ті, пай-ра-ру (*тричі*)

Лісовик. Привіт, болотна красуня! Ну, що сталося?

Кікімора. Здрастуй, Лісовичок, здрастуй, голубчику...

Лісовик. О, Кікімора! Незрівняна, як лишайники лісові, розумна, як пеньки вікові! Цікаво, чим я заслужив твою увагу?

Кікімора. Справами поганенькими, думками чорненькими, вчинками байдуженькими!

Лісовик. Ну, кажи чого хочеш?

Кікімора. Я хочу, ... щоб наступний рік був роком Кікімори і бути господинею на новорічному святі! А наступний рік буде роком отого маленького вухастого зайця.

Лісовик. Ну ти й загнула?! Що ж ти пропонуєш?

Кікімора. Якщо викрасти Зайця, то Новий Рік не настане, і я стану господинею на цьому святі. Ось буде весело!

Лісовик. Та я не хочу заважати... Вперше нас запросили на свято, а ми знову за старе!

Кікімора. А ми самі нічого робити не будемо. Підмовимо розбійників. Їм ця справа дуже сподобається. Так... де мій сотовий телефончик? (*виймає телефон*). Бармалей Іванович, чуєш мене? Боржок за тобою, касатіку. Викради скоріш Зайця Вухастика і заховай подалі до Нового Року... Зробиш?.. Домовилися?.. (*звертається до Лісовика*) Ну ось, все само собою і вийде, тихесенько, легесенько, ніхто і не помітить. Бармалей із розбійниками зробить все сам.

Лісовик. А нам тільки треба Снігурку відволікти та на Зайця наклеп навести.

Кікімора. Ходімо!

Кікімора з Лісовиком виходять, з іншого боку входить Зайчик.

Зайчик. Любі друзі, посміхніться! Чую я чарівний дзвін!

Їдуть гості, подивіться, із засніжених країн!

Здалека чути дзвоники, виходить Снігуронька з Сніжинками, співають пісню

Навкруги все стало білим і прийшла до нас зима.

Розстелила сніжний килим, білим снігом замела.

То співає, то гуркоче нам зима про Новий рік,

Снігом сипле нас охоче і морозить нас усіх.

Снігуронька. З Новим Роком! З Новим Роком!

Я вітаю всіх дітей, я вітаю всіх гостей!

Скільки зібралось знайомих,

Скільки друзів тут моїх.

Почуваюсь я, як вдома

Серед посмішок ясених!

Зайчик. Люба Снігуронька! Дружно ми тебе чекали, марно час не витрачали!

Сніжинка I. Дуже красива ялинонька в вас!

Скільки у неї чудових прикрас!

Сніжинка II. Пахощі йдуть від зелених гілок,

Зверху їх трохи присипав сніжок.

Снігуронька. Ну, а тепер я скажу, Зайченя,

Грати, співати настала пора.

Спершу звертаюсь до вас, дітлахи,

Загадки ви відгадайте мої!

Є пухнастенький звірок, плиг з ялинки на дубок.

І строба на гілку ця руденька ... (білка).

Ця рослина цілий рік зеленіє поміж всіх.

І на Новий Рік узимку знов прийде до нас ... (ялинка).

Вбігіє Лісовик, підходить до Снігуроньки

Лісовик. Телеграма! Телеграма! Дід Мороз вам пише прямо!

Розпишіться, заберіть, тільки паспорт пред'явіть!

Снігуронька. Паспорт залишила вдома, та малятам я знайома!

Лісовик. Розпишіться, заберіть, а мене пробачте вमितь!

Лісовик віддає телеграму та швидко виходить.

Снігуронька розглядає її, читає вголос:

Снігуронька. Тіліграма для Снігурки!

Припиняй скоріше свято, розганяй скоріш гостей,

Приїзжай в лісову хату, ображай усіх дітей.

Підпис: Дід Маразм і зайці...

Щось я не розумію, тут щось не так! Треба розібратися! А де ж Лісовик подівся? Треба його пошукати

Всі виходять, крім Зайчика. Він сідає біля ялинки.

Зайчик. Ой, як весело на святі новорічному! Скільки різних гостей, навіть Кікімора з Лісовиком прийшли. Мабуть стали добрими і чемними. А ви як гадаєте?

До Зайця з різних боків наближаються Кікімора, Лісовик, розбійники.

Сцена викрадення Зайця.

Повертається Снігуронька зі Сніжинками

Снігуронька. Ну ось, Зайчику, мабуть то був новорічний жарт з телеграмою. Зайчику, де ти? (*шукає*) Діти, ви не бачили, куди подівся Зайчик Вухастик? (*діти говорять*) Його викрали? Розбійники? Хто ж нам тепер допоможе?

Сніжинка I. Снігуронька! Ти повинна щось придумати, ми повинні визволити Зайчика Вухастика!

Снігуронька. Нам треба пройти по різних казкам, можливо там хтось чув про нашого Зайчика.

Сніжинка II. Отож, рушаймо на допомогу.

Снігуронька. Подивіться, хтось іде нам на зустріч.

Виходить Червона Шапочка, співає пісню

В гості до бабусі вранці я іду,

Сонечку всміхнуся, квіточку зірву.

Пісеньку співаю: тра-ля-ля-ля-ля,

І співа зі мною вся земля.

Треба мені лісом стежкою пройти,

Так, щоб злого вовка в лісі не знайти.

Знають всюди діти казочку таку

Про червону шапочку мою.

Червона Шапочка. Здрастуйте, друзі! Куди це ви зібралися напередодні свята?

Снігуронька. Здрастуй, Червона Шапочка! Чи не бачила ти Зайчика Вухастика? Викрали його розбійники, ось ми і йдемо на допомогу.

Червона Шапочка. Ні, я не бачила його. Але я можу запитати у своїх друзів – казкових героїв, може щось їм відомо?

Сніжинки. Ти Снігуронько, залишайся, розважай гостей, а ми підемо на пошуки.

Снігуронька. Добре, я вас проведу.

Всі виходять, із залу наближають розбійники, озираються.

Розбійник I. Ой, нудьга мене заїла. Нудно, хоч втопись. Ось і Зайця викрали, а весело не стало. Може і собі натягнути струни на балалаечку?

Розбійник II. Раніш бувало вилізеш із дупла, тільки вітер свистить, та діточки злякано здригаються.

Розбійник I. Може задля сміху таблицю множення вивчити?

Розбійник II. Ти що здурів? Я ось скільки років живу, а запам'ятати не можу. Ось послухай. Один помножити на один – один, нуль помножити на нуль – два нулі!

Розбійник I. Твоя правда, навіщо її знати, я ось скільки років без освіти живу, і нічого, поважають. Краще давай підемо, пошукаємо Кікімору.

Розбійники виходять,

з іншого боку на сцену виходить Снігуронька.

Снігуронька. Ну що ж робити? Скоріш би Дід Мороз прийшов. Ось я бачу до нас на свято іще один гість завітав.

Виходить Чіполіно, співає пісню

На світі є країна чарівна,

Казкова і весела, і смішна.

Герой її – хлопчина, хоч куди.

Ми Чіполіно звем його завжди.

Чіполіно, Чіполіно – я – веселий і сміливий,

Чіполіно, Чіполіно – справжній друг дітей.

Чіполіно. Привіт, друзі! Вітаю вас всіх зі святом! А чому ви такі засмучені ?

Снігуронька. Розбійники викрали нашого Зайчика Вухастика і тепер Новий Рік не настане. А ти його не бачив, Чіполіно ?

Чіполіно. Ні, але ви не засмучуйтесь, ми його обов'язково знайдемо. А поки я вас трохи розвеселю. Я знаю, ви любите відгудувати загадки, але мої загадки не звичайні – вони музичні. А відповідь ви повинні не сказати, а проспівати всі разом хором. Починаймо!

Чіполіно загадує музичні загадки “Лисиця”, “Вовк”, “Миша”, “Колобок”, “Буратіно”.

Снігуронька. Чудові у тебе загадки. І діти дуже добре їх відгадували.

Чіполіно. А мені час відправлятися в свою казку. Проведи мене, Снігуронько! До побачення, діти!

Чіполіно з Снігуронькою виходять, з іншого боку вилазять Кікімора з Лісовиком, озираються, пробігають по сцені.

Кікімора. Ой, нарешті нікого!

Лісовик. Ой, що ж тепер буде?

Кікімора. Що буде, що буде, нічого не буде!

Лісовик. Всі діти веселяться, а ми повинні ховатися.

Кікімора. А ми теж будемо веселитися! Ми дуже любимо співати, а ви, діти?

Лісовик. Кікіморо, а яка твоя улюблена пісня?

Кікімора. Про зеленого цвіркунчика і жабу, про моїх далеких родичів болотних.

Лісовик. Ой, та цю пісню знають, напевно, всі діти.

Кікімора. А я співаю її по-особливому, не так як всі. Я замінюю всі голосні літерою -у- і виходить так чудово! Діти, давайте засвімаєм разом цю пісню!

Співають пісню “В траве сидел кузнечик” - В труву судул кузнучук, ...

Кікімора. Ой, як гарно ми співали...

Лісовик. Кікіморо, он знову хтось іде. Тікаймо!

Кікімора та Лісовик тікають, виходить Карлсон, співає пісню

Всюди я по небу пролітаю,

Бачу всіх і все я з висоти.

Нікому нічим не заважаю.

І мене побачиш тільки ти!

Я літаю над дахами, зустрічі шукаю з вами.

Вибіраю друзів вірних серед малюків.

Я до вас прийшов на свято, ой, як вас тут всіх багато.

Дуже весело нам буде, пустувати Карлсон любить!

Карлсон. Вітаю вас, малюки! Ну що, дорослих на сцені нема, можна і попустувати. Я так люблю різні ігри та жарти! Хто бажає зі мною зіграти? (*вибірає одну дитину*). Коли я гуляю по даху, я можу пройти з закритими очима і ніколи не падаю. А ти так зможеш?

Проводиться гра з кеглями,

(дитина із заплющеними очима переступає через уявні кеглі).

Входить Снігуронька.

Снігуронька. Здрастуй, Карлсон! Ти як завжди пустуєш!

Карлсон. Ні, ми тільки трохи погралися, а тепер мені час до інших дітей злітати. До побачення!

Карлсон відлітає

Снігуронька. А мені стало відомо, що до нас на свято приїхав цілий вокально-інструментальний ансамбль “Хрюкен-ролл”. Солістка – Міс Хрю . Зустрічайте їх.

Тріо поросят виконують пісню “Хрюкен-ролл”

Снігуронька. (сумно) Друзі, а ви не бачили Зайчика Вухастика?

Поросята. Ми його не бачили, але нам стало відомо, що відвезли його розбійники аж у тридцяте царство, а туди так швидко не доберешся. Ось ми і зрозуміли, що треба просити допомоги у чарівника. Та де ж його знайти зараз, під Новий Рік?

Снігуронька. Такий чарівник є, це наш Дідусь Мороз. Давайте його дружно покличем! (звертається до дітей) Дід Мороз! Дід Мороз!

Виходить Дід Мороз, співає пісню

Коли засяє вогнями ялинка
І навкруги всюди сніг і мороз,
Нехай всміхнеться кожна дитинка,
До вас знов прийде Дід Мороз!
Ми Новий Рік стрічати разом будем,
Нехай дарує мир усім,
Нехай несе здоров'я, щастя людям,
Хай казка знов приходить в дім.

Дід Мороз. Добрий день, шановні друзі, добрий день, малята!
Всіх вітаю вас я щиро з Новорічним святом!

Снігуронька. Добрий день, Дідусь Мороз!

Ми тобі всі дуже раді,
Але поки ми співали, веселились, в ігри грали –
Зайця нашого украли!
Поки Зайця не знайдем – Новий Рік не розпочнем!

Всі. Ти зроби чарівне дійство, накажи оте злодійство!

Дід Мороз. Я історію цю знаю, враз її я переправлю!

Снігуронька. Хто ж тут винен, Дід Мороз? Злодіїв ти заморозь!

Дід Мороз. Справа тут така, Снігурка!

Це Кікімора болотна і проказник Лісовик
Захотіли нам сьогодні зіпсувати Новий рік.
А розбійники лиш потім проявились у роботі.
Зайця викрали вони...

Я рахую раз-два-три, Зайчик ти до нас прийди!

На сцену виходять Зайчик, розбійники, Кікімора та Лісовик

Снігуронька. Ось нарешті знов на свято Заєць повернувся, малята!

Зайчик. Вдячний я тобі, Дідусь, я на свято повернувся!

Всі. Треба їх прогнати з свята, злії сили покарати!

Розбійники. Ми не будем більше!

Лісовик. Ми хотіли всіх малят і дорослих, і звірят
Розсмішити і розважить.
Хай Кікімора вам скаже!

Кікімора. Ми не будем більше так, хочем з вами святкувати!

Дід Мороз. Що ж пробачим їм, малята?..

Залишайтеся на святі!

Снігуронька. Ти, Дідусь, мабуть втомився,

Сядь з дороги, подивися,

Як ми будем розважатись, танцювати і співати!

Може хтось захоче віршик Дідусеві прочитати?

Діти читають вірші, отримують за це призи від Діда Мороза

Зайчик. А тепер пора, малята, в ігри нам веселі грати!

Проводяться ігри “Сніжки”, “Шиккування від 1 до 5”.

Снігуронька. Ну, а тепер я запрошую всіх до танцю!

Нумо, разом раз-два-три,

У таночок всі пішли!

*Виконується пісня-хоровод “Через гору, через ліс”,
всі діти запрошуються до кола.*

Дід Мороз. Ой, до дому вже пора, розбігайтесь дівчора!

Надішліть свої малюнки...

Всі. Дід Мороз, а подарунки?

Дід Мороз. Вам мішок дарунків ніс Дід Мороз – Червоний Ніс!

Мало не забув, малята, їх вам всі подарувати!

Ось поглянемо і розв’яжемо,

Подарунки всім покажемо!

Дітям дарують подарунки

Зайчик. Ой, як весело на святі! Дід Мороз, Снігуронька, приходьте до нас частіше!

Снігуронька. Ні, Зайчику, новорічні дива бувають лише раз на рік.

Дід Мороз. Ось закінчується свято, хочу всіх вас привітати!

Снігуронька. З Новим Роком! З Новим роком!

Ми вітаємо всіх дітей!

Тат і мам ми теж вітаємо, дорогих своїх гостей!

Зайчик. Вітаємо всіх тих, хто любить сміх,

Кікімора. Героїв, хто казкових любить всіх.

Лісовик. Співає і малює, сміється і танцює,

Всі. Вітаємо сьогодні вас усіх!

Дід Мороз. І хоч не хочеться нам з вами розставатися,

Але, нажаль, прийшла пора прощатися!

Виконується фінальна пісня.

ДОДАТОК М

Сценарій «Візитна картка ВУЗУ»

Вихід: муз. І.Кричевського “Русанівський твіст”

“Русанівський твіст”

Ми по Русанівці пройдем і в рідний коледж попадем,
 Приносить вітер свіжий подих від Дніпра.
 І розквітає там бузок, і весело дзвенить дзвінок,
 Коли по вулиці красуня йде весна.

Приспів:

Педколедж наш, наш рідний край,
 Там фестиваль цвіте “Розмай”,
 В цей храм освіти разом він зібрав таланти.
 Вже двадцять років коледж є,
 Наснагу молоді дає,
 Тут є художники, поети, музиканти.

Зайдемо вранці у метро, там дуже чисто і тепло.
 І машиніст привітним оком поглядає.
 І під готелем “Інтурист” танцюєм на зупинці твіст,
 Ми сорок восьмого автобусу чекаєм.

Приспів.

Під музику третього куплету промовляється текст

- Вас вітає команда “Русанівський твіст”.
- Ви можете сказати, що твіст – це не модно і не сучасно,
- Але наш твіст – не звичайний!
- Ми : **Творчі!**
- **Веселі!**
- **І**
- **Симпатичні**
- **Таланти**
- Київського педагогічного коледжу ім. Ушинського, що знаходиться на Русанівці!
- І сьогодні ми – студенти двох відділень, дошкільного та музичного виховання розповімо вам про наш другий дім,
- Про нашу маленьку Державу,
- Про нашу дивну планету,
- Про наш коледж!

- Тут працює понад сто п'ятдесят викладачів і навчається близько тисячі студентів!
- Наші спортивні зали зустрінуть вас дзвінкими ударами м'яча!
- Магією комп'ютерів поманить кабінет інформатики!
- Але є в коледжі особливе чарівне крило, де кожна кімната, як музична скринька!

(доспівається Приспів)

- Студентський канал коледжного телебачення пропонує “Русанівські вісті”. До проведення Дня Києва була проведена безпрецедентна акція-заплив трьох чемпіонів через Русанівський канал у найвузчому та неглибокому місці. Першим, як завжди, вийшов сухим із води Євген Сухий!
- Другим прийшов Іван Белорусов своїми ногами по очищеному та викладеному плиткою дну!
- Третім приплив, тримаючись за сопілку, Андрій П'ятов!
- Переможців вітали дівчата-фанатки з прапорцями, кульками та портретами композиторів та педагогів-новаторів в руках!

Виконується пісня

В.Меладзе “Девушки из высшего общества”

Розповім я вам історію
 Про веселе і щоденне наше свято.
 Ми не зміним територію,
 Бо дівчат у нас у коледжі багато.

Приспів:

Парубки у нас на відділенні
 Поглядом дівчат не обділені.
 Парубки у нас на відділенні
 Поглядом дівчат не обділені.
 Мама класні вийдуть точно з них,
 Вміють бо вони і шити, і в'язати.
 І малюють як художники,
 Можуть казочку цікаву розказати.

Приспів:

Парубки у нас на відділенні
 Поглядом дівчат не обділені.
 Парубки у нас на відділенні
 Поглядом дівчат не обділені.

(Далі співають дівчата)

Вам на скрипочці заграємо,
 На комп'ютері обчислимо програму,
 Іноземну мову знаємо,
 Проспівать для вас ми можемо навіть гамму.

Приспів:

Парубки у нас на відділенні
 Поглядом дівчат не обділені.
 Парубки у нас на відділенні
 Поглядом дівчат не обділені.

- “Русанівські вісті”. Нещодавно на Русанівці проведено конкурс казкових красунь.
- В номінації “Гобліни, тролі та інша нечисть” перемогла наша вітчизняна співаюча Кікімора.
- Вона проживає у трохи запрудненому Русанівському каналі, і кожного ранку лякає дітей, які запізнюються до школи.
- Інколи вона там проходить педагогічну практику і лякає шкільну адміністрацію.

*Виконується “Пісня Кікімори”
 (Кікімора уходить)*

- “Русанівські вісті!”. Концертна марка “Весна” за сприянням Київського педагогічного коледжу ім.К.Д.Ушинського пропонує концерт, який залишиться з вами назавжди: Хосе Карерас в Києві!
- О, Хосе Карерас, це ж мій ідеал!
- А мій – Плачідо Домінго!
- Що ви, що ви, дівчата! Найкращий співак – це Лучано Паворотті! А ось і він, доступний і простий, як все величне!
- Ні дівчата! У нашому коледжі є й свої Кар’єроси і Запаваротті! А ось і вони, доступні і прості, як все величне.
- О, Лучано! Пардоне міо за наглость, інтерв’ю!
- Е-е-е-е...
- Престіссімо поко а поко, гонорар!
- Е-е-е, я вас слухаю.
- Скажіть, Лучано, що треба зробити, щоб так співати?
- Не пито, не курито.
- Інколи?
- Взагалі! Не жранто, не спанто.
- Взагалі?
- Інколи! І по скелях, босоніж, вгору кілометрів сто...
- І що заспіваєм?
- Ви – ні. Але відчуття аналогічне.

(Тріо хлопців, одягнених в костюми співаків, виконують пісню на мотив італійських народних пісень “Повернення в Соренто” та “Санта Лючія”)

Піо мосо я співаю,
 Дольче текст я промовляю,
 Аллегретто, граціозо,
 Міо-міо, ві-ой, зо-зо.

Я співак відомий світу
 Заспіваю “Ріо-ріту”,
 Але поруч конкуренти
 Заспівають вам “Соренто”.
 Кожному хочеться гарно співати,
 Щоб світовою зіркою стати,
 Ми не співаєм під фонограму,
 Не забуваєм про діафрагму.
 Є в нас традиція разом співати
 Арії модні, пісні й кантати,
 І з привітанням, в дружнім польоті
 І Домінго, і Карерас, і Паваротті!

- А зараз – новини культури! Нещодавно, на хоровому фестивалі “Співає Київщина” хор педагогічного коледжу ім.К.Д.Ушинського порадував своїх шанувальників новим твором, присвяченим рідній Альма Матер.

(Виходить хор та хлопець-диригент, який у буфонадному стилі диригує твором Александру “Кіндія”, що співається з єдиним словом “коледж”)

- Дуже рідкісні люди мешкають відразу на двох планетах, на планеті дітей та на планеті дорослих, це педагоги, вчителі.
- А студенти і педагоги в нашому коледжі це один живий організм.
- Дуже енергійний і динамічний.
- Ми любимо свій коледж.
- А коледж любить нас!